

HELSINGIN KIRJATYÖNTEKIJÄIN
YHDISTYS

JUHLAJULKAISU

1869–1919

JÄRJESTÖHISTORIAKTI
AMMATTIOSASTOT
KIRJATYÖNTEKIJÄT
HELSINGIN KIRJATYÖNTEKIJÄIN YHDISTYS
HELSINKI

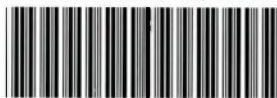
331.105.44

JUHLAJULKAISU

HELSINGIN
KIRJATYÖNTEKIJÄIN YHDISTYS
1869 — 1919

TYÖVÄENLIIKKEEN KIRJASTO
VÄLIVARASTO

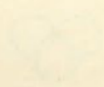
1290621416

TYÖVÄENLIIKKEEN
KIRJASTO

Helsinki 1919
Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistys

JUHLAJULKAISU

HELSINKI
KIRJASTOJEN YHDEYSYHTIÖN
1919 - 1920

952322

TYÖVAENLIIKKEEN
KIRJASTO

Puolen vuosisadan rajapyykillä.

*Ihmettä mont' on, ihminen
kaikkein tenhoisin ihme on.*

Sofokles.

*„Tenhoisin ihme!“ ja niin pieni sentään
atoomi vaahtipäissä elonvirran
inehmo on, ja tie sen lyhyt on
piukkeessa Ajattaren vaskipirran.
Vuoskymmenet ja jylhät vuosisadat
pisarat mitättömät, ikuisuuteen
häipyvät menneeseen ja aikaan uuteen,
kun ristii avaruutta tähtein radat.*

*„Tenhoisin ihme“, väitti viisas Kreikan,
myös todeksi sen aikakirjat tietää,
työt, teot ihmissuvun kertoillen;
taidossa voiton, tarmossakin vie tää.
Niin uupumatta etsii tiensä määrää,
saa aallon harjalle tai syvärihin
vain kysyy lakkaamatta: mistä? mihin?
Ja kaikki vaeltavat tietä väärää.*

*Ois elon aaltoin nieluun halu nähdä,
liitossa vaikka maahisten ja hiitten,
kuin antoi esimerkin vanha Faust,
luvata siitä sielu omaks' niitten.*

*Ja Aladdinin lamppu vielä viehtoo
erämaan matkalaista taikamahdein
vaikk' onkin saarrettu se varmoin vahdein
ja lailla virvan etsijää luo kiehtoo.*

*Ei enää virva! Löydetty jo ammoin;
sen tuntee orjat sekä herrat orjain,
ja tuntevat sen taikamahdin myös,
ja sota valosta käy sätein sorjain.
On miljoonain vain kirous ja turma
tuo Lamppu nyt, vaikk' siunauksen suoja
ja aarteitten ja kaikkein onnen luoja
se olla voisi, eikä synkkä surma.*

* * *

*Työ! Siinä Aladdinin taikalamppu.
Mut loihdittuko lie se vaiko myöty?
Se ainut lähde aartehien on,
vaan kahleihin sen kantajat on lyöty
ja riistetty on kaikki onni, ilo.
Vain käry myrkyllinen rintaa salpaa,
öljyksi liha, veri aivan halpaa,
ja muille loistaa Lampun kirkas kilo.*

*Ja siksi kaikkialla riehuu taisto
ja ilmaa nuolet surmansuovat halkoo
ja miestä kaatuu kuni kortta vain,
vaan uudet joukot tannerta taas jalkoo.
Se alkoi ajan aamunkoissa kerran
se kamppaus sorrettiin ja sortajien
ken omistaja Lampun aartehien,
ken leivän, kunnian ja hengen herra.*

*Mihinkä ikään inehmon tie lienee
viitottu elon karun aavikoilla,
tienviittona on jäljet taiston tuon,
niin epätoivoisen ja hurjan noilla.
Kaikk' ajast'ajat asti päivään tähän
maaemo kyltymättä joi jo verta,
niin maksettu on joka voitto kerta
lie saavutettu paljon taikka vähän.*

*Ja sota valosta se yhä riehuu,
niin vimmaisna ei vielä konsaan ennen
kuin juuri. Viime rynnistyskö ois?
Ja voitto saatu huomispäivään mennen?
Kadonnut Lamppu Aladdinin jälleen?
Työn kansan, joka verihiellään sytti
sen liekin, turhaan lämpöä vain kytti.
Se Lampun herra oleva on tälleen.*

L. E.

.....

CLAS THEODOR SEDERHOLM,

syntynyt tammik. 9 p:nä 1832 Mäntsälässä. Vanhemmat: tilanomistaja Clas Jacob Sederholm ja Johanna Fredrika Eek. Ylioppilas 12 p. helmik. 1851. Konsistorion ylim. amanuessi 1 p. heinäk. 1863, vakinainen 25 p. huhtik. 1866 ja ensimmäinen amanuessi 1 p. jouluk. 1867. Kuoli 21 p. elok. 1881.

Helsingin Kirjatyöntekijäin yhdistys 50-vuotias.

Ennen varsinaista yhdistyksen toimintaa koskevaa selostusta pyydän lukijalle esittää seuraavaa:

Kun vielä joku vuosi takaperin elämäntaso oli kutakuinkin siedettävällä kannalla ja samoin teollisuustuotteiden hinnat normaalit, niin ajateltiin muutamissa piireissä saada aikaan täydellinen Suomea koskeva kirjapainotaidon historia. Tähän historiaan olisi sitten yhdistetty Helsingin Kirjaltajayhdistyksen 50-vuotinen mahdollisimman tarkka toimintakertomus. Valittiinpa eräässä yhdistyksen kokouksessa joku vuosi takaperin komitea tällaisen historian aikaansaamista varten, mutta siltä komitealta ei ole mitään kuulunut ja on osa sen jäsenistä sittemmin muuttanut manan majoille.

Viime syksynä valittiin uudelleen yhdistyksen 50-vuotisjuhlaa varten komitea, joka sai tehtäväkseen, paitsi varsinaisen juhlan järjestämistä, myöskin juhlaulkaisun toimittamisen. Kun painatuskustannukset nykyään ovat aivan huipussaan, ei tätä julkaisua tietenkään ole voitu saada kaikkia täysin tyydyttäväksi, mutta olosuhteisiin katsoen on koetettu parasta.

Yhdistyksen toimintaa koskevan kertomuksen laatijaksi valitsi komitea allekirjoittaneen. Olen siis ryhtynyt sen laatimiseen vakuutettuna siitä, että lukija ei asettaisi aivan suuria vaatimuksia, sillä tunnustan jo näin etukäteen, että minulta puuttuu ehkä paljonkin niitä edellytyksiä, joita tässä suhteessa voitaisiin vaatia. Puolustukseksi pyydän kuitenkin huomauttaa, että kertomuksen laatiminen ei ole ollut niinkään helppoa, kun ottaa huomioon, että yhdistyksen pöytäkirjat ja kaikki muutkin asiapaperit yli kahdenkymmenen vuoden ajalta ovat teillä tietämättömillä.

Aikaisempina aikoina ei Suomessa voitu oikeastaan ajatellakaan yhteenliittymistä kirjaltajain — tai kuten aina vuoteen 1894 sanottiin: kirjainpainajain — keskuudessa. Syynä tähän oli ensinnäkin se, että kirjainpainajat Suomessa olivat aina vuoteen 1809 Ruotsin Kirjainpainajaseuran (Svenska Boktryckerisocietetens¹⁾) alaisia. Tämä Ruotsin »societeetti» oli sitäkin ankarampi Suomeen nähden, kun yhteenliittymisen heidän seurassaan tapahtui vanhojen ammattikunta-asetusten ja perinnäistapojen mukaisesti ja kun Suomen kirjainpainajat sitäpaitsi eivät olleet seuran jäseniä. Niinpä »societeetti» jo v. 1653 ilmoitti vastalauseensa sitäkin vastaan, että akatemian kirjainpainajiksi oli otettu sellaisia oppilaita — joita sen ajan tavan ja arvattavasti »societeetti»-sääntöjenkin mukaan kutsuttiin »unga drängar» (nuoret rengit) — jotka olivat työskennelleet kirjainpainaja Peder Wald'in lesken luona. Pelkäsipä itse Gezelius vanhempi, joka oli akatemian kirjainpainon korkein johtaja, että ammattikunta häntä sakottaisi siitä, kun hänen kirjainpainajansa Hansson oli käyttänyt tallirenkejään väripallojen vetämiseen painamistyössä.

Varsinainen yhteenliittymisajatus herää vasta 1840-luvun keskivaiheilla, jolloin Frenckell ja Pojan kirjainpainossa työskentelevä latojaituri *David Herman Levin* oli erittäin innostunut yhdistyksen perustamiseen kirjainpainajain keskuudessa. Hänen tarkoituksensa lienee ollut saada yhdistys Ruotsin »societeetin» mallin mukaiseksi. Tämä »societeetti» oli saanut uudet sääntönsä vahvistettua 22 p:nä huhtikuuta 1846 ja nämä säännöt olivat paljon suppeammat kuin sata vuotta aikaisemmat, joten Helsinkiin perustettavan yhdistyksen toiminta ei missään suhteessa olisi tullut niin laajakantoiseksi kuin alkuperäisen ammattikunnan toiminta oli. Levinin hyvät pyrkimykset menivät kuitenkin myttyyn, pääasiassa helsinkiläisten ammattitoverien keskuudessa vallitsevan haluttomuuden takia. Kirjainpainajat eivät siihen aikaan välittäneet mitä paikkakunnan toisissa liikkeissä tapahtui, olivatpa vain tyytyväisiä oloihin omassa liikkeessä.²⁾ Sama haluttomuus huomataan vielä v. 1858, kun muutamat lauluun innostuneet kirjainpainajat yrittivät perustaa lauluseuraa. Agiteerattiin vahvasti, mutta kun asiasta piti tehtämän täysi tosi, raukesi tämäkin yritys samasta syystä.

Oli myös toisia, vaikuttavampiakin syitä, jotka luultavasti olisivat ehkäisseet yhdistystoiminnan, varsinkin työläisten keskuudessa. 1840-

¹⁾ Tämän seuran virallinen nimi oli »Vällovliga Boktryckeri-societetens» (Hyvinarvoisa Kirjainpainajain-seura).

²⁾ Kirjainpainaja oli silloin Helsingissä 4 ja työntekeijäin luku noin 40.

luvun loppupuolella oli Ranskassa vallankumous ja muuallakin oli kansanainekset kuohuntatilassa, joka aiheutti sen, että hallitukset, missä suinkin voivat, julkaisivat määräyksiä ja lakeja, toinen toistaan kuristavampia. Niinpä Suomessakin annettiin 1849 keisarillinen määräys, jonka mukaan kaikki sanomalehdet ja aikauskirjat piti alistettaman kunkin läänin kuvernöörin tarkastettaviksi, paitsi Helsingissä, jossa tämä tarkastus jätettiin kenraalikuvernöörin huoleksi. Samana vuonna ilmestyi toinenkin yhtä kuristava asetetus, jossa taasen kiellettiin yksityisten seurojen ja yhdistysten perustaminen ilman erikoista lupaa.

Parempaa vauhtia yhteenliittymisaatteelle ilmeni v. 1865, jolloin perustettiin Suomen Kirjanpainajain Apuyhdistys. Tämän yhdistyksen varsinaisina herättäjinä mainitaan jotkut kirjanpainajat, jotka olivat Turusta muuttaneet Helsinkiin Th. Sederholmin kirjapainoon. Turussa löytyi nimittäin eräs rahasto nimeltä »Kirjapainotaiturien Turussa hautausapukassa», johon joku hra J. F. Granlund¹⁾ erään kirjanpainajan hautaisissa v. 1851 oli koonnut pohjarahaksi 3 ruplaa hopeassa. Tämä rahasto oli vuoteen 1868 lahjoitusten y.m. kautta noussut 1,000 markkaan. Samanlainen rahasto haluttiin saada aikaan Helsingissä. Asiata pohdittiin toverien keskuudessa ja innostui kirjapainon omistaja Th. Sederholm toimimaan sen toteuttamiseksi. Sääntöehdotus laadittiin ja hyväksyttiin. Vahvistus niille saatiin 16 p. tammikuuta 1866. Apuyhdistyksen jäsenmäärä oli silloin 52 perustajaa ja muita jäseniä 19.

Rahaston perustamisjuhlaa vietettäessä 5 p. toukokuuta 1866 piti latojatahuri C. E. Wahlroos juhlapuheen, jossa hän m.m. lausui, että apuyhdistyksen perustaminen olisi alkuna ammatillisen yhdistyksen perustamiselle. Yhdistyksen ajatteli hän taas olevan alkuna tulevalle Kirjanpainajain seuralle (societet) Suomessa, joka samoinkuin Ruotsissa, olisi välittäjänä kirjapainon omistajain ja työläisten välillä. »Mutta, että tämä kaikki tulisi todellisuudeksi — lausui puhuja — ja aikanaan vastaisi niitä tarkoitusperiä joihin sillä pyritään, on kaikkien taiturien ei ainoastaan yksimielisyydellä ja lämmöllä ponnistettava sen puolesta, vaan myöskin kunnioitettavalla esimerkillä kuljettava nuorten edellä työpaikoilla ja heihin istutettava niitä hyveitä, jotka ovat välttämättömät ettei työläinen kadottaisi mainetta ja arvoa kansalaisena ja ihmisenä. Ja ennen kaikkea pidättää heitä osaaottamasta niihin useinkin sangen hirvittäviin irstailuihin, jotka seuraavat juominkeja ja tavallisesti jatkuvat huonomaineisissa pesissä.» Täten oli luultavasti ensi kerta julkisessa

1) Hänen arvonimekseen mainitaan »eksemplaarikirjanpitäjä», jota virkaa tai tointa en lähemmin tunne.

tilaisuudessa lausuttu ajatus yhdistyksen ja jonkunlaisen liitonkin perustamisesta. Kuten huomaamme on puheesta lainaamani lause, samalla kun se on kehoitus yksimielisyyteen, myöskin ankara nuhdesaarna ja sellaisena aikaansa ja silloisia elämäntapoja hyvin kuvaava.

Arvattavasti eivät työläiset silloin paljoakaan luottaneet omiin voimiinsa, koska tämän Apuyhdistyksenkin toimikuntaan valittiin useita kirjapainon omistajia ja työnjohtajia. Toimikunta oli kokonaisuudessaan seuraava: puheenjohtajana kauppaneuvos F. W. Frenckell, hrat J. E. Damberg ja L. Gallas rahastonhoitajina sekä jäseninä kirjapainon omistaja Th. Sederholm, hrat A. M. Hildén, G. M. Hallberg ja C. E. Wahlroos.

1860-luvun muista pyrkimyksistä kirjanpainajain keskuudessa on myös mainittava, että tällä aikakaudella yritettiin muutama kerta julkaista sanomalehteä. 1860-luvulla elettiin Suomessa yleensä toivorikkaampaa ja virkeämpää elämää ja siitä johtui että kirjanpainajatkin tunsivat oman äänenkannattajan tarvetta. Silloin julkaistuja lehtiä ei tietystikään painettu vaan ilmestyivät ne käsinkirjoitettuina. Ensimmäinen yritys tässä suhteessa lienee Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa työskentelevien oppilaiden v. 1863 julkaisema suomenkielinen lehti nimeltä »*Hyttynen*». Lehden toimittajina olivat Otto Lindqvist, Edv. Lindholm ja H. J. Forsström. Ilmestymisaika oli keran viikossa ja sisälsi se yleensä helppoa lukemista. Otettiinpa siitä muutamia kirjoituksia silloin ilmestyvään sanomalehti »*Päivättärenkin*». Kaikkiaan ilmestyi »*Hyttystä*» 17 numeroa. Jotenkin samoihin aikoihin julkaisivat saman kirjapainon ruotsinkieliset oppilaat lehteä, jonka nimi oli »*Eleven*». Sitä toimittivat Isak Lindström, Gustaf Lohm ja Julius Heerman. Tämä lehti ei ollut pitkäikäinen.

Seuraavan sanomalehtiyrityksen tapaamme v. 1867, jolloin oppilaat Th. Sederholmin kirjapainossa julkaisivat omaa viikkolehteä, jonka nimenä oli myös »*Eleven*». Toimitukseen kuului kolme oppilasta, joista yksi oli etevä piirtäjä. Se lienee ollut sekä sisällöltään että kuviansa puolesta koko hyvin toimitettu. Mutta tälle lehdelle ilmestyi pian sensuuri, ei tosin valtion virkamies, vaan kirjapainon taiturit. Jonkun kärsimänsä vääryyden takia tuli lehteen kirjoitus »panettelusta» sekä eräs »runoarvoitus», jotka aiheuttivat sen, että taiturit valittivat ja faktori antamansa ripityksen yhteydessä lakkautti lehden.

Yliä ilmestyi pari tilapäistä julkaisua, kumpikin eräässä iltamassa Arkadia teatterissa 4 p. tammikuuta 1868. Iltama oli toimeenpantu Kirjanpainajain Apuyhdistyksen hyväksi ja lehdet olivat pääkaupungin kirjailijain toimittamat. Lehtien nimet olivat: »*Phoenix. Litterärt allhandha för skämt och allvar*» ja »*Paradisfogeln. Olitterärt hvarjehanda*

för skämt och skämt». Jälkimäinen näistä tuli ladottua ja painettua Arkadian näyttämöllä samana iltana.

Kuten aikaisemmin on sanottu, heräsi Apuyhdistyksen perustamisen jälkeen voimakkaampi yhteenliittymisen tunne. Haluttiin keskustella ammattilaisten sisäisistä asioista, mutta puuttui kokoontumispaikka. Ammattilaisten lukumääräkin oli tuntuvasti lisääntynyt, kun kaupunkiin oli perustettu kaksi uutta kirjapainoa, nimittäin Senaatin ja usein mainitun Th. Sederholmin kirjapainot. Widerholmin kirjapaino oli v. 1868 siirtynyt uudelle omistajalle toiminimellä Hufvudstadsbladets tryckeri.

Samalla innolla kun aikaisemminkin Apuyhdistystä perustettaessa ryhtyi kirjapainonomistaja Th. Sederholm puuhaamaan kirjanpainajille heidän toivomaansa yhdistystä. Hän esitti eräessä Apuyhdistyksen toimikunnan kokouksessa ammattiyhdistyksen perustamisasian, erittäin painostaen sellaisen tarpeellisuutta. Kutsuttiin kirjanpainajat kokoukseen 25 p. huhtikuuta 1869. Kokous pidettiin alkeiskoulun huoneistolla Richardinkadun varrella. Yhdistys päätettiin heti perustaa ja nimeksi annettiin sille »Typografernes Läseförening» (Kirjanpainajain Luku-yhdistys). Hra Sederholm otti myös huolekseen sääntöjen laatimisen. Täten voitane siis häntä pitää yhdistyksen varsinaisena perustajana. Sittemmin toimi hän varsinkin yhdistyksen alkuaikoina suurella innolla.

Kauppaneuvos F. W. Frenckellin omistamasta talosta Pohjois Esplanadinkadun varrella 7 vuokrattiin yhdistyshuoneistoksi sali, kaksi kamaria ja keittiö, joista vuotuinen vuokra oli 450 markkaa. Huoneisto saatiin yhdistyksen käytettäväksi 1 p:stä kesäkuuta. Silloin muutti sinne asumaan yhdistyksen ensimmäinen ravintoloitsija tai taloudenhoitaja, kuten häntä nimitettiin, kirjanpainaja E. W. Degerstedt, saaden käytettäväkseen keittiön ja toisen kamarin. Kalustoa hankittiin, m.m. punaisella kankaalla päällystettyjä penkkejä, jotka aikaisemmin olivat kuuluneet n.k. puuteatterille, joka sijaitsi jotenkin samalla paikkaa kuin ruotsalainen teatteri nykyään on.

Ennenkuin ryhdyn selostamaan yhdistyksen varsinaista toimintaa, lienee paikallaan julkaista silloin hyväksytyt ensimmäiset säännöt. Etteivät ne menettäisi mitään alkuperäisyydestään, painetaan ne sellaisenaan, nim. ruotsinkielisinä.

Stadgar för Typografernes Läseförening,

antagne vid allmänt möte i Helsingfors den 25 april 1869.

§ 1. Föreningens ändamål är att bereda dess medlemmar tillfälle till nyttiga och nöjsamma samqväm sinsemellan, der hufvudsakligast läsning, sång, musik och föredrag förekomma. Dock kunna äfven andra bildande

nöjen dermed förenas på särskildt föranstaltande af och öfverenskommelse emellan medlemmarne.

§ 2. För detta ändamål anskaffar Föreningen en i förhållande till ledamöternes antal rymlig lokal för sina sammanträden, hvilka ega rum så ofta tid och tillfälle medgifva, men hvilka ej få utsträckas till längre än kl. 12 på natten. I denna lokal förvaras jemväl Föreningens bibliotek och öfriga inventarier.

§ 3. Till betäckande af Föreningens utgifter erlägger hvarje medlem som är stiftare samt framdeles hvarje nyutlörd konstförvandt en inträdesafgift af En (1) mark och en månadlig afgift af En (1) mark; sednare i Föreningen inträdande medlemmar erlägga i inträdesafgift Tre (3) mark och i månadsafgift En (1) mark. Men lärlingar, hvilka af Bestyrelsen inkallas för sångens förstärkande, betala i inträdesafgift En (1) mark och i månadsafgift Femtio (50) penni intill dess de blifva utlärda, då månadsafgiften för dem höjes till samma belopp som för öfriga medlemmar. Stiftare äro de, hvilka vid uppbörd i Maj månad 1869 erlägga sin inträdesafgift.

§ 4. Berättigade till inträde i Föreningen äro alla här i staden vistande konstförvandter äfvensom de lärlingar vid officinerna, hvilka af Bestyrelsen kunna komma att inkallas. Äfven ega sådana personer bland kårens gynnare och vänner, hvilka med föredrag m. m. önska bidraga till dess medlemmars bildning och trefnad, fritt tillträde till Föreningens sammankomster.

§ 5. Föreningen väljer bland sina medlemmar en Bestyrelse, bestående af ordförande och fem ledamöter, hvilka åter sig emellan utse en skattmästare, en bibliotekarie samt tvenne ordningsmän och en biträdande ordningsman. Denna bestyrelse åligger, förutom de här nedanför under § 7 fastställda särskilda skyldigheter, att handhafva och vårda alla Föreningens angelägenheter.

§ 6. Föreningens bibliotek är tillgängligt för medlemmarne hvarje söndag från kl. 3—4 e. m. emot en afgift af 25 penni i månaden, hvilken förskottsvis erlägges till bibliotekarien, som åter hvarje månad levererar densamma till skattmästaren. För begagnandet af böcker etc. inom Föreningens lokal erlägges ingen afgift.

§ 7. Bestyrelsens särskilda åligganden äro:

a) Ordföranden eger leda förhandlingarna såväl vid Bestyrelsens som vid Föreningens allmänna möten samt för medlemmarne föreslå de frågor, som för tillfället kunna komma under diskussion, äfvensom tillse att öfriga befattningar inom Föreningen omsorgsfullt handhafves;

b) Skattmästaren ombesörjer i förening med ordföranden alla Föreningens inkasseringar och utbetalningar samt granskar och bokför alla inkomna räkningar och öfriga utgifter;

c) Bibliotekarien tillhandagår Föreningens medlemmar med utlemnande af böcker etc. på dertill bestämda tider, samt emottager alla till Föreningens bibliotek inkommande gåfvor, och förer derjemte fullständig katalog öfver biblioteket;

d) Ordningmännen ega att på det strängaste vaka öfver att ordning och skick samt ett anständigt uppförande städe av medlemmarne iakttages, på det att allt, som kan inverka störande för Föreningens anseende och trefnad må undvikas och ega de i sådant afseende tilldela den störande lämplig förmaning, samt, derest detta icke medförer önskad verkan, utvisa honom

från mötet. För sådana förseelser kan Bestyrelsen ådöma den felaktige an-
tingen böter eller ock i svårare fall för alltid utesluta honom från Förening-
en. Böterna äro fastställda till ett belopp af ifrån En (1) till Fyra (4) mark
alltefter förseelsens beskaffenhet, och skola dessa ovilkorligen af den felande
erläggas vid förstås månadsuppbörd, såframt han vidare önskar i För-
eningen kvarstå. Ordningsman eger, om han sjelf är hindrad att närvara vid
någon sammankomst, anmoda biträdande ordningsman att träda i sitt ställe.

§ 8. Inom Föreningens lokal tillåtes servering af kaffe, thé, seltzervat-
ten och limonad. Spirituosa, med undantag af toddy, likörer och brännvin,
kunna äfven, med ordningsmans uttryckliga tillstånd för hvarje gång särskildt
afhemtas och serveras emot betalning efter en taxa, uppgjord af Bestyrelsen,
å hvilken taxa hvarken nedprutning eller prisstegring får ega rum. Och må
under inga vilkor servering af spirituosa ske utan ordningsmans tillstånd
eller i större kvantiteter än han medgifvit. Olydnad emot ordningsman samt
oordningar, hvilka till följd af spirituosaservering uppstå, skola ofördröjligen
anmälas för Finska Typografernes Understödsförenings Bestyrelse, hvilken
eger rättighet att efter sig företeende omständigheter förbjuda all vidare så-
dan servering.

§ 9. Af spel äro endast dam, domino och schack tillåtte.

§ 10. Valen till Bestyrelse ske på samma sätt som om val till Besty-
relse för Finska Typografernes Understödsförening stadgad är. Valen för-
rättas hvarje år, men afgående ledamöter kunna återväljas.

Innan Bestyrelse afträder, bör den för medlemmarne framlägga fullstän-
dig redogörelse öfver årets inkomster och utgifter samt en öfversigt öfver
kassans ställning.

§ 11. Inkasseringen af afgifterna sker före den 20 i hvarje månad af
dertill å hvarje officin vald fullmäktig, som emot qvitto aflemnar dem till
skattmästaren vid följande sammanträde.

§ 12. Föreningen sammanträder åtminstone en gång hvarje tredje må-
nad till allmänt möte, på kallelse af Bestyrelsen, och afgör dervid de frågor
som kunna förekomma.

§ 13. Dessa stadgar gälla till en början endast till våren 1870, då
ändringar af medlemmarne kunna föreslås.

Huoneisto saatiinkin pian kuntoon ja valittiin yhdistykselle ensi-
mäinen vakinainen toimikunta, johon tulivat: puheenjohtajaksi hra *Th. Sederholm*, jäseniksi faktorit *E. J. Blomberg* ja *I. A. Lindström* sekä kirjapainotaiturit *L. Gallas*, *E. F. Silén*, *A. Törnroos* ja *C. E. Wahlroos* varapuheenjohtajaksi.

Yhdistyksen ensimmäinen julkinen tilaisuus oli iltama 18 p. heinä-
kuuta 1869, joka iltama samalla oli yhdistyksen perustamisjuhla. Juh-
laan oli kutsuttu kaikki kirjapainojen isännät, faktorit ja sanomalehtien
toimittajat, ja oli yksityisesti se toivomus lausuttu että herrat esiintyi-
sivät hännystakissa ja valkoisissa hansikkaissa sekä kutsutut nuoret nai-
set valkoisessa juhlapuvussa. Yleensä olikin tätä toivomusta seurattu.
Juhlapuhujana esiintyi taituri *C. E. Wahlroos* ja taituri *V. Pettersson*

lausui tilaisuutta varten sepittämänsä juhlarunon. Vielä oli laulua ja juhla päätettiin tanssilla. Juhlsta sanotaan että se teki ylevän ja yhdistävän vaikutuksen.

Yhdistystoiminnan alkuaikoina toimittivat taiturit taas sanomalehteäkin, jonka nimenä oli »*Flugan*» (Kärpänen). Nimensä mukaisia ominaisuuksia noudattaen se arvattavasti surisi epämiellyttävästi, koska sanotaan että »lukijain suuttumus tappoi sen jonkun aikaa hyritynsä». Toimittajina lienee ollut hrat V. Pettersson ja I. A. Lindström.

Ensimmäinen ja toinen toimintavuosi kohdistuivat sitten pääasiassa erinäisiin järjestelyihin. M.m. perustettiin laulukoro, jonka johtajana toimi lääninkanslisti C. Ekberg. Kuorossa oli 30 jäsentä. Yleensä ei kuoro esiintynyt julkisesti muualla kuin yhdistyksen omissa tilaisuuksissa. Kun kirjanpainajat kuntana olivat saattamassa faktori J. C. Dambergia hautaan, teki laulukunta kuitenkin poikkeuksen.

Kirjaston kartuttamiseksi sai yhdistys kauppaneuvos Frenckelliältä luvan käydä hänen kirjapainonsa vinnillä hakemassa siellä olevien kirjojen joukosta sellaisia jotka sopisivat yhdistyksen kirjastoon. Pääkaupungin sanomalehdet saatiin toimituksilta ilmaiseksi. Arvokas lisäksi saatiin myös taituri G. F. Silénin välityksellä n.k. Valkeapään kirjastosta. Tilattiin vielä muutamia kuva- ja työväenlehtiä.¹⁾

Että hyvä järjestys vallitsisi yhdistyksen huoneistolla oli, kuten säännöistä näkyy, erinäisiä rankaisumääräyksiä sekä järjestysvaliokunta, joka valvoi että sääntöjä noudatettaisiin. Sattuipa kuitenkin epäjärjestyksiä silloin tällöin, koska mainitaan että puheenjohtaja istui oikeutta, jossa toimikunnan muut jäsenet olivat lautakuntana. Tuomiot olivat tavallisesti eroitus yhdistyksestä määrääjäksi tai rahasakkoja.

Alkuaikoina oli yhdistyksellä useita vaikeuksia voitettavana. Niinpä erosi varapuheenjohtaja jo lokakuussa 1869 ja yhdistyksen ensimmäinen taloudenhoitaja keväällä 1870. Heidän tilalleen valittiin varapuheenjohtajaksi faktori E. J. Blomberg ja taloudenhoitajaksi faktori I. A. Lindström, joka oli toimessaan huhtikuuhun 1871, jolloin hän muutti Viipuriin. Sitäpaitsi oli huoneisto niin ahkerasti käytetty että ahtaus tuli tuntuvaaksi.

Yhdistyksen toimikunta ryhtyi hakemaan tilavampaa huoneistoa ja onnistuikin löytämään sellaisen talossa n:o 15 Mikonkadun varrella. Täällä oli erityinen rakennus pihan perällä olevalla kalliolla, sisältäen

¹⁾ Mistähän silloin voitiin tilata työväenlehtiä, kun niitä ei ilmestynyt Suomessa eikä edes Ruotsissakaan, ei ainakaan sellaisia, jotka olisivat todella valvoneet työväen etuja.

suuremman salin, jossa oli ikkunat kahdenpuolen, sekä kaksi kamaria ja keittiön. Mutta vuokra — 700 markkaa vuodessa — asetti toimikunnalle vaikeuksia, kun jäsenmäärä oli ainoastaan 40 vaiheilla. Ajan tavan mukaan ei toimikunta kuulustellut yhdistyksen mielipidettä, vaan saatuaan jäsenmäärän tuntuvasti nousemaan, se vuokrasi sanotun huoneiston, joka saatiin 1 p:stä kesäkuuta 1871.

Uudessa huoneistossa alkoi vilkas elämä kun joukko nuorempaa väkeä liittyi yhdistykseen. Taloudenhoitajaksi otettiin käsikonepainaja A. F. Sjöström. Syksyllä 1871 saatiin aikaan soittokunta, jota johti silloinen kaartin vääpeli, sittemmin tunnettu kapellimestari A. Leander. Torvet saatiin aluksi lainata kaartin soittokunnalta. Myöhemmin saatiin venäläisestä kasarmista ostaa 10 kpl. vanhempia torvia 200 markan hinnalla, johon varat lainasi soittoon innostunut painaja E. Nordling. Soittokunnan nimiluettelosta päättäen ovat kaikki sen jäsenet nyttemmin muuttaneet manan majoille.

Mikä myös suuressa määrässä osaltaan lisäsi iloisuutta yhdistyksessä oli näytelmäseura, joka oli saavuttanut suuremman yleisön suosion. Seura näytteli ahkeraan huoneistolla sekä kerran Arkadia teatterissakin. Näytelmänjohtajana oli suosittu näyttelijä Victor Salin. Tämän seuran miespuolisista jäsenistä on vielä elossa latoja M. Lindfors Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa ja Lördagen-lehden julkaisija V. Pettersson. Naispuolisista näyttelijöistä en tiedä onko heitä vielä elossa. — Paitsi sisähuveja tehtiin kesäisin ahkeraan huviretkiä saaristoon, päämääränä Seurasaari, Degerö ja Ådholmen. Retket tehtiin yleensä jäsenten veneillä. Laulu- ja soittokunta esittivät säveleitä, joten retkeilijäin kesken yleensä vallitsi iloinen ja reipas mieliala.

Tähän päättyy niin sanoakseni ensimmäinen ajanjakso, jolloin ainoastaan huviteltiin, oltiin tyytyväisiä työoloihin, palkkoihin j.n.e.

Mutta sitten oli joukkoon pujahtanut tyytymättömyyden peikko, joka pani miehet ajattelemaan että palkka oli liian pieni. Elantosuhteet olivat entisestään tuntuvasti kohonneet ja se aiheutti — aivan kuten nykyäänkin — että alkoi mies miehestä kuulumaan kuiskeita palkkojen korottamisesta.¹⁾ Tyytymättömyys kehittyi kehittymistään, kun

¹⁾ Huvittanee ehkä lukijaa nähdä minkälaiset hinnat olivat yleisimmillä elintarpeilla siihen aikaan jota tämä kohta kirjoitusta koskee. Olen ottanut hintoja Hufvudstadsbladetin torihinnoista vuodelta 1872. — Ruisleipä maksoi 2: 20 leiv. = 8 $\frac{1}{2}$ kg, herneet 1: 30 kappa = 5 $\frac{1}{2}$ ltr, perunajauhot 25 p. naula = 425 gr, tuore raavaanliha 3 mk leiv., palvattu s:n 4 mk leiv., tuore lampaanliha 6 mk leiv., voi 80 p. naula, maito 20 p. kannu = yli 2 $\frac{1}{2}$ ltr, kerma 20 p. kortteli = 327 gr. — Koivuhalkojen hinta oli 11 mk vanha syli.

nes päätös työlakosta tehtiin 11 p. huhtikuuta 1872. Palkkavaatimus oli 80 p. ynnä 10 pros. tuhannelta neliöltä, kun sitä ennen maksettiin 70 p. ynnä 10 pros.

Valaistakseni palkkaoloja aikaisemmilta ajoilta lainaan seuraavan otteen eräästä palkkakysymystä koskevasta alustuksesta, jonka kirjapainotaidon 250-vuotisen juhlan keskustelukokouksessa v. 1892 esitti latoja W. Granqvist. Se kuuluu: »Laskumaksu, joka loppupuolen 60-lukua oli 70 penniä ynnä 10 % 1,000 neliöltä, kohosi työlakon kautta v. 1872 80 p:iin ynnä 10 % ja v. 1890 kohosi laskumaksu, kun se muuttui kirjasintenlukuun, noin 10 %. Palkanvaatimusta tehtiin juuri siitä syystä, että jokapäiväiset menot nousivat. Ruoka, vaatteet, asunonvuokra, lämmin ynnä kaikki muut olivat nousseet paljon korkeammaksi kuin mitä työläisen palkka teki. Minulla löytyy erään latojan laskukirja vv. 1850—60, josta pyydän lainata seuraavat numerot:

V:na	1853	oli	hänen	tulonsa	171	ruplaa	65	kop.
»	1855	»	»	»	161	»	61	»
»	1857	»	»	»	275	»	77	»
»	1859	»	»	»	223	»	40	»
»	1861	»	»	»	384	»	19	»
»	1862	»	»	»	352	»	93	»

Näistä numeroista käy selville että työansio oli tasaisessa nousussa, ilman mitään palkankorotusta. Että vuosi 1859 näyttää pienemmän tulon, johtuu siitä, että puheenaoleva latoja silloin työskenteli määräpalkalla kaupungin yhdessä vanhemmassa kirjapainossa. Hänellä oli nim. palkkaa 4 ruplaa hopeassa viikossa ja 20 ruplaa hopeassa vuokra-rahaa vuodessa.» (On otettava huomioon että rupla oli täydessä kursissa ja vastasi 4 nykyistä markkaa.)

Itse työlakosta v. 1872 en ole onnistunut saamaan parempaa selostusta. Eräs puhuja 25 vuotta sitten valittaa vaan koko tapahtumaa »räikeäksi poikkeukseksi» siitä hauskaista ja tuttavallisesta elämästä jota yhdistyksessä siihen asti oli vietetty. — Sen ajan sanomalehdet eivät myöskään näy olleen niin kärkkäitä huutamaan työläisten korkeista palkoista, kuten nykyään, jos korotusvaatimuksia esitetään. Niinpä Hufvudstadsbladet 13 p:ltä huhtikuuta 1872 kuittaa lakon alkamisen seuraavalla uutisella:

— *Työläislakko.* Kaikki kirjapainotaiturit tässä kaupungissa näkivät parhaaksi eilen jäädä pois työstään kirjapainoissa, syystä etteivät saaneet vaatimuksiaan korkeammasta työpalkasta täysin tyydytettyä.

Samoin on vieläkin lyhempi uutinen lakon päättyessä. Sama lehti 18 p:ltä huhtikuuta lopettaa lakon seuraavasti:

— *Kirjanpainajain lakko* on nyttemmin päättynyt, ja taiturit kaikissa kirjapainoissa ovat palanneet töihinsä.

Lakko kesti viisi päivää ja lakkolaisten lukumäärä oli 45. Osittaisia palkankorotuksia saavutettiin.

Seuraavana vuonna (1873) sattui 28 p:nä toukokuuta kuolemantapaus, josta sanotaan, että sillä oli tuntuva merkitys yhdistykseen nähden. Silloin kuoli nimittäin jäsenten erityisessä suosiossa ollut taloudenhoitaja A. F. Sjöström 52 vuoden iässä. Hänen leskensä hoiti taloudenhoitajan tointa kuluvan vuoden loppuun, jonka jälkeen toimeen tuli C. E. Wahlroos. Hän ei ollut pitkäkkään aikaa siinä ja tilalle astui P. W. Malmberg.

Jonkun aikaa oli yhdistys vielä ollut vilkkaassa toiminnassa kuten ennenkin, mutta vähitellen huomattiin jonkunlainen alakuloisuus tai tyytymättömyys, jota ei enää voitu vastustaa. Tästä seurasi yleinen lamaannus, joka yhä lisääntyi, kun suuri osa yhdistyksen toimekkaammista jäsenistä sai runsaasti tehtäviä muilla tahoilla ja toisia taas muutti muille paikkakunnille. Innostus yhdistyksessä oli siihen määrään heikentynyt, että toimikunta ei enää uskaltanut tehdä uutta vuokratrahtia talonomistajan kanssa, joka päällepäätteeksi oli tuntuvasti korottanut vuokraa. Ja niin jätettiin tämä muistoista rikas huoneisto Mikonkadun varrella 1 p. kesäkuuta 1875. Yhdistyksen kaluston ja muun irtaimiston ottivat huostaansa hrat Blomberg ja V. Pettersson sekä Litograafinen osakeyhtiö. Torvet joutuivat erään kaupunkimme kirjapainon vintille ja turmeltuivat siellä, kahta b-kornettia lukuunottamatta, jotka pelastuivat.

Täten oli yhdistys täydelleen hajaantunut, eikä se missään muodossa osoittanutkaan minkäänlaisia elämänmerkkejä. Ainoa poikkeus tässä suhteessa on se, että eräs 6-miehininen lähetystö matkusti Porvooseen ottaakseen osaa 12 p:nä toukokuuta 1877 tapahtuviin Johan Ludvig Runebergin hautajaisiin.

Tähän voimme taas päättää yhden jakson yhdistyksen olemassaolosta.

Kuusi pitkää vuotta oli yhdistys täten täydelleen horrostilassa, kunnes maaliskuussa v. 1881 Hufvudstadsbladetin (Aug. Sehaumanin) kirjapainossa työskentelevät taiturit *J. Finér, E. Kylander, W. Hazard, L. Lanér, O. Lindstedt, R. Söderholm, S. Rafaelsky, J. F. Hellsten* ja *G. Svahn* päättivät alkaa toiminnan uudelleen, ensi aluksi perustamalla

torvisoittokunnan. Jokainen heistä lupautui kolmen kuukauden aikana suorittamaan 10 mk. ja sen jälkeen 2 mk. kuukausittain menojen peittämiseksi. Kuusi torvea ostettiin kaartin pataljoonalta 208 markan hinnasta ja kaksi torvea löytyi ennestään. Harjoitukset alettiin ja pidettiin ne maisteri Aug. Schaumanin luvalla hänen kirjapainossaan. Harjoitukset muutettiin piakkoin taloon Kolmikulma 5 ja johtajaksi pyydettiin vääpeli Ahonen. Puuttuvan ajan takia sanoutui hän kuitenkin ennen pitkää irti ja seuraajaksi tuli hra Lagerman. Pian hänkin sairauden takia erosi ja onnistuivat soittajat hänen jälkeensä saamaan johtajakseen kapellimestari H. A. Laurent'in. Tämä johtaja oli toimesaan 8 p:stä lokakuuta 1881 syyskuun 2 p:ään 1884. Vanhat torvet huomattiin huononpuoleisiksi ja niin päätettiin turvautua kerjuuseen ja siinä tarkoituksessa käännyttiin isäntien puoleen. Tulos oli 1,045 markkaa, jolla summalla ostettiin 9 uutta torvea Saksasta. Torvet vihittiin hotelli Wilhelmsbad'issa.

Kun soittokunta taas oli saatu kuntoon niin tuli myös yhdistyksen henkiin herättäminen päiväjärjestykseen. Tämä ajatus saikin niin paljon kannatusta, että vuosi sen jälkeen kun edellämainitut taiturit tekivät soittokuntapäätöksensä, eli 1 p:nä kesäkuuta 1882, vuokrattiin yhdistykselle huoneisto, johon tarkoitukseen osuttiin saamaan samat huoneet P. Esplanaadinkatu 7, joissa yhdistys 13 vuotta aikaisemmin oli alkajaisjuhlaansa viettänyt ja kaksi vuotta toiminut. Puheenjohtajana oli hra V. Pettersson, joka lyhyemmän aikaa toimi myöskin rahastonhoitajana. Sittenkin olivat rahastonhoitajina hrat E. Nordling ja O. Lindstedt. Huvit näkyvät muodostuneen tämänkin uudelleen heränneen yhdistyksen pääasialliseksi ohjelmaksi.

4 p:nä maaliskuuta 1883 annettiin yhdistykselle uusi nimi Kirjanpainajain Soitto- ja Lukuyhdistys (entisen Kirjanpainajain Lukuyhdistyksen sijaan). Tällöin valittiin toimikuntaan faktori V. Pettersson puheenjohtajaksi, kirjasinvalaja F. Hanemann, konemestarit J. W. Lindholm ja E. Nordling sekä faktori J. Sigell. Joukko uusia jäseniä liittyi yhdistykseen ja soittokuntaan kuului 20 miestä. Haettiin Anniskeluyhtiön voittovaroista avustusta uusia soittimia varten ja saatiinkin 1,000 markkaa. Rahoilla ostettiin 7 uutta torvea ja 2 rumpua.

Vuonna 1884 lähetti yhdistys lähetystön viemään seppelettä Elias Lönnrotin hautajaisiin Sammatissa. — Vuosi oli useassa suhteessa vilkkaan toiminnan vuosi, mutta yhtä ja toista harmia sattui silloinkin. Huoneisto sanottiin isännän puolelta irti, kun talossa tuli suoritettavaksi uutisrakennustöitä, puheenjohtaja erosi toimestaan, rettelöitä esiintyi ravintoloitsijan kanssa ja etevä soitonjohtaja Laurent muutti Viipu-

riin, sikäläisen pataljoonan soittokunnan kapellimestariksi. Soittokunta, joka oikeastaan tällä kertaa oli saanut yhdistyksen toimintaan, ei kuitenkaan menettänyt rohkeuttaan, vaan yritti edelleenkin pitää sitä pystyssä. Uutta soitonjohtajaa haettiin ja saatiinkin toimeen soittotaiteilija A. Lindfors, ollen siinä viisi vuotta eli vuoteen 1889. Vv. 1884—85 oli yhdistyksen puheenjohtajana E. Nordling.

Kun yhdistyksellä ei ollut huoneistoa, päätettiin 28 p:nä maaliskuuta 1886 myydä kalusto, kirjakaappeja lukuunottamatta. Huveja y.m. tilaisuuksia varten vuokrattiin tilapäisiä huoneistoja. Näinä muuten yhdistykselle huolestuttavina aikoina saatiin kuitenkin perustetuksi Kirjanpainajain Matka-apurahasto, jonka säännöt hyväksyttiin yleisessä kokouksessa 23 p:nä marraskuuta 1884 ja alkoi kassa toimintansa vuoden 1885 alusta.

V. 1885 teki yhdistyksen puheenjohtaja E. Nordling alotteen saada kseen koko yhdistyksen toiminnan uudelle tolalle. Asetettiin komitea laatimaan ehdotusta säännöiksi *Helsingin Kirjanpainajain yhdistykselle*, joka nimi paremmin vastaisi tarkoitustaan. Ehdotus valmistuikin 27 p:nä toukokuuta ja astuivat uudet säännöt voimaan kesäkuun 1 p:nä. Silloin pidetyssä kokouksessa valittiin uusi toimikunta, puheenjohtajaksi taasen hra V. Pettersson sekä hrat J. Pehkonen, O. Lindstedt, J. W. Lindholm, E. Nordling, J. A. Snell ja R. Söderholm. Kokouksessa kesäkuun 13 p:nä päätettiin m.m. julkaista käsinkirjoitettua lehteä, jonka nimeksi tuli »*Gutenberg*» ja ilmestyi sekä julkiluettiin se kuukausikokouksissa. Toimituskomiteaan kuuluivat hrat R. Ahlstedt, V. Pettersson, J. Snell ja G. Stjerlund. Tämä lehti lakkasi ilmestymästä syksyllä 1886. Lehden toimitus julkaisi tammikuun 17 p:nä 1886 pidetyssä klubi-iltamassa erään tilapäisen julkaisun nimeltä »*Drifholtzen eller det allra färskaste Aftonbladet*», jonka tarkoitus oli hauskuuden herättäminen ja lienee se tarkoituksensa saavuttanutkin.

Kului sitten pari vuotta, jolla aikaa ei mitään asiallisempaa toimittu, elettiin huomiota herättämättä ja valittiin vuosi vuodelta samat henkilöt toimikuntaan. Samalla voimme sanoa yhden jakson taasen päättyneen. Tämän jälkeen alkaa toiminta olla enemmän varsinaisten työläisten käsissä ja niin se on ollut tähän päivään asti, jolloin vietämme puolenvuosisadan juhlaa.

V. 1888 tapahtui käänne jyrkempään suuntaan. Joulukuun 12 p:nä erosi entinen toimikunta kokonaisuudessaan ja valittiin uusi, kuten arveltiin, toimeliaampi joukko ohjaksiin. Arvelu ei vienytkään väärään, vaan, kuten tuonnempana nähdään, täydelleen tyydyttävään

tulokseen. Toimikuntaan tulivat silloin valituiksi O. Lindstedt puheenjohtajaksi sekä jäseniksi A. Lindholm, K. F. Malmström, E. Nordling, F. W. Sallet, G. Stjerlund ja A. A. Söderlund.

Tämä uusi toimikunta alkoi heti alusta vilkkaan toiminnan. Koukousia pidettiin kerran kuukaudessa, ylimääräisiä välillä. Kokoukset alettiin tavallisesti soitolla ja lopetettiin laululla. Kokouksissa käsiteltiin useita hyvinkin tärkeitä kysymyksiä. Huvipuolta ei silti unohdettu, kuten aikaisemmin oli luuloteltu, vaan piti erikoinen huvitoimikunta niistä huolen.

Tästä lähtien voitaisiin kokouksia ja niissä käsiteltäviä kysymyksiä seurata hyvinkin tarkkaan, mutta veisi se liiaksi tilaa, joten täytyy supistua ainoastaan tärkeimpien asioiden selosteluun.

V. 1889. Kokouksessa tammikuun 27 p:nä oli käsiteltävänä kysymys *oman ammattilehden julkaisemisesta*. Kokous oli aivan yksimielinen sellaisen tarpeellisuudesta ja päätettiin helmikuun 3 p:nä pidettävään jatkokokoukseen hankkia kustannusarvio. Se saatiinkin sanottuun kokoukseen ja niin tuli päätökseksi että oma äänenkannattaja julaistaan kerran kuukaudessa kummallakin kielellä samansisältöisenä ja laskettaisiin sen ilmestyminen alkavaksi vuoden alusta. Ensimmäinen numero jaettaisiin niin pian kuin asianhaarat sen myöntäisivät. Toimitukseen valittiin A. Finander, H. J. Forsström, O. Lindstedt, K. F. Malmström ja J. Snell.

Helmikuun 24 p:nä oli yhdistyksellä vuosikokous ja osoitti tilinpäätös omaisuutta 1,520 mk. 98 p. Jaettuna eri rahastoihin olivat ne seuraavat: pohjarahasto 122:76, vararahasto 581:92, stipendirahasto 352:62 ja rakennusrahasto 307:60. — Toimikuntaan valittiin uudelleen joulukuussa valittu väliaikainen toimikunta.¹⁾

Kuukausikokouksessa huhtikuun 19 p:nä otetaan ensikertaa esille kysymys *tariffin laatimisesta*, koska tähän asti palkkojen maksaminen eri liikkeissä oli ollut erilainen ja enemmän tai vähemmän mielivaltaista riippuva. Muuten oli koko entinen laskutapakin neliön mukaan ilmeistä vääryyttä, sillä siten sai toinen latoa ohkaisia fraktuurikirjasimia samalla hintaa kuin toinen latoi paksuimpia antiquakirjasimia. Laatimaan ehdotusta uudeksi laskutavaksi päätettiin valita komitea, johon vaalit toimitettaisiin jäsenten kesken jokaisessa liikkeessä. Tähän

¹⁾ Kun toiminta tästä lähtien varmistuu ja asioita voidaan paremmin seurata, niin tilaa säästääkseen olen kertomuksen loppuun tehnyt erityisen luettelon yhdistyksen puheenjohtajista ja toimikunnan muista jäsenistä. Täten ei tarvitse uudistaa usein samoja nimiä. Luettelo tulee siis käsittämään v.v. 1889—1919.

komiteaan tulivat sitten seuraavat: H. J. Forsström puheenj., E. Wahlstein siht., W. Granqvist, A. Helenius, L. Laurin, M. Lindfors, I. Lindström, K. Roine, F. Sallet, G. Stjerlund, A. Turunen ja E. Tötterman.

Kokouksessa 12 p:nä toukokuuta oli esillä kysymys sanomalehtien maanantai-aamuna ilmestyvien numeroiden lakkauttamisesta, että päästäisiin *vakinaisesta pyhätyöstä*. Asiassa päätettiin kääntyä sekä kirjapainojen isäntien että sanomalehtien toimituksien puoleen. — Samassa kokouksessa ilmoitettiin että Anniskeluyhtiö oli myöntänyt yhdistyksen pyytämän summan 1,000 mk. *kahdeksi stipendiksi* Pariisiin maailmannäyttelyyn. Päätettiin antaa stipendit yhdelle latojalle ja yhdelle painajalle. Hakemusajan päätyttyä ne sitten annettiinkin latoja Emil Töttermanille ja painaja J. E. Heinolle, jotka sittemmin julkaisivat matkakertomuksensa yhdistyksen äänenkannattajassa Kirjapainolehdessä.

Vakinaisen *huoneiston puute* tulee esille kesäkuun kokouksessa ja elokuun kokouksessa päätetäänkin sellainen vuokrata syyskuun alusta. Huoneisto kuului ravintolanpitäjä A. Tukiaiselle ja sijaitsi Kaivokadun 12:sta. — Kesäkuun kokouksessa päätettiin myöskin, että *laulukunnan kustannukset* suoritetaan yhdistyksen varoista.

Muista vuoden kuluessa esillä olleista kysymyksistä mainittakoon »oppilaiden muuttaminen kirjapainosta toiseen», jota ei katsottu voitavan hyväksyä, »kirjapaino-oppilaiden koulusivistys», joka yhdistyksen mielestä oli riittämätön, ja »kirjapainolaisten tapaturmavakuutus», jonka toteuttamiseksi päätettiin työskennellä.

Yhdistyksen soittokunta oli paljon suurentunut ja harjoituksia pidettiin ahkerasti. — Laulukunta perustettiin ja osottautui siitä tulevan hyvä. Antoipa se jo syksyllä konsertin ja sai hyvät arvostelut. Johantajana oli maisteri O. F. Palmroos.

Esitelmäsarjan suomalaisesta kirjapainohistoriasta piti faktori Rob. Ahlstedt, jonka perinpohjaiset tutkimukset olivat tunnetut. Niinpä hänen esitelmänsä olivatkin suuresta arvosta. Toinenkin esitelmäsarja häneltä saatiin kuulla, joka kosketteli kirjallisia oloja Suomessa ennen kirjapainotaidon maahantuontia.

Omaa taloa yhdistykselle alettiin vuoden kuluessa ajatella. Rakennusrahasto joka vuoden alussa oli ainoastaan 307 mk. 60 p., oli vuoden lopussa 875 mk. Eihän sekään vielä ollut sellainen summa, jolla taloa olisi voitu ajatella, mutta lokakuussa asetettiin komitea laatimaan sääntöehdotusta yhdistykselle hankittavan talon osakeyhtiöksi muodostamiselle. Marraskuussa pantiin liikkeelle listat osakemerkintää

varten. Kaikki tätä asiaa koskevat hommat näyttivät jo hyvin lupavilta, mutta yritystä kohtasi pahat kolahdukset, joista seuraavan vuoden selostuksessa lähemmin.

Kirjapainoja oli tähän aikaan Helsingissä 8, ja näissä työväkeä yhteensä 372 henkeä, 324 miestä ja 48 naista. Taitureita oli 188, oppilaita 151 ja apulaisia 33.

Kuten näkyy, oli toiminta v. 1889 oikeata heräämisen aikaa, jolloin työskenneltiin monilla eri aloilla yhdistyksen kuin myöskin yleensä työväestön hyväksi. Miltei kaikkien jäsenten taipumukset ja erilaiset harrastukset saivat ja löysivät toimialaa.

V. 1890. Jos edellinen vuosi oli toiminnan vuosi, niin oli v. 1890 vieläkin enemmän. Tapahtuihan silloin se, jota ei siihen saakka oltu ajateltu työväen keskuudesta yleensä voivan lähteä, se on joukkotyösopimusvaatimus. Se tapahtuma lieneekin ollut ensimmäinen laatuaan Suomessa. Tarkastamme kuitenkin ensin vuoden muut tapahtumat, koska mainittu palkkaliike sattui pääasiassa vasta joulukuussa.

Jos tarkastaa esim. maaliskuun 16 p:nä pidetyssä vuosikokouksessa esitettyä tilikertomusta, niin huomaa jo siitäkin miten toiminta oli edistynyt. Kun vuoden 1888 tilikertomus osoitti koko rahavaihdon olleen Smk. 1,976: 38, niin oli seuraavan vuoden rahavaihto nousut Smk. 7,544: 97.

Matka-apurahastolla oli samana päivänä vuosikokous ja osoitti senkin varallisuus jonkun verran lisääntyneen, mutta valitetaan kuitenkin yleistä välinpitämättömyyttä rahastoa kohtaan. Vuosikertomuksessa ehdotetaan yhdyttäväksi ulkomaalaisiin samaa tarkoittaviin rahastoihin, että »Suomen kirjanpainajat, kun ovat vieraalla maalla, saivat jonkunlaista kannatusta». — Kassan säännöt päätettiin muuttaa, jota varten asetettiin komitea. — Hallintoon valittiin A. Finander, J. A. Snell ja E. Nordling.

Nykyisissä jäsenissä herättää luultavasti kummastusta se, että yhdistys, samaan aikaan kun se valmistaa uutta tariffia, jonka läpiviemisestä saattoi olla varma ettei se mene sovinnolla, valitsee *kunniajäsenikseen* kaksi suuren kirjapainon isäntää, nim. luutnantti Th. v. Frencellin ja sanomalehdentoimittaja V. Löfgrenin. Samassa kokouksessa — 30 p:nä maaliskuuta — valittiin vielä kolmaskin kunniajäsen, valtioneuvos Z. Topelius, häneltä kun oli saatu lahjaksi kaunis yhä edelleenkin laulettu »Svarta gardet».

Tämän laulun oli kääntänyt suomeksi kirjanpainajan vanha ystävä runoilija A. Tuokko (Törneröös). — Samana vuonna säveltäjä K. Floidin vielä teki musiikin sanottuun lauluun ja omisti sen niinikään Hel-

singin Kirjanpainajain yhdistykselle. — Laulupartituurin painatti Sannomalehti- ja Kirjapaino-osakeyhtiö, lahjoittaen painoksen yhdistykselle.

Merkkitapauksena yhdistyksen tämän vuoden tapahtumissa on pidettävä sitä, että kokouksessa 20 p:nä huhtikuuta päätettiin juhlia kansainvälistä työväenpäivää Vappua. Tämä oli ensi kerta Suomessa kun joku osa työväestöä ryhtyi sanottua päivää viettämään, koska sen kansainvälinen viettäminen päätettiin vasta v. 1889 Pariisissa pidetyssä kansainvälisessä työväenkongressissa. Täten oli yhdistys uranuurtaja Vapunpäivän viettoon nähden Suomessa.

Kiireiden työaikain takia ei pidetty koko päivää vapaana, vaan sai toimikunta huolekseen pyytää isännistöiltä iltapäivä vapaaksi. Tähän he olivatkin suostuneet ja niin kokoonnuttiin klo 1/2 4 aikaan Erottajalla olevaan Platén kondiittorioon, jossa yhdistys siihen aikaan piti kokouksensa. Täällä piti yhdistyksen puheenjohtaja lyhyen puheen päivän merkityksestä, jonka jälkeen lähdettiin noin 100 miehen joukkona pohjoissatamaan, jonne jo ennestään oli kokoontunut osa yhdistyksen jäseniä ja heidän perheensä sekä joukko naisia. Pohjoissatamasta lähdettiin kahdella sitä varten vuokratulla höyryveneellä Korkeasaarelle, jossa asetuttiin eteläpuoleiselle ylängölle. Soitto- ja laulukunnat esittivät aluksi muutamia kappaleita, jonka jälkeen tarjottiin yleinen malja. Tätä juodessa pitivät puheita H. J. Forsström suomeksi ja O. Lindstedt ruotsiksi, kumpikin huomauttaen lyhemmän työajan tarpeellisuudesta, koska syynä työväen kehittymättömyyteen on pääasiassa juuri liian pitkä ja rasittava työaika, joka ei myönnä työläisille aikaa tietojensa kartuttamiseen. Eivät kuitenkaan erikoisesti puoltaneet 8-tunnin työaikaa, vaan tyytyivät toistaiseksi tariffiehdotuksessa määrättyyn 9 1/2 tunnin työaikapyrkimykseen. — Puheiden jälkeen lausuttiin maisteri Tuokon tilaisuutta varten sepittämä seuraava runo:

*Hei veikot! tervetultuanne helmaan
Lämpöiseen — kohta kukkain kaunistelmaan
Ja lintuin lauleluista kaikuelmaan —
Tään luonnon talvesta jo vapahan!
Kun meilläkin on hetken vapautta,
Niin nauttikaamme ensi suloisuutta
Ja tuntekaamme ensi ihanuutta
Nyt veljesliiton uuden, vakavan.*

*Lujalla liitollamme tällä, veikot,
Elossa emme ole kurjat, heikot,
Vaan voimme poistaa epätoivon peikot
Ja miehekkäinä onnen saavuttaa.*

*Süis lähtekäämme vapauden teille
Uljaasti nyt! — Mut kuinka käykin meille,
Kuin »Gutenbergin konstin» taitureille,
Tok' eläköön ain' armas Suomenmaa!*

*Niin, kuinka käykin — varma lie tok' aina,
Jos kehnous ei mieliämme paina,
Vaan työmme teemme aina urhokkaina,
Ett' onnen toivokin käy täytäntöön. —
Nyt ensiksi, kun uuden liiton luomme
Ja veljeyttä siinä ilmi tuomme,
Sen onneksi me kelpo maljan juomme.
Hurraa! Se Suomen kans' ain' eläköön!*

Virallisen osan tähän loputtua jatkettiin juhlaa vielä laulun, soiton, iloisten leikkien ja tanssin vaihdellessa.

Sen vuoden ammattilehdessä sanotaan juhlasta m.m. seuraavaa: »Täten kului tämä muutamilta hyvinkin vihamielisillä tunteilla odotettu päivä. Kaikki nuo muutamilta ennustetut vallattomuudet jäivät ainoastaan heidän mielikuvitukseensa. Päivä tuli osaa-ottajille todelliseksi juhlapäiväksi, joka heillä pysynee rakkaassa muistossa paljoa kauvemmin kuin tavalliset yhdistyksen toimeenpanemat juhlallisuudet.»

»Tarkoituksemme oli päivän juhlallisuuden ja siinä pidettävien puheitten kautta saattaa entiset häilyväiset ja epäselvät mielipiteet työpäivän liiallisesta pituudesta ja sen vahingollisista seurauksista jokaiselle selväksi ja varmaksi vakuudeksi.»

Vuoden kuluessa herätetään kysymys *suomenkielisen oppikirjan tarpeellisuudesta kirjapainotaidossa*. Kysymys sai kyllä silloin osakseen suurta myötätuntoa ja keräyslistat pantiin liikkeelle, mutta sen valmiimpaa ei siitä senjälkeen ole tullut. Muutamia vuosia takaperin puhuttiin yleisesti että Kustannusosakeyhtiö Otava aikoi kustantaa sellaisen ja että sitä olisi jo osittain painettukin, mutta siihen sekini on rauennut.

On vielä mainittava että tänä vuonna oli 450 vuotta kulunut *kirjapainotaidon keksimisestä*. Tämän johdosta vietti yhdistys juhlaa Jollaksessa 29 p:nä kesäkuuta. Kahdella laivalla lähdettiin juhlapaikalle klo 10 ja 1/2 12 a.p. Juhlan ohjelma oli seuraava: 1) Vaasan marssi, soittoakunta; 2) Musta kaartti, laulajat; 3) Juhlapuhe suomeksi, R. Ahlstedt; 4) Savolaisen laulu, laulajat; 5) Juhlapuhe ruotsiksi, I. A. Lindström; 6) Maamme, laulajat; 7) Juhlapäivällinen ja malja; 8) Tanssia ja leikkejä.

Yhdistys oli lähettänyt kutsun saapua juhlaan kunniajäsenelleen

valtioneuvos Z. Topeliukselle. Hän oli kuitenkin estetty saapumaan, jonka hän ilmoitti seuraavalla kirjeellä, joka juhlassa luettiin:

Kirjanpainajain yhdistys, Helsingissä.

Koivuniemi 24 p. Kesäk. 1890.

Olen luokseni tulon tähden todella estetty ensi sunnuntaina olemasta kaupungissa ja mitä taas Kirjapainotaidon 450 vuosipäivän muistamiseen tulee — joka varmaan muistamista ansaitsee — olen minä aivan hiljattain kirjoittanut yhden juhlamuiston, jotta en tahdo väsyttää ystäviäni uudella. Se olisi onnellista ja soveliaista, jos tämä vuosisatamuisto saattaisi lähteä kirjanpainajain omasta pööristä.

Kuitenkin kütän minä erittäin sydämellisesti sekä kutsumisesta että luottamuksesta. Minä olen aina pitänyt kirjanpainajat kirjallisuuden likeisimpinä liittolaisina, enempi ystävinä kuin palvelijoina, ja seuraan heidän edistymistänsä parhaimmilla onnentoivotuksillani. Kantakoon myöskin tämä juhla todistuksen ylenneestä ajatuskannasta ja ylevästä, viehättävästä tiedosta kirjapainon tärkeästä osallisudesta suurten sivistysvaltain työssä kansoille ja ihmisyydelle!

Kunnioituksella ja ystävyydellä

Z. Topelius.

Kirjeen luettua kohotettiin yhdeksänkertainen eläköön-huuto runoilijavanhukselle. — Vielä puhuivat faktori R. Ahlstedt isänmaallisen työn tarkoituksesta ja tehtailija V. v. Wright siitä kiitollisuudesta, jossa nykyisyys ja tulevaisuus seisoo kirjanpainajille, koska he työllään, joka liian aikaiseen uuvuttaa heidän voimansa, toimivat henkisen edistyksen hyväksi. Toivoi vielä että tiede ja keksinnöt, työväen oikeutettuja vaatimuksia täyttääkseen, pian koettaisivat poistaa niitä terveydellisiä vaaroja jotka huomattavasti lyhentävät kirjanpainajain ikää. — Vanha ystävämme runoilija Tuokko oli tähänkin juhlaan sepittänyt runon, joka luettiin ja oli seuraavan sisältöinen:

*Sanasta Herran syntyi kerran valo,
Jok' alkuaineet maailmalle loi.
Niin Gutenberg'in keksintökin jalo
Uudistaa henkimaailmaa taas voi.
Keksintöön henki muistons' suuret liittää,
Maailma Sua, Kirjapaino, kiittää
Nyt neljänsadanviihenkymmenen
Vuosikauden oltuasi työssä sen.*

*Oletpa tehnyt turmaa vastaan vallin
Ja maailmaa on järjestänyt työs,
Kun ollut »maailma on mullin-mallin,
Eurooppa ylös-alaisin» ja yössä,*

*Opille ollut suoja suova maja
Ja tieteen, taiteen toimelle se paja,
Jonk' ahjost' tupruavat säkenet
Valaisseet ovat niissä ihmiset.*

*On kauttas paljo tehty, tekemättä
Enempi on: työs lakata ei saa,
Ennenkuin vääryydetä hirveyttä
Ja vapaana valheesta on maa.
Tulkitsijana ollos siveyden,
Kannattajana hengen ylevyyden,
Itselläs olkoon onni ainiaan!
Toivossa siin' nyt Sulle hurrataan.*

Juhlaan saapui useita sähkösanomia toisten kaupunkien kirjanpajilta ja oli juhla yleensä kaikinpuolin onnistunut.

Huoneistokysymys oli esillä jo tammikuun kokouksessa. Kaivokadun varrella oleva huoneisto päätettiin irtisanoa helmikuun 1 p:stä, koska sitä ei saatu käyttää yksinään, vaan laskettiin sinne muutakin yleisöä. Päätettiin olla ilman huonetta syksyyn asti. — Elokuun kokouksessa vuokrattiin yksi huone viideksi illaksi viikossa 30 markan kuukausivuokraa vastaan I. Robertinkadun 7:ssä.

Tariffiasia, vaikka se ei vielä ollut edes täysin valmis, aiheutti jo aikaisin *vakavia riitoja*, varsinkin niiden jäsenten puolelta, jotka olivat työnjohtajan asemassa. Kun huhtikuun kokouksessa päätettiin perustaa rahasto uuden palkkatariffin suojaamiseksi, ilmoittivat faktori A. Finander ja konemestari E. Nordling vastalauseensa päätöstä vastaan. Arvattavasti oli tämä myös synnä siihen että Finander jo toukokuussa erosi yhdistyksen lehden päätoimittajan tehtävästä. Päätoimittajaksi hänen tilalleen tuli H. J. Forsström. Lehden toimitus sanoo toukokuun numerossa tapahtuman johdosta m.m. seuraavaa: »Työssä ja teossa tulee meidän siis osoittaa ja näyttää ettei aikeemme ja yrityksemme kokonaisuudessaan perustu yksityisten kykyyn ja kuntoon, jossa tilassa piankin joutuisimme hukkaan.» Toimituksesta erosi myös faktori R. Ahlstedt ja hänen tilalleen valittiin I. Lindström. — Toimikunnasta erosi toukokuussa F. Sallet, ei erimielisyyksien vaan paikkakunnalta poismuuton takia, sekä E. Nordling ja G. Stjerlund. Heidän tilalleen valittiin J. Jakobsson, I. Lindström ja E. Forsström.

Niin lupaavalta kun kirjanpajain *rakennusyritys* näytti edellisenä vuotena ja oli jo vähällä toteutua, niin sekün joutui samojen riitojen alaiseksi. Rakennuskomitean puheenjohtaja oli omin päin komitean nimessä kutsunut yhtiökokouksen joulukuun 17 p:ksi, jolloin useat

osakkeenomistajat vaativat rahojansa takaisin ja yhtiön hajoittamista. Osa kokouksessa olleista vaati asian ratkaisua lykättäväksi seuraavaan vuoteen. Päätökseksi tuli että asian ratkaiseminen siirretään 21 p:ään joulukuuta. Tähän kokoukseen oli hajoittajain puolelta houkuteltu kaikki muuten välinpitämättömmimmätkin ja niin saatiin yhtiö hajotetuksi 147 äänellä 33 vastaan. Tähän kurjaan päätökseen otti osaa joukko työläisiäkin, jotka nöyränä tottelivat käskyä että »niin teidän on äänestettävä». Täten meni yhdistyksen talopuuha nurin, eikä ole vielääkään saatu uudelleen nousemaan.

Tulemme sitten itse *tariffiasiaan*. Ehdotusta tarkastettiin useassa kokouksessa ja tehtiin siihen korjauksia. Kokouksessa syyskuun 27 p:nä päätettiin että toimikunta viivyttämättä jättää ehdotuksen isännille, joilta odotetaan vastausta ennen lokakuun loppua. Kirjelmä, joka seurasi ehdotusta, oli näin kuuluva:

S. H. T.

Koska Kirjanpainajain yhdistys on huomannut että Helsingin kirjapainoissa nykyään vallitseva laskutapa neliöiden mukaan ei vastaa niitä vaatimuksia joita voi asettaa laskutavalle, joka täysin tyydyttävästi korvaisi laskusta latojalle ei ainoastaan sivun pituuden ja leveyden neliöiden mukaan, vaan sen määrän kirjasimia kuin hän todella latoo, on Kirjanpainajain yhdistys erään komitean kautta, jossa kaikki kaupungin kirjapainot olivat edustettuina, tehnyt ja hyväksynyt myötä seuraavan tariffin. Tämä tariffi perustuu kirjasinlaskuun, joka laskutapa kieltämättä on pidettävä sopivimpana, jottei mikään vääryys tapahtuisi latojalle eikä kustantajallekaan. Samalla kun yhdistys jättää tämän tariffin K. H:n suosiollisesti tarkastettavaksi, saa se huomauttaa että tällainen laskutapa jo pidemmän aikaa on ollut voimassa Europan kulttuuri-
maissa.

Verrattaessa nykyistä laskutapaa, 80 p:iä 1,000 neliöltä, tariffissa ehdotettuun, 48 ja 50 p:iä 1,000 kirjasimelta, täytynee tunnustaa että maksussa täten on syntynyt noin 15—25 pros. koroitus kirjasinlajeista riippuen. Tämän koroituksen on yhdistys kumminkin katsonut nykyisten olojen vaativan, jos-sain määrin huojentaakseen työmiesten elinehtoja ja samalla tasoittaakseen niitä epäkohtia joita on syntynyt siitä, että kaikki elintarpeet, puista ja huoneista puhumattakaan, ovat kallistuneet melkoista enemmän kuin 25 pros. senjälkeen kuin nykyinen maksukorointus saatiin. Samalla saa yhdistys huomauttaa, että n.k. hyyryrahat, jotka ovat tehneet 10 pros., nyt ovat poistetut.

Otsakirjoituksen »Yleisiä määräyksiä» alla olevan kohdan odotusrahoista on yhdistys katsonut olevan erittäin tarpeen vaatiman, jotta laskulatoja, kun hän on ilman työtä, kumminkin saisi jokapäiväisen toimeentulonsa ja jotta isännät enemmän kuin tähän asti rupeisivat maksamaan viikkopalkkoja.

Yllämainitut asiat lienevät tärkeimpiä kohtia tariffissa, koska muut määräykset ylipäänsä koskevat koroitusta teknillisistä vaikeuksista ja sanomalehtityöstä, jonka vuoksi yhdistys on tahtonut kiinnittää K. H:n huomiota niihin ja samalla lyhykäisestii esittää syyt niihin.

Ollen siinä vakavassa toivossa että K. H. hyväksyy tämän tariffin, on yhdistys aikonut sen astuvaksi voimaan tulevan vuoden alusta. Jos taas K. H. ei hyväksyisi sitä tahi tahtois i tehdä muistutuksia sitä vastaan, pyytää yhdistys mitä kohteliaimmin että siitä annettaisiin tieto yhdistyksen johtokunnalle tämän Lokak. kuluessa. Ellei mitään vastausta yllämainitun ajan kuluessa saavu, otaksuu yhdistys että K. H. on hyväksynyt tariffin.

Helsingissä, 6 p. Lokak. 1890.

Kirjanpainajain yhdistyksen puolesta :

O. Lindstedt.

K. Malmström.

Tähän kirjelmään ja lähetettyyn tariffiehdotukseen saapui isänniltä seuraavanlaiset vastaukset :

Kirjanpainajain Yhdistykselle Helsingissä.

Vastaukseksi arvoisalle kirjoitukselle 6 päivältä Lokakuuta tänä vuonna, kun esiintyneet seikat ovat estäneet meitä ennemmin vastaamasta, saamme ilmoittaa, että me olemme halulliset latomistyön maksamisessa täällä olevassa kirjapainossamme perusteeksi panemaan kirjasinlaskun neliölaskun sijaan niille meillä työskenteleville latojille, jotka sellaista haluavat, kuitenkin täytyy meidän, samalla kun me tunnustamme muutamissa tapauksissa korkeamman palkan meidän eduillemme molemmin puolin sopivaisuuden, pidättää itsellemme ja niille oikeuden yksin kanssamme työpalkasta sopia. Myöskin suostumme me niille meille työskenteleville latojille, jotka sitä haluavat, maksamaan odotusrahoja, siinä tapauksessa että he joskus tulisivat olemaan työnpuutteessa, niillä ehdoilla että he puolestaan sitoutuvat suorittamaan sakkoa työstä pois jäätyä. Toki täytyy meidän tässäkin pidättää itsellemme ja niille oikeuden keskenämme sopia siitä määrästä, millä odotusrahat ja sakot poisolosta eri tapauksissa tulevat suoritettaviksi.

Kunnioituksella

p.p. J. Simeliuksen perillisten kirjapaino-osaakeyhtiö :

Emilia Chydenius.

Kirjanpainajain Yhdistykselle Helsingissä.

Allekirjoittaneet kirjapainojen omistajat ovat Kirjanpainajain yhdistykseltä täällä saaneet vastaanottaa »Ehdotuksen tariffiksi Kirjanpainajille Helsingissä» sekä kiertokirjeen 6 p:ltä Lokakuuta, jossa yhdistys ilmoittaa laati-neensa ja hyväksyneensä edelläsanotun tariffin, joka yhdistyksen käsityksen mukaan tulisi käytäntövoimaan tulevan vuoden alusta. Vaikka yhdistys kuu-kausia on toiminut tariffin valmistamisessa, tahtoo yhdistys kuitenkin vaatia varman vastauksen kirjapainojen omistajilta ainoastaan 2 à 3 viikon kuluessa. Tällä ainoastaan viitaten yhdistyksen yksipuoliseen kantsantotapaan. ei aika myönnä meille erityisesti esittämään kaikkia tariffin epämukaisuuksia ja vää-riä näkökohtia. Varteen ottamatta meidän kirjanpainajain yleistietaoa tai am-mattitaitoa sekä heidän tuotantokykyänsä, on yhdistys tariffinsa perusteeksi pannut nykyään Saksassa voimassa olevan sekä muutamissa suhteissa men-nyt vielä kauvemmaksikin työväen etujen huomioonotossa.

Kiertokirjeessä ilmoitetaan tariffin tarkoittavan 15—25 prosentin korotusta työpalkassa, vaikka, siinä tapauksessa, jos tariffi hyväksytään, useissa töissä tulisi todella olemaan 33—50 prosentin korkeneminen. Vielä saamme huomauttaa epäsuhdetta tariffin laatimisessa ainoastaan kirjapainotöille pääkaupungissa koska työt, suoritettuina maaseutukaupungeissa, eivät tulisi siltä kosketetuiksi. Tästä tulisi se luonnollinen seuraus että naapurikaupungit, joilla on hyvät kulkuneuvot pääkaupungin kanssa, saatettaisi epätasaisella tavalla kilvoittelemaan sen kanssa ja kaikki isommat teokset suoritettaisi ulkopuolella Helsinkiä, jonka kirjapainot pää-asiallisesti saisivat toimia aksidenssitöissä ja sanomalehti-painamisissa.

Mitä lopuksi itse laskutapaan tulee, myönnämme myöskin epämukaisuuden nykyisessä laskutavassa neliöitten mukaan ja myönnymme kernaasti hyväksymään aakkoslaskun, sillä edellytyksellä että sellainen laaditaan yksin neuvoin meidän kanssamme sekä sovitettuna oloihimme. Yllämainittujen yleisten näkökohtain perustuksella saamme vastaukseksi ilmoittaa:

1:o että me emme hyväksy meille lähetettyä tariffia siinä muodossa kun se nyt on;

2:o että me olemme myöntäväiset siirtymään neliölaskusta aakkoslaskuun, jos sellainen tariffi sovitetaan työmiestemme yleistiedon ja ammattitaidon sekä heidän tuotantokykynsä mukaan kuin myöskin meille vallitseviin oloihin, tuotantoon ja menekkiin nähden kirjapainon alalla. Helsinki 8 p:nä Marraskuuta 1890.

p.p. Weilin & Göös'in Tehdas- ja Kirjankustannus-osakeyhtiö:
K. Göös.

J. C. Frenckell ja Poika.

V. Löfgren.

Osakeyhtiö Helsingin Sentraalipaino: Hufvudstadsbladet'in Uusi kirjapaino:
W. Westzynthius. Leonard Salin.

p.p. Sanomalehti- ja kirjapaino-osakeyhtiö Helsingissä:
Ernst Nordström.

Kirjelmät luettiin marraskuun 11 p:nä pidetyssä ylimääräisessä kokouksessa ja aiheuttivat ne vilkkaan, osittain kiivaankin keskustelun. Kun arveltiin että neuvotteluja tulisi olemaan, valittiin yhdistyksen puolesta komitea, johon tulivat H. J. Forsström, D. Halonen, A. Helenius, O. Lindstedt, I. A. Lindström, K. Malmström ja J. Snell. Päätettiin samalla että komitean työ olisi loppuunsaoritettava ennen marraskuun loppua. — Tästä kokouksesta päätettiin isännille lähettää pöytäkirjanote, jossa lausuttaisiin tyytymättömyys niihin vastauksiin, jotka kokoukseen olivat saapuneet. — Lähetetylle pöytäkirjanotteelle saatiin seuraavanlaiset vastauskirjelmät:

Kirjanpainajain yhdistykselle Helsingissä.

Arvoisan kirjoituksenne johdosta 14 p:ltä tätä kuuta vastaukseksi meidän kirjoituksemme 10:ltä p:ltä, saamme ystävällisesti ilmoittaa ett'emme myöskään saata myötävaikuttaa siihen nyt viimeksi esitettyyn ehdotukseen. Meidän täytyy pitää siitä, mitä me jo edellisessä kirjeessä esitimme ett'ei meidän

mielestämme kukaan muu, kuin yksityinen kirjapainaja ja ne, jotka kanssaan haluavat työskennellä hänen kirjapainossaan, ole oikeutettu päättämään näistä molempain keskinäisistä suhteista ja sitoumuksista, joista heillä yksinään on valta sopia. Ja niinkuin me toivomme sortamatta pitävämme tämän oikeuden, emme myöskään toivo osallisiksi minkäänlaisiin päätöksiin, jotka koskevat toisten kirjapainojen hoitoa. — Helsinki 15 p:nä Marrask. 1890.

p.p. J. Simeliuksen perillisten kirjapaino-osaakeyhtiö:

Emilia Chydenius.

Kirjapainajain yhdistykselle Helsingissä.

Vastaukseksi arv. kirjoitukselle 13 p. t. k. saamme ilmoittaa kehoittaneemme faktoriamme Herra Alb. Finander'ia puolestamme ottamaan osaa latomatariffin tekemisessä

Helsinki 15 p:nä Marrask. 1890.

p.p. Sanomalehti- ja kirjapaino-osaakeyhtiö Helsingissä:

Ernst Nordström.

Kirjapainajain yhdistykselle Helsingissä.

Vastaukseksi Yhdistyksen pöytäkirjanotteeseen 11 p:ltä Marraskuuta saamme ilmoittaa että me olemme valinneet komitean laatimaan uutta aakkoslaskuun sovitettua tariffiehdotusta, joka ennen tämän vuoden kuluttua tulee alistettavaksi asianomaisen tarkastettavaksi.

Helsingissä 2 p:nä Joulukuuta 1890.

p.p. Weilin ja Göös'in Tehdas- ja Kirjankustannus-osaakeyhtiö:

K. G ö ö s.

J. C. Frenckell ja Poika.

V. Löfgren.

p.p. Hufvudstadsbladet'in uusi kirjapaino:

Leonard Salin.

p.p. Sanomalehti- ja Kirjapaino-osaakeyhtiö:

Ernst Nordström.

Samana päivänä kun toimikunta sai nämä kirjeet, kutsui se kirjapainajat kokoukseen. Tämä oli joulukuun 12 p:nä. Kun kirjeet oli luettu, seurasi myrskyisin elämä mitä kirjapainajain kokouksissa milloinkaan oli nähty tai kuultu. Ammatintarkastaja sanoi eräässä haastattelussa että »hän siihen saakka oli luullut suomalaisia niin juroiksi etteivät ne paljoakaan voisi innostua, mutta oltuaan saapuvilla tässä kokouksessa, sai hän suomalaisista hyvinkin etelämaalaisen käsityksen». Työt vaadittiin heti lakkautettaviksi, mutta äänestyksessä voitti 92 äänellä 72 vastaan se osa, joka vielä tahtoi myöntää isännille kolme päivää sovittelu-aikaa. Isäntien laatima tariffiehdotus olisi välityskomitean saatava viimeistään klo 9 sunnuntai-aiamuna.

Tuli sitten tuo sunnuntai, ehkä kuumin päivä koko työriitaisuuden aikana. Kahdessa tunnissa oli edustajiemme vertailtava isäntien laatima

ehdotus yhdistyksen ehdotukseen, sillä neuvottelukokouksen piti alkaa klo 11. Neuvotteluissa jätettiin 2 § viimeiseksi. Tämä koski pohjahintaa. Yhdistyksen ehdotuksessa oli 48 ja 50 p:ää tuhannelta kirjaimelta, josta jo neuvottelumiehemme olivat menneet 45 ja 47 p:iin, isäntien ehdotuksen ollessa 43 ja 45 p. Kumpikin puolue pysyi kiinteästi ehdotuksessaan. — Kello oli jo yli 2:den ja kirjaltajakunta oli 2:ksi kokoontunut. Kun isäntien ehdottama hinta saatiin tietää, puhkesi täydellinen myrsky ja työlakko valloitti kaikkien mielet. Jätettiin kuitenkin vielä kerran sovittelumiesten toimeksi koettaa saada aikaan parempia ehtoja. Kirjanpainajat pitäisivät kokouksen vielä samana iltana klo 1/2 9. Sovittelumiesten kokous isäntien kanssa saatiin aikaan, mutta tulos oli sama, ja niin päätti illalla pidetty kokous yksimielisesti lakata työstä, paitsi senaatin kirjapainossa, jossa tariffi oli hyväksytty alkuperäisenä, sekä Nya Pressenin kirjapainossa, missä luvattiin maksaa samat hinnat kun toiset kirjapainot tulevat saamaan. Tähän viimemäinnittuun ehtoon, niin kummalliselta kuin se tuntuukin, suostui liikkeen henkilökunta.

Lakkoa kesti 4 päivää, jolla aikaa lakkolaiset ahkeraan pitivät kokouksia ja päivittäin tekivät kävelyretkiä milloin Vanhaankaupunkiin, milloin Fredriksbergiin y.m., joista retkistä löytyisi lukemattomia hauskuuksia kerrottavana, mutta ne täytyy kuitenkin sivuuttaa, ettei kertomus paisuisi liian laajaksi.

Hufvudstadsbladetin omistaja maisteri Frenckell oli lakon aikana kiirehtinyt ulkomailta kotiin ja hyväksyi lyhyen keskustelun jälkeen 46 ja 48 pennin pohjahinnat. Tämän päättivät edustajat ilmoittaa muille isännille, toivossa että hekin tähän suostuisivat. Tästä kokouksesta he saivat vastaukseksi seuraavan pöytäkirjanotteen:

»Ote pöytäkirjasta Helsingin kirjapainoisäntien ja työväen edustajain kokouksessa 11 p:nä Jouluk.

Isännät päättivät yksimielisesti: 1) hyväksyä laskutavan 43 penniä fraktuurista ja 46 penniä antiquasta 1,000:lta kirjasimelta.

2) allekirjoittaa tariffin tulevan käytäntöön 1 p:stä Tammik. 1891 toistaiseksi kolmen kuukauden irtisanomisajalla.

3) ett'ei työlakko itsestään johda työmiesten eroittamiseen.

Tämä kaikki koskee ainoastaan niitä työmiehiä, jotka huomenna, perjantaina 12 p:nä Jouluk., saapuvat työhön ennen k:lo 11 e. pp. Jos ei tällä ajalla ryhdytä työhön ovat kaikki vastaiset välitystoimet katkaistut ja isännät käyvät sitte toimiin työhön ryhtymistä varten muulla tavalla.»

Suullisesti ilmoitettiin vielä että aletaan joukkokäräjöimiset, jos lakkolaiset eivät palaa töihin. Oikeudenkäyntiin työläisiä vastaan oli

heidän mielestään täysi syy, koska työväki oli poistunut ilman 14 päivän irtisanomisaikaa. Seuraavana aamuna kun edustajat tekivät edellämaitusta käynnistään selkoa lakkolaisille, tuli keskustelun jälkeen toimitetun äänestyksen tulokseksi 64 ääntä työhön paluun puolesta ja 35 sitä vastaan. Hufvudstadsbladetin latojat palasivat työhön jo edellisenä iltana, saatuaan vaatimukset hyväksytyiksi.

Tässä siis oli tämän työlakon loppu, josta oli ainakin se hyöty, että päästiin vanhasta oikeudettomasta neliö-laskutavasta uudelle oikeudenmukaisemmalle laskuperusteelle.

V. 1891. Kuten aina myrskyn jälkeen, seurasi nytkin yhdistyksemme elämässä hiljaisempi aika. Mielet olivat väsähtäneet edellisen vuoden jännityksestä. Yhdistyksen lehti esim. ei ilmestynyt tammi- eikä helmikuun ajalla, ja loppujen lopuksi se maaliskuussa pidetyssä vuosikokouksessa päätettiin lopettaa. Se oli ikävä kolahdus yhdistyksen toiminnalle yleensä, mutta varsinkin työväelle saavutettujen etujen täyttämisen valvominen kävi melkoista vaikeammaksi.

Samaan aikaan alkoi faktori R. Ahlstedt yhdessä J. Pehkosen kanssa omalla kustannuksellaan julkaisemaan lehteä nimeltä »Suomen Kirjapainolehti». Tämä lehti oli erittäin hyvin toimitettu, mutta luonnollisista syistä se ei aina pysynyt yhdistykselle ja sen toiminnalle suosiollisena. Samoin aloitti faktori A. Finander »Typografbladet»-nimisen lehden julkaisemisen, joka lehti oli vieläkin epäsuosiollisempi yhdistyksen riennoilte, asettuen useimmissa tapauksissa vastustavalle kannalle.

Vaikkakin yhdistys oli lopettanut lehtien julkaisemisen, ei toimintaa silti laskettu lamaantumaa, vaan puuhaa oli kylläkin. Kokouksia pidettiin vuoden kuluessa 8 varsinaista ja 4 ylimääräistä sekä 1 yleinen kokous, johon kutsuttiin kaupungin kaikki kirjainpajat.

Kun yhdistys kokouksessaan huhtikuun 9 p:nä päätti vuokrata itselleen melko suuren *huoneiston* kesäkuun 1 p:stä Rikhardinkatu 4:stä 2,000 markan vuokraa vastaan, niin aiheutti sen kalustaminen ja kuntoonsaattaminen toimikunnalle paljon puuhaa. Kalustoa ostettiin 3,688 mk:n 50 p:n arvosta. Elokuun 2 p:nä vihittiin huoneisto tarkoitukseensa. Tilaisuutta varten oli huoneisto koristettu köynnöksillä, kirjainpainajain vaakunalla ja kilvillä. Tilaisuudessa puhui puheenjohtaja Lindstedt ruotsiksi ja H. J. Forsström suomeksi, soittokunta soitteli, laulukunta lauloi, yhteinen illallinen syötiin ja muutenkin vallitsi tyytyväisyys oman huoneiston omistamisesta. Juhlaan saapui Kuopiosta onnittelusähkösanoma.

Vapunpäivää vietettiin tänäkin vuonna, mutta työkiireiden takia lykättiin kävelyretki sunnuntaiksi 3 p. toukokuuta, jolloin mentiin Eläin-

tarhaan. Paikalla vietettiin päivää puheilla, laululla, soitolla j.n.e., kuten edellisenäkin vuotena.

Tärkeimpien kysymysten joukkoon tänä vuonna on laskettava yhdistyksen pyrkimys saada käytäntöön *aakkoslasku koko maassa*. Tätä varten asetettiin komitea, mutta mihinkään tuloksiin ei päästy, kun faktorit, joiden puoleen asiassa oli käännytty, eivät ryhtyneet yhteistoimintaan, joka katsottiin välttämättömäksi.

Kirjanpainajain yleinen kokous pidettiin 8 p:nä marraskuuta sen johdosta että isänniltä oli saapunut kirjelmä, jossa he ehdottavat *sovinto-oikeuden asettamista* ratkaisemaan riitoja työnantajain ja työntekijäin välillä. Kokous valitsi edustajikseen J. Snellin ja O. Lindstedtin. Ehdotuksen mukaan olisi tähän sovinto-oikeuteen valittava lakimies puheenjohtajaksi. — Samassa kokouksessa valtuutettiin yhdistys vastaisuudessa ratkaisemaan kaikkia Helsingin kirjapainotyöläisiä koskevat asiat. Tätä tarkoitusta varten päätti yhdistys sitte 17 p:nä marraskuuta perustaa erityisen »satunnaisten menojen rahaston». — Tietääkseni tämä sovinto-oikeus ei kuitenkaan kokoontunut ainoatakaan kertaa.

Edustajiksi *yleiseen työväenkokoukseen* valitsi yhdistys J. Snellin ja O. Lindstedtin. — Tämä kokous tuli sittemmin viranomaisten mahtikäskyllä kielletyksi.

Laulu- ja soittokunnat olivat vuoden kuluessa vilkkaassa toiminnassa. Edellinen otti osaa Tammisaaressa pidettyyn musiikkijuhlaan ja toi sieltä toisen palkinnon, metronomin ja kaksi äänikahvelia sekä kunniakirjan.

Tänä vuonna perustettiin *käsityöosasto*, johon liittyi yhdistyksen naispuoliset jäsenet sekä joukko muita naistuttavia. — Joulukuussa virkosi myös uuteen toimintaan *puhujaklubi*.

Kysymys: »Kuinka saataisiin Suomen kirjanpainajat yhdistymään *yhdeksi liittokunnaksi*» ei ehtinyt vielä tulla ratkaisuun.

Kun yhdistyksen huoneistolla pidettiin *ravintolaa*, aiheutti tämä laitos keskustelua miltei kaikissa yhdistyksen kokouksissa, sillä väärinkäyttöä oli vaikea välttää. Ravintolan aukioloaikaa ja tarjoilua sekä rajoituksia muokattiin sinne ja tänne, minkäverran hyödyksi on vaikea sanoa.

Huveja oli pidetty useita, nim. 1 kansankonsertti, 1 kansanhuvit, 1 naamiohuvit ja koko joukko iltamia.

V. 1892. Tämän vuoden tärkeimpiä tapahtumia kirjanpainajia koskevissa asioissa on *Suomen kirjapainotaidon 250-vuotisen muistojuhlan viettäminen*. Kirjanpainajain yhdistys oli juhlaa varten valinnut 5-miehisen komitean, joka puolestaan kääntyi faktoriklubin puoleen ja

pidettiin sitten pari yhteistä kokousta, joissa päätettiin valita kummaltakin puolen 3 jäsentä yhteiseen komiteaan. Tämä yhteinen komitea kutsui sittemmin kaikkia asiaa harrastavia yleiseen kokoukseen toukuu-kuun 30 p:nä, johon saapui noin 50 henkeä. Tämän kokouksen avasi yhdistyksemme puheenjohtaja O. Lindstedt, tehden selkoa juhlan vietämisistä varten asetetun komitean tähänastisista toimista. Tämän kokouksen puheenjohtajaksi valittiin lehtori K. Göös ja sihteeri toimittaja K. A. Widenius. Päätettiin asettaa 12-miehinen toimikunta, johon nyt valittaisiin 6, ja nämä taas saisivat valita toiset 6. Tähän näin muodostettavaan komiteaan tulivat valituiksi lehtori K. Göös, luutnantti Th. v. Frenckell, faktorit R. Ahlstedt ja O. Lindstedt, tohtori K. Krohn ja V. Vasenius. Lisäjäseniksi kutsui komitea seuraavat henkilöt: kauppaneuvos G. W. Edlund, faktori A. Finander, tohtori P. Nordmann, kirjapainonmistaja V. Pettersson, amanuenssi B. O. Schaudman ja konsuli G. Sundman. — Tällaiseksi muodostui siis lopullisesti juhlan toimikunta, ei ainoatakaan yhdistyksen edustajaa, vaikka yhdistys oli ottanut aloitteen asiassa ja valinnut 5-miehistä komiteankin.

Joka tapauksessa tuli juhla suuremmoisiksi muistojuhlallisuudeksi ensimmäisen kirjapainon tuomisesta maahamme.

Juhla aloitettiin lauantaina syyskuun 17 p:nä keskustelukokouksella, joka pidettiin Seurahuoneella klo 10—2 päivällä. Kokouksen avasi luutnantti Th. v. Frenckell, ja tuli hän myös valittua puheenjohtajaksi. Ennen keskustelujen alkamista luki puheenjohtaja tehtailija V. v. Wrightin Helsingin Työväenyhdistyksen puolesta lähettämän pitemmän kirjelmän, jossa puhutaan paitsi kirjapainotaidon osasta kansojen henkisessä kehityksessä, myöskin siitä, miten Suomen työväki tuntee itsensä »solidarisiksi muiden kansanluokkain kanssa».

Keskustelukysymyksiä oli 9, ja koskivat ne seuraavia asioita: 1) Mallien vaihtoa, alustaja R. Ahlstedt; 2) 10-tuntista työpäivää, alustaja W. Encke Turusta (tämä kysymys jätettiin sikseen kun alustaja ei saapunut kokoukseen); 3) Sunnuntaityön poistamista, alustaja J. A. Salminen Turusta; 4) Yötyön poistaminen, alustaja sama kuin edellä; 5) Oppilassuhteista kirjapainoissa, alustaja E. Wahlstein; 6) Yhteisestä palkkatariffista koko maalle, alustaja F. Ahlroos; 7) Nykyisen palkkaustavan häiöistä ja sen muuttamisesta siten, että työmiehet saisivat kuukausipalkan, alustaja W. Granqvist; 8) Suomalaisen kirjanpainajain liiton perustamisesta, alustaja F. Ahlroos; sekä 9) Käsikirjoituksen mallikelpoisuudesta, alustaja G. Liimatainen.

Suurin osa näiden kysymysten alustuksia olivat hyvin laaditut, mutta kun keskustelujen tulokset tästä kokouksesta eivät johdattaneet

mihinkään positiivisiin tuloksiin, vaan alustajan tai jonkun muun esittämä mielipide hyväksyttiin eikä asioiden perilleviemistä lykätty mihinkään järjestöön, katson niiden julkaisemisen tässä yhteydessä tarpeettomaksi. Ainoastaan kysymykset 5, 6, 7 ja 8 olivat yhdistyksessä herätetyt ja tulevat siellä myös jatkokäsittelyyn.

Klo 3—6 i.p. oli suurelle yleisölle järjestetty tilaisuus nähdä kirja- ja kivipainot täydessä käynnissä. — Kaiken päivää olivat kirja- ja kivipainotalot lipuilla koristetut ja illalla juhlallisesti valaistut.

Saman päivän iltana oli varsinainen juhla, joka alkoi klo 7 Yliopiston juhlasalissa. Täällä olivat oppaina eri henkilökuntien valitsemat, sinivalkoisilla olkavöillä varustetut marsalkat. Sali oli täynnä juhlapukuista yleisöä. — Ohjelman alotti Kirjanpainajain yhdistyksen lukuisa mieskuoro, joka saman yhdistyksen soittokunnan säestyksellä lauloi Topeliuksen »Mustan kaartin marssin». Seurasi sitten soittokunnan esittämä Pahlmanin »Suomalaisia säveleitä». Soiton tauottua astui kateederiin tohtori V. Vasenius ja piti asiallisen esitelmän kirjapainotaidon vaiheista ja kehittymisestä Suomessa. Esitelmä palkittiin vilkkailla suosionosoituksilla. — Sitten lauloi laulukunta »Savolaisen laulun». Sanomalehdissä sanotaan että esitys oli »niin reipas ja sointuva, että kappale tahdottiin kuulla toistamiseen». — Hra V. Pettersson lausui tohtori R. Hertzbergin ruotsinkielisen juhlarunon, jonka marsalkat jakoivat yleisölle painettuna. — Laulukunta esitti vielä »Suomen laulun» ja »Porilaisten marssin», soittokunta »Armaasta erotessa» sekä lopuksi molemmat yhdessä »Maamme». — Tähän päättyi näiden juhlallisuuksien ensimmäinen päivä.

Sunnuntaina syyskuun 18 p:nä klo 1/2 4 i.p. oli järjestetty juhlapäivälliset Kaivohuoneelle. Tänne olivat kirjapainojen isännät kutsuneet myös työväkinsä. Muu yleisö oli sanomalehtimiehiä, kirjailijoita, tiedemiehiä y. m. Osanottajain luku oli noin 400. Soitosta huolehti Uudenmaan pataljoonan soittokunta.

Nyt, 27 vuoden kuluttua, lienee huvittavaa nähdä mitä silloin pospitiin. Ruokalista oli seuraava:

Sandwiches
Potage Printaniër
Saumon, sauce hollandaise

Filet de boeuf à la Jardinière
Poulet rôti, salade
Glace tutti frutti

Café.

Päivällisiin saapui joukko sähkösanomia, jotka luettiin. Niitä olivat lähettäneet yksinomaan kirjanpainajat, nim. Tampereen juhlakomitea, Tampereen yhdistys, Kuopion yhdistys, Auran painon työväki, Oulun

ammattitoverit, Viipurista Malmqvist ja Ståhl sekä Jyväskylän ammattitoverit.

Seurasi sitten puheiden sarja. Ensin puhui amanuenssi B. O. Schauman kirjanpainajain menestykseksi, sitten seurasi tohtori V. Vasenius latojille ja painajille, luutnantti Th. v. Frenckell toht. Vaseniukselle ja toht. Hertzbergille, kirjailija V. Lindman isänmaalle, maisteri F. Warén etenkin latojille, lehtori K. Göös kirjailijoille, faktori R. Ahlstedt isännille, faktori O. Lindstedt toht. P. Nordmannille ja valtioneuvos Topeliukselle sekä koko juhlatoimikunnalle. — Päivälliset lopetettiin laulukunnan esittämällä Kajanuksen voimakkaalla laululla »Sotamarssi», joka useaan kertaan toistettiin.

Illalla oli vielä Seurahuoneella yhdistyksen järjestämä juhlaillama, jossa oli saapuvilla ja ottivat osaa juhlanviettoon useat isännät. — Ohjelmassa oli m.m. kuvaelma, jossa kirjapaino oli täydessä työssä. Täällä ladottiin ja painettiin Jyväskylästä tullut sähkösanoma. — Iltaa jatkettiin tanssilla, jota kesti myöhään yöhön.

Juhlien yhteyteen oli järjestetty Yliopiston kirjastoon painotuotteiden näyttely, jonka arvoista ei Suomessa luultavasti sen jälkeen ole saatu aikaan. Näyttelyn lähempi selostaminen veisi kuitenkin liian paljon tilaa, joten se täytynee sivuuttaa.

Vapunpäivää vietettiin kuten ennenkin ulkoilmassa. Tehtiin kävelyretki Alppilan taakse olevalle kalliolle, jossa puhuivat päivän merkityksestä G. Liimatainen suomeksi ja E. Wahlstein ruotsiksi. Laulua ja soittoa saatiin myös kuulla. Kylmä ilma haittasi juhlaa. — Tässä tilaisuudessa oli joukko kirjanpainajia pukeutunut eräänlaiseen virkallakkiin. Lakit olivat mustaa silkkiä sinisellä silkkirihmalla yläreunassa ja hopeinen kirjanpainajain merkki otsikossa. Muodoltaan ne olivat hyvin sievät, mutta joutuivat kuitenkin pian pois käytännöstä.

Suomenkielisen ammattisanaston aikaansaamiseksi kääntyi yhdistys J. Pehkosen ja H. J. Forsströmin puoleen, että he ottaisivat sellaisen laatiakseen. Kun he lupautuivat jätettiin se heidän huolekseen.

Maata käsittävän palkkatariffin laatimista varten asetettiin komitea.

Sveitsin kirjanpainajain liitolta oli saapunut kutsumus osanottoon toiseen kansainväliseen *kirjanpainajain kongressiin*, joka pidettäisiin Bernissä elokuun 25 p:nä. Kutsumusta ei voitu noudattaa.

Uusi huoneisto vuokrattiin kesäkuun 1 p:stä Sentraalipasaasista. Se oli tarkoitukseensa erittäin sopiva ja maalauksilla koristeltu. Huoneiston vihkijäiset olivat 19 p:nä kesäkuuta, ja esitettiin tilaisuudessa puheita, laulua ja soittoa. — Ravintolanpitäjäksi otettiin neiti Lotten Pettersson.

Laulukunnan uutera ja etevä johtaja maisteri F. O. Palmroos erosi alkupuolella vuotta. Laulajat antoivat hänelle muistoksi kultaisen kantasormuksen, johon oli kaiverrettu omistus. Hänen seuraajakseen tuli maisteri A. Forsius.

Puhujaklubi, Käsityöosasto ja Voimisteluseura olivat myöskin edelleen toiminnassa. — Huveja järjestettiin useampia, m.m. suuret arpa- ja iset Ylioppilastalolla 3 p:nä huhtik. yleisen rahaston hyväksi.

V. 1893. Jo edellisenä vuotena oli ilmennyt työttömyyttä laajassa mitassa kirjanpainajain keskuudessa ja tämä työttömyys tuli tänä vuonna vieläkin tuntuvammaksi. Tätä tilaisuutta hyväkseen käyttäen sanoivat isännät irti v. 1890 saavutetun palkkatariffin. Ylössanomien toimitettiin 1 p. helmikuuta. Isännistö asetti faktoreista kootun komitean laatimaan uutta tariffia joka astuisi voimaan Vappuna. Meidän yhdistyksemme kun sai tämän tekeleen, laati tietysti myös ehdotuksensa ja lähetti sen isännille. Vastaukseksi saatiin seuraava kirjelmä:

Kirjanpainajain yhdistykselle Helsingissä.

Tarkastettua sen tariffi-ehdotuksen, latomistyöstä pääkaupungin kirjapainoissa, jonka tšekäläinen kirjanpainajain yhdistys kirjoituksen ohessa 19 p:lta viime huhtikuuta antoi meille, saamme me täten ilmoittaa, ettemme me saata hyväksyä tätä tariffi-ehdotusta, koska siinä ehdotetut hintamääräykset yleensä ovat yhtä korkeat kuin siinäkin tariffissa, jonka me kolme kuukautta sitte irtisanoimme.

Aika, jonka edellämainittu tariffi on ollut voimassa, on ollut tarpeeksi pitkä näyttämään sekä isännille että työmiehille että sitä on mahdoton edelleen seurata. Ne aavistukset, jotka isäntäin puolelta lausuttiin mutta työmiehiltä evättiin ovat jo toteutuneet.

Maaseutukirjapainot, jotka kaikki seuraavat entistä neliölaskuperustetta ja työskentelevät pääasiallisesti oppilailla, ovat yhä kasvavalla menestyksellä ja voineet ruveta kilpailemaan pääkaupungin kirjapainojen kanssa. Sentakia ja voidakseen itselleen vähänkin työtä hankkia ovat isännät olleet pakotetut alentamaan omia hintojansa alle niidenkin, jotka ennen uuden tariffin voimaan astumista olivat käytännössä. Ei tarvinne todistaa että tällaisen tilanteen seuraukset koskevat ei ainoastaan pääkaupungin kirjapainojen omistajia, vaan myöskin työväkeä heidän liikkeissään ja tämän epäkohdan poistaminen täytynee siis olla molemmille puolille yhteinen asia.

Ei ollut sentähden ilman epäilyä kun päätimme siinä tariffissa, jonka olemme sopineet ottamaan käytäntöön tämän kuun 1 p:stä, edelleen säilyttää sitä irtisanotussa tariffissa määrättyä perushintaa, joka ei ole ainoastaan korkeampi sitä hintaa, johon latominen maaseutukaupungeissa neliölaskun mukaan nousee, vaan myöskin korkeampi kun tavallinen perushinta Ruotsissa ja Saksassa. Me säilytimme sen voidaksemme mahdollisimman mukaan kannattaa työläistemme etua ja että nämä puolestaan helpommin huomaisivat, että ne alennukset joita on tehty, ovat kielteittä osottautuneet välttämättö-

miksi. Muutokset, jotka tariffissa ovat tehdyt, perustuvat siihen kalliilla hinnalla ostettuun kokemukseen, joka on saavutettu sillä ajalla, kuin 1890-vuoden tariffi on ollut voimassa ja ovat ne tehdyt tunnollisesti ja tarkan harkinnan perusteella.

Helsingissä 9 p:nä Toukokuuta 1893.

Weilin & GööS	
Tehdas- ja kirjainkustannus-o.-y.: K. GööS.	J. C. Frenckell ja Poika.
Helsingin Sentraalikirjapaino: Aug. Schuman.	J. Simeliuksen perillisten kirjapaino- osakeyhtiö: Anders Chydenius.
Hufvudstadsbladetin uusi kirjapaino: A. R. Frenckell.	Suom. Kirjall. Seuran kirjapaino: V. Löfgren.
Päivälehdien kirjapaino: R. Roine.	Sanomal- ja kirjapaino-osakeyhtiö: E. Öhman.

Kirjelmä oli siis hylkäävä, kuten sopi odottaakin. Huonoon aikaan katsoen ei yhdistys voinut muuta kuin tyytyä isäntien laatimaan tariffiin, joka ei oikeastaan ollut enää mikään tariffi, vaan irvikuva sellaisesta. Muutenkin oli aika synkkä, osaa maata oli kohdannut kato-vuosi ja yleinen työttömyys sekä kova nälänhätä vallitsi varsinkin maan koillisosassa.

Valopilkkuna tältä vuodelta mainittakoon, että yhdistys taas alkoi julkaisemaan aikakauslehteä, kaksi vuotta oltuaan ilman äänenkannattajaa. Lehden nimeksi tuli »Gutenberg», ja oli sen toimituksessa G. H. Cajander, E. Wahlstein, A. Hautala ja K. Hoimela. Lehti valvoi täydellä tarmolla työväestön etuja ja torjui niitä hyökkäyksiä, joita silloin tehtiin sekä yhdistystä että useita yhdistyksen yksityisiä toimihenkilöitä vastaan. Seuraavan vuoden toimitukseen valittiin vielä K. Forsman.

Vapunpäivää vietettiin vasta toukokuun 14 p., tekemällä kävelyretki Seurasaarelle. Perillä oli soittoa, leikkejä y.m. Puheita pitivät E. Wahlstein ruotsiksi ja A. Henriksson suomeksi, kumpikin puheisaan huomauttaen siitä, kuinka kirjanpainajain näin tukalina aikoina on alistuttava annettuun pakkotariffiin ja toivoivat he että nouseva polvi leimaa sen makulatuuriksi.

28 p. elokuuta asetettiin komitea tekemään valmistavia töitä *kirjanpainajain liiton perustamiseksi*. Komiteaan tulivat H. J. Forsström, G. Liimatainen, A. Karjalainen, J. A. Kosk, E. Ehnberg, E. Walldén ja F. Turunen.

Työpäivän lyhennykseen pyrittiin vuoden kuluessa. Lokakuun 22 p. valittiin erityinen lähetystö, joka sai tehtäväkseen käydä isäntien

luona tarkoituksella saada työaika lopetettua klo 7 illalla. Tulos käyneistä oli se, että 10-tuntiseen työpäivään päästiin Nya Pressenin, Sentraalipainon, Hufvudstadsbladetin, Suomalaisen kirjallisuuden seuran, Pettersson & K:in ja Päivälehdin kirjapainoissa, jota vastoin työaika jäi entiselleen Frenckellin ja Weilin & Göösin kirjapainoissa.

Työväenyhdistys oli alkupuolella vuotta pyytänyt yhdistyksen lausuntoa *työväen tapaturmavakuutuslain ehdotuksesta*. Lausunnon laatimista varten asetettiin toukokuun 18 p:nä komitea, johon tulivat O. A. Nyman, J. Jakobsson ja J. A. Kosk. Komitealta tuli kokoukseen kesäkuun 20 p:nä pitempi mietintö, joka tuli vilkkaan keskustelun jälkeen hyväksytyksi. Mietinnössä puollettiin pakollista tapaturmavakuutusta.

Marraskuun 19 p:nä päätettiin 60 vuotta täyttäneet jäsenet vapauttaa jäsenmaksuista. — Ravintolanpitäjäksi yhdistyksen huoneistolle otettiin syyskuun 15 p:stä hra F. Blomberg. — Sovinto-oikeuteen valittiin jäsenet. — Iltamia oli ahkeraan, kuten ennenkin, pääasiassa huoneistolla. — Käsiyöosasto oli edelleen vilkkaassa toiminnassa.

V. 1894. Tämä vuosi on hyvinkin huomattava keskuudessamme, sillä vietetäänhän tällöin yhdistyksen *25-vuotista juhlaa*. Juhla oli elokuun 19 p:nä ja oli sen yhteyteen järjestetty *Yleinen Suomen Kirjaltajain kokous*, joka alkoi 18 ja lopetettiin 20 p:nä. Ensi kertaa tuli mainitukseksi kirjaltaja-nimi. Tämä nimi tuli juuri tässä kokouksessa omaksutuksi liiton sääntöjä käsitellessä. Uudella nimellä oli vastustajiakin paljon, mutta kokouksessa tuli se kuitenkin hyväksytyksi 45 äänellä 13 vastaan.

Sanottuun kokoukseen oli saapunut toisilta paikkakunnilta seuraavat edustajat: Turusta J. A. Salminen ja F. Alho, Viipurista O. Savander ja G. A. Juselius, Tampereelta A. B. Nordberg ja J. R. Carlander, Kuopiosta V. Mallenius, Porvoosta C. A. Bernström ja C. Rosenqvist, Vaasasta E. Holländer, Hankoniemestä A. Luoma, Jyväskylätä E. Huima sekä Tukholman Kirjaltajayhdistyksen puolesta L. A. Mårtensson.

Yhdistyksen varapuheenjohtaja H. J. Forsström avasi kokouksen lyhyellä puheella. — Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin O. Lindstedt sekä ruotsinkieliseksi sihteeriksi E. Wahlstein ja suomenkieliseksi H. J. Forsström.

Liiton sääntöehdotus tarkastettiin ja muutamilla muutoksilla tuli se hyväksytyksi. Helsingin Kirjanpainajain yhdistykselle jätettiin vahvistuksen hakeminen säännöille sekä muut alkuvalmistelut. — Näin oli siis kauvan toivottu liitto perustettu.

Muut kokouksessa käsitellyt kysymykset sivuutan, koska useimmat niistä vielä tulevat myöhemmissä vaiheissa esille.

25-vuotinen juhla alkoi sillä, että yhdistyksen jäsenet ja kutsuvieraat lähtivät Pohjoissatamasta klo 1 päivällä kahdella höyrylaivalla Korkeasaarelle, jonne oli järjestetty yhteiset aamiaiset. Matkalla esiintyivät laulu- ja soittokunta. Perillä puhuivat D. Halonen ja Torvelainen. Klo 5 saavuttiin takaisin kaupunkiin.

Klo 7 i.p. kokoonnuttiin varsinaiseen juhlaan Ylioppilastalolle. Salin peräseinää koristi Gutenbergin laakeroittu rintakuva ja sen yläpuolella kirjaltajain vaakuna. — Soittokunnan soitettua uvertyyrin ja »Mustan kaartin marssin» puhui maisteri F. Warén suomeksi, kosketellen yhdistyksen oloja kuluneella ajalla. Puheen jälkeen esiintyi laulukunta hra C. v. Knorringin johdolla, jonka jälkeen hra V. Pettersson puhui ruotsiksi yhdistyksen synnystä ja sen moninaisista vaiheista neljännesvuosisadan aikana. Soittokunnan taas soiteltua lausui rva M. Rutqvist tohtori R. Hertzbergin ruotsinkielisen juhlarunon. Kun laulukunta oli välillä esiintynyt, lausui ylioppilas Sario maisteri Tuokon suomenkielisen juhlarunon.

Räätälien ammattiyhdistys oli lähettänyt lähetystön tuomaan tervehdykset ja onnittelet juhlivalle yhdistykselle. — Käsityöosasto ilmoitti että se piakkoin lahjoittaa yhdistykselle lipun. Ilmoitus otettiin vastaan innostuneilla hurraahuudoilla. — Joukko sähkösanomia luettiin, jotapaitsi juhlaan saapui yhdistyksen kunniajäseneltä valtioneuvos Z. Topeliukselta kirjelmä, sisältäen onnentoivotuksen vapaalle sanalle ja Mustalle kaartille. Kirje löytyy kehystettynä yhdistyksen seinällä.

Juhla päättyi illalliseen ja senjälkeen tanssiin, jota jatkettiin aamupuoleen yötä.

Vuosikokouksessa 4 p:nä maaliskuuta erosi yhdistyksen monivuotinen puheenjohtaja O. Lindstedt. Kokouksen päätyttyä jätettiin hänelle kallisarvoiset kirjoitusneuvot, joihin oli kaiverrettu kirjaltajain vaakuna sekä seuraava kirjoitus: »1889—1894. O. Lindstedt. Muisto He singin Kirjanpainajain yhdistyksen jäseniltä.»

Huhtikuun 22 p:nä päätettiin ottaa *matka-apukassa yhdistyksen hoidettavaksi* ja 20 p:nä toukokuuta valittiin kassalle toimikunta, johon tulivat H. J. Forsström ja K. Mattsson.

21 p:nä tammikuuta valitaan jäsenet ammattiyhdistysten keskuskomiteaan. Uusi vaali toimitetaan 21 p:nä lokakuuta. — »Gutenberg»-lehteä leviää 409 kpl. Toimitukseen seuraavaksi vuodeksi valitaan K. Forsman ja J. A. Snell. — Tavanmukainen Vappuretki tehtiin toukokuun 3 p:nä Pasilaan Fredriksbergissä. Ohjelmassa oli laulua, soittoa, puheet, leikit y.m., kuten aikaisemmin. — Huoneisto päätetään vuokrata kesäkuun 1 p:stä 1,000 markan vuokrasta talossa n:o 12 Vla-

dimirinkadun varrella. Ravintoloitsijaksi otettiin rva M. Rutqvist. — Aleksanterinpatsaan paljastusjuhlassa edustivat yhdistystä E. Wahlstein, A. Kosk, H. J. Forsström ja F. Saastamoinen. — Juhannuksena tehtiin erittäin onnistunut huviretki Turkuun.

Toukokuun 20 p:nä klo $\frac{1}{2}$ 2 aikaa päivällä tapahtui kirjaltajain keskuudessa *surullinen onnettomuus*. Kuusi Suom. Kirj. seuran kirjapainossa työskentelevää kirjaltajaa olivat purjehtimassa Seurasaaren seu-
duilla, kun tuulenpuuska äkkiä kaasi veneen ja neljä purjehtijoista joutuivat vellamon uhriksi. Hukkuneet olivat latojaiturit G. A. Eklund, synt. 1870, J. K. Kajander, synt. 1870, K. F. Leander, synt. 1872 ja A. A. Lindfors, synt. 1875. Eklund-vainajassa menetti yhdistys yhden toimekkaammista jäsenistään. — Näiden hukkuneiden hautaus tapahtui saman kuun 24 p:nä ja lienee se ollut saattoväen paljouteen nähden suurin siihen asti Helsingissä. Väkeä oli lehtien arvion mukaan ollut yli 10,000 henkeä. Paitsi hautaustoimituksen virallista osaa lauloi yhdistyksen laulukunta ja soittokunta soitti surusäveleitä. Useita seppeleitä laskettiin haudalle.

Lokakuun 21 p:nä valitsi yhdistys *kunniajäsenikseen* seuraavat: neiti E. Chydenius, tohtori R. Hertzberg ja maisteri A. Tuokko.

V. 1895. Tämän vuoden toimintakertomuksessa valitetaan että osanotto yhdistyksen toimintaan on laimeata ja jäsenmäärä alhainen (se oli silloin 156). Oli yhdistyksen ulkopuolella olevia, jotka väittivät sitäkin, että jos ne tai ne henkilöt eivät olisi yhdistyksessä toimivina, niin liittyminen olisi muka suurempi. Tämä oli tietysti aivan tekaistu väite. — Aletaan myös huomaamaan ja muutamissa piireissä lausutaan julkisia toivomusiakin siitä, että ravintola pahennusta ja harmia tuottavana olisi poistettava yhdistyksen huoneistolta.

Vuoden kuluessa erosi yhdistyksen monivuotinen ja tarmokas sihteeri E. Wahlstein. Myöskin hänen rouvansa oli uhrautuvasti puuhannut yhdistyksessämme. Yhdistyksen jäsenet lahjoittivat, kun Wahlstein-puolisot muuttivat pois paikkakunnalta, edelliselle komeat kirjoitusneuvot ja käsityöosasto jälkimäiselle kauniin ompelurasian.

Oman lipun sai yhdistys tänä vuonna käsityöosastoltaan, mutta viranomaisilta ei saatu lupaa sen käyttämiseen.

Suomen Kirjaltajaliiton säännöt saivat senaatin vahvistuksen, mutta kenraalikuvernööri peruutti vahvistuksen. Toiveita kuitenkin löytyi että maamme kirjaltajakunnan harras toivomus tässä suhteessa lähitulevaisuudessa toteutuisi.

Pietarin graafilliseen näyttelyyn jakoi yhdistys *kaksi matkarahaa*, jotka asiaa varten asetettu komitea antoi konepainaja K. Skogsterille

ja latoja A. Karjalaiselle. Stipendien suuruus oli 75 mk. — Näyttelyyn oli yhdistys järjestänyt *huvimatkan* Helluntaipyhänä ja oli näyttelykomitea järjestänyt näyttelyn aukiolon ensimmäisenä Helluntaipäivänä ainoastaan Suomesta tulleita kirjaltajia varten.

Urheiluosasto oli toimeenpannut yhteisiä retkiä sekä koko joukon kilpailuja urheilun eri aloilla. — *Käsityöosastoon* oli kuulunut noin 25 jäsentä ja toimi se ahkerasti. — *Kirjastossa* oli vuoden lopulla 450 ruotsalaista, 282 suomalaista ja 23 vieraskielistä nidettä. Monilta eri tahoilta saatiin kirjastoon lahjoja. — *Laulukunta* oli vilkkaassa toiminnassa ja kunnostautui ruotsalaisessa laulujuhlassa Helsingissä 6—9 p:nä kesäkuuta, saaden ensimmäisen palkinnon osastossaan. Johtajana oli vuoden alkupuolella soittotaiteilija A. Ikonen ja hänen erottuaan laulunopettaja E. Eklund.

Äänioikeusasiassa oli yhdistys pyynnöstä antanut lausunnon, jossa ehdotettiin äänimäärän alentamista valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa kymmeneen ääneen, joka hyvin kuvaa työväen vaatimattomuutta. — Edellisenä vuotena hukkuneiden haudalla paljastettiin toukokuussa *hautapatsas*, jossa tilaisuudessa koko kirjaltajakunta oli saapuvilla. — Kun *Turun kirjaltajat* kävivät Juhannuksena huviretkellä, toimeenpantiin juhallisuudet ensin huoneistolla ja sitten Korkeasaarella. — Yhdistyksen *huoneisto* muutettiin kesäkuun 1 p:nä Heikinkadun 12:sta, jossa oli 5 huonetta ja keittiö. Kun edellinen ravintoloitsija M. Rutqvist muutti paikkakunnalta, piti yhdistys itse ravintolaa, palkaten hoitajattaren. Tämä tuotti kuitenkin paljon haittoja ja epäsäännöllisyyttä, joten ravintolanpitäjäksi otettiin neiti A. Ådahl.

V. 1896. Tämä vuosi tuotti yhdistykselle tyydytystä siinä suhteessa, että Suomen Kirjaltajaliiton säännöt vihdoin saivat vahvistuksensa maaliskuun 16 p:nä. Yhdistyksen toiminta, joka viime aikoina oli väsähtänyttä, sai loppupuolella vuotta uutta vilkkautta ja innostusta, aiheutuen tämä pääasiassa juuri liiton sääntöjen vahvistuksesta.

Saadakseen liiton alkuvalmistukset tehtyä sekä muutenkin toiminnan alkamaan, oli yhdistyksen valittava *väliaikainen liittohallinto*. Siihen tulivat K. Skogster, R. E. Berg, Fr. Saastamoinen, K. Johansson, F. F. W. Ahlroos, J. H. Niemi, F. O. Holländer, K. F. Mattsson ja C. A. Bernström.

Vuoden kuluessa *poistui kuoleman kautta* kaksi yhdistyksen kunniajäsentä, nimittäin maisteri A. Tuokko ja tohtori R. Hertzberg, joiden haudoille yhdistyksen puheenjohtaja laski seppeleet. — Myöskin kirjapainon omistaja maisteri Aug. Schauman vaipui kuolon uneen. Hän oli aikaisemmin osoittanut yhdistystä kohtaan harvinaista ymmärtämystä,

jonka tähden yhdistys olikin lippuineen saattamassa häntä viimeiseen lepoon. Helsingin kirjaltajakunnan puolesta laski puheenjohtaja seppeleen haudalle ja yhdistyksen soittokunta soitti pari suruvirttä.

Huvitoimikunta toimi vuoden kuluessa enimmäkseen perhehuveja, koska toivomuksia oli lausuttu että enemmän pidettäisiin huolta hauskouden valmistamisesta jäsenille ja heidän tuttavilleen. — *Käsityöosasto* ja *Urheiluklubi* olivat edelleen ahkerassa toiminnassa. — *Laulukunta* antoi m. m. konsertin etevän johtajansa hra E. Eklundin johdolla. — *Soittokunta* oli jonkun aikaa hiljaa, mutta saatuaan johtajaksi kirjaltaja K. Sjöblomin, sai hän sen pian kuntoon, huolimatta siitä että melkein kaikki soittajat olivat vasta-alkavia.

Seuraavan vuoden alusta alkaa Suomen Kirjaltajaliitto toimintansa ja niin ollen se myös »tarttuu remmiin», jota tähän asti oli pitänyt Helsingin Kirjanpainajain yhdistys. Yhdistyksellä ei tämän jälkeen voi olla samaa merkitystä kuin tähän saakka. Mainittava kuitenkin on että se oli suoriutunut kunnialla useassa asiassa, kuten ensimmäisen tariffin perilleviemisessä ja varsinkin siinä suhteessa että se oli aloitteentekijä ja lopuksi myös vei liiton perustamisen onnelliseen ratkaisuun. Ei yhdistyksen toimintaa nytkään voitu laskea herpaantumaa, sillä tulihan sille liiton suurimpana osastona kannettavaksi raskain kuorma liitonkin ollessa johtamassa.

V. 1897—1919. 1 p:stä tammikuuta 1897 muodostuu siis yhdistys osastoksi Suomen Kirjaltajaliittoon. Koko jällellä oleva aika tuuleekin siitä syystä paljoa lyhemmin ja yhdistetyssä muodossa mainittavaksi, sillä suurimmat tapahtumat tältä ajalta ovat jo aikaisemmin esitetyt liiton 10- ja 20-vuotisissa julkaisuissa.

Huoneisto. Koska huoneiston suhteen jo tammikuun 17 p:nä 1897 tehdään hyvinkin tärkeä päätös, selostetaan huoneistoa koskeva osa ensimmäisenä. Päätös koskee yhdistyksen ravintolaa. Pakostakin oli täytynyt ottaa tämä kysymys esille, varsinkin kun liiton säännöt myönsivät oppilaillekin oikeuden liittyä yhdistykseen. Edellämainittuna päivänä pidetyssä kokouksessa poistetaan huoneistolta väkijuomain anniskelu, yhdistyksen sisäisen elämän arvokkuudelle suureksi hyödyksi. Täpäällä päätös kuitenkin oli, se kun saatiin aikaan ainoastaan yhden äänen enemmistöllä. Päätös osoittaa täysin selvästi kuinka tasavoimaisia vanhojen perittyjen tapojen kannattajat vielä olivat.

Vuonna 1898 kesäkuun 1 p:nä muutetaan huoneisto Mikonkadulle 17. Täällä oli 3 huonetta ja keittiö. Huoneiston ensimmäisenä hoitajana oli rouva H. Filppus, ollen toimessaan kesäkuun 1 p:ään 1901. Hänen jälkeensä tuli toimeen kirjaltaja J. A. Tolvanen. — V. 1902

muutetaan Antinkadulle 22, jossa saadaan sali, 4 huonetta ja keittiö. Siitä huolimatta että tämä huoneisto oli pihan perällä alikerroksessa, siis pimeä ja kylmä, oltiin täällä monta vuotta ja koko ajan erittäin vilkkaassa toiminnassa. Toisinaan oli niin monen komitean ja toimikunnan kokous samaan aikaan, että eteinenkin tuli käytäntöön. Huoneistossa oleili yhdistys 1 p:ään kesäkuuta 1908. Hoitajana oli 1 p:ään kesäkuuta 1906 J. A. Tolvanen. Hänen jälkeensä tuli kirjaltaja O. Laitinen. — Tämän huoneiston jälkeen tulee yhdistykselle alituista muuttamista. Ensin muutetaan Unioninkadulle 10, jossa saatiin olla ainoastaan yhden vuoden, talon siirrettyä toiselle omistajalle kesäkuun 1 p:nä 1909. — Seuraavassa huoneistossa, Kolmikulma 9, tuli oltua ainoastaan 3 kuukautta, kun talo hävitettiin suuremman kivitalon rakentamista varten. — V. 1909 syksyllä muutettiin Annankadulle 8, jossa oltiin kesäkuun 1 p:ään 1911. — Sitten muutettiin Bulevardinkadulle 9, jossa taas oltiin ainoastaan yksi vuosi. — Tultiin sitten Kasarminkadulle 14, jossa oltiin 3 vuotta. — 1 p:nä kesäkuuta 1915 vuokrattiin nykyinen huoneisto Iso Robertinkatu 7. — Näiden eri huoneistojen hoitajina ovat olleet useat henkilöt, kaikki yhdistyksen jäseniä, useimmat kuitenkin ainoastaan lyhempiä aikoja. Nykyinen toimen hoitaja jäsen K. E. Pasanen on ollut toimessaan kesäkuun 1 p:stä 1914.

Jäsenmäärästä eri vuosina esitettäköön seuraavia numeroita: 1897 joulukuun 31 p:nä se oli 271, 1898 — 328, 1899 — 440, 1900 — 315, 1901 — 347, 1902 — 363, 1903 — 355, 1904 — 450, 1905 — 500, 1906 — samoin, vuodelta 1907 ei ole tietoja, 1908 — 704, 1909 — 611, 1910 — 875, 1911 — 763, 1912 — 579, 1913 — 507, 1914 — 636, 1915 — 507, 1916 — 634, 1917 — 1,574, 1918 — n. 600.

Kuten näkyy, vaihtelee jäsenmäärä suuresti. Tähän vaihteluun on kyllä omat syynsä. Esim. v. 1900 näkyy vähennys, joka johtuu siitä että heti kun maata käsittävä tariffi saatiin voimaan, niin vähemmän ajattelevat jäsenet, jollaisia aina löytyy, erosivat. Toinen kerta tapahtuu vähennys vuoden 1911 lakon jälkeen. Eroamiset silloin eivät kuitenkaan ole kokonaan jäsenten synnä, sillä sanotun lakon jälkeinen aika osoitti pelottavaa työttömyyttä, joten suuren joukon oli haettava työtä muilta aloilta. V. 1915 tapahtunut vähennys aiheutuu rästiläisten poistamisesta. Se huimaava nousu joka tapahtuu 1917, on Venäjän valankumouksesta johtunut, jota vastoin yhtä huimaava aleneminen johtuu oman maamme onnettomasta kansalaissodasta. Varmaa kuitenkin on, että tästäkin selviydymme ja että loppujen lopuksi voimme sanoa: »Se pyörii sittenkin!»

Rahavarat. Yhdistyksen taloudellinen tila on miltei koko ajan ollut ilahduttavassa nousussa, varsinkin sen rakennusrahasto. Oltiinpa jo aikanaan talonostamispuuhaakin ja valittiin komitea kauppoja hie-romaan, mutta sikseen ne aina raukesivat suureksi vahingoksi yhdis-tykselle. Viimeksi kulunut vuosi (1918) oli tässäkin suhteessa yhdis-tykselle surullinen, sillä puhdas omaisuus, joka edellisenä vuotena oli noussut Smk:aan 29,044: 82, aleni ylinumeroisten setelien takia Smk:aan 3,907: 59. Tällainen suuri vahinko velvoittaa yhdistyksen jäseniä yhä enemmän uhrautuvaan työhön, että pian saataisiin taloudellinen asema siihen kuntoon, ettei tileissäkään nähtäisi kansalaissodan surkeita jälkiä.

Kirjastoa on vuosien kuluessa yhä lisätty sekä ostetuilla että lahja-kirjoilla, joita viimeainittuja yhdistyksen jäsenet aikaisempina vuosina lahjoittelivat sinne. Lainausliike on kuitenkin supistunut hyvin vähiin. Viimeksi ilmoitettu kirjojen lukumäärä on 897.

Kunniajäsenet. Aikaisempina aikoina oli yhdistys hyvinkin kirkäs valitsemaan itselleen kunniajäseniä henkilöistä, jotka tavalla tai toisella olivat osoittaneet suosiota yhdistykselle tai jollekin sen erikoiselle pyr-kimykselle. Niinpä oli kunniajäsenten joukkoon tullut kolme suuren kirjapainon isäntääkin. Tämä tietysti johdatti ikäviin ristiriitaisuuksiin, kun työväki oli herännyt ja alkoi tehdä vaatimuksia palkan ja työajan y. m. suhteen. Silloin ei kunniajäsenet mitenkään voineet hyväksyä yhdistyksen toimintaa ja niin olivat ruumis ja sen kunniasijalle asetetut jäsenet vetämässä ruumiin hyväksymiä asioita, toinen toisaalle ja toinen toisaalle.

Yhdistyksellä oli kunniajäseniä kokonaista 6 henkilöä. Näistä kuo-livat 1896, kuten aikaisemmin on mainittu, maisteri A. Tuokko ja toh-tori R. Hertzberg.

Kun kunniajäsen valtioneuvos Sakari Topelius, tammikuun 14 p:nä 1898, täytti 80 vuotta, lähetti yhdistys vanhukselle hienon ja ais-tikkaasti valmistetun adressin, jossa mainitaan siitä rakkaudesta ja kun-nioituksesta jolla myöskin pääkaupungin kirjaltajat tahtovat esiintuoda sydämmellisimmät onnentoivotuksensa kaikkien nuorten ystävälle. — Tuskin oli suuret kansalliset kunnioitusjuhlat mielistä häipyneet, kun vanhus laskeutui viimeiseen lepoonsa. Hän kuoli nimittäin 12 p. maaliskuuta samana vuonna. Niihin suuremμοisiin hautajaisiin jotka ta-pahtuivat saman kuun 21 p:nä, otti myöskin meidän yhdistyksemme osaa lippuineen. Yhdistyksen puheenjohtaja A. Henriksson laski hau-dalle »Suomen kirjaltajain» puolesta kallisarvoisen kukkaiskanteleen.

Kesäkuun 10 p:nä 1902 kuoli taasen yksi yhdistyksen kunniajäse-nistä, luutnantti Th. v. Frenckell 47 vuoden ikäisenä. Hän oli eläes-

sään erikoisesti suosinut yhdistyksen soittokuntaa. Kun hänet saman kuun 17 p:nä haudattiin, olivat kirjaltajat kantajina, ja kulkueessa ensimmäisenä yhdistys lippuineen.

Kunniajäsen neiti Emilia Chydenius täytti 60 vuotta kesäkuun 3 p:nä 1904. Päivän johdosta kävi yhdistyksen laulukunta klo 1/2 8 aamulla kunniaatervehdyksellä ja samalla antoi yhdistyksen toimikunta hänelle onnentoivotusadressin. Tilaisuudessa hän ilmoitti merkkipäivänsä johdosta lahjoittaneensa 1,000 mk. Kirjaltajain apu- ja eläkerahastolle. Samaa rahastoa oli hän aikaisemminkin muistanut rahalahjoilla. — Joulukuun 13 p:nä 1905 vaipui hänkin kuoleman uneen. Yhdistys otti osaa hautajaisiin ja laulukunta lauloi haudalla. — Testamentissaan oli vainaja taasen muistanut apu- ja eläkerahastoa suurella summalla, 30,000 mk. — Vainajan lahjoituksilla usein muistama rahasto ei ole liiton alainen, vaan toinen liittoa vanhempi rahasto.

Yhdistyksen viimeinen kunniajäsen, sanomalehdentoimittaja V. Louasmaa (Löfgren) kuoli joulukuun 11 p:nä 1909 66 vuoden ikäisenä. Kun hänet saman kuun 15 p:nä haudattiin, oli yhdistys lippuineen saattamassa, ja puheenjohtaja K. F. Hellgren laski yhdistyksen puolesta seppeleen viimeisen kunniajäsenensä haudalle.

Huvitoimikunta toimi ahkerasti kuten ennenkin, mutta noin kymmenkunta vuotta on tuskin tiedetty että sellaista on ollut olemassakaan. Syynä tähän ei ole yhdistys eikä huvitoimikuntiin valitut henkilötäkään, sillä koko tämän aikaa on huveja ollut aivan tulvillaan ja sopivien huoneistojen saantimahdollisuus sekä huvien toimeenpanokustannukset ovat vuosien kuluessa tavattomasti kohonneet, joten niiden tuottavaisuus siten jää hyvin kyseenalaiseksi.

Soittokunta oli yhdistyksen henkiinherättäjä aikaisemmin ja toimi se silloin omiakin asioissaan suurella tarmolla. Esiintyi konserteissa ja juhlissa hyvällä menestyksellä. Parikymmentä vuotta sitten se kuitenkin joutui horrostilaan, ja yritti toisinaan alkaa uudelleen, mutta sai vauhtia ainoastaan lyhemmiksi ajoiksi, kunnes se viimein lopetti toimintansa kokonaan. Nuoremmat jäsenet tuskin tietävät että sellaista on ollut olemassakaan.

Laulukunta. Marraskuun 13 p:nä 1888 perustivat 12 kirjaltajaa laulukunnan, joka ensi alussa piti harjoituksiaan Schaumanin kirjapainossa. Ensimmäisenä johtajana oli heillä eräs vanhan kansan mies, itseoppinut laulunjohtaja »ukko» Hagberg, joka opetti »poikiansa» siten, että itse lauloi mukana kussakin äänessä. Verrattain hyvin sai hän »poikansa» oppimaan. Laulukunnan 10-vuotisessa juhlassa 1898 mainitaan vielä johtajina hrat Tavaststjerna, Parkkola ja Leino.

Olemassaolonsa aikana kehittyi laulukunta, ollen aikanaan aivan ensiluokkainen, esiintyen lukemattomissa juhlissa, antaen useita konsertteja, vieläpä muissa kaupungeissakin. Arvostelut ovat aina olleet kiittäviä.

Kymmenkunta vuotta takaperin tapahtui laulukunnassa kuitenkin taantumus, johtuen pääasiassa siitä, että vanhimmat laulajat olivat joutuneet työnjohtajan asemaan ja sen jälkeen heiltä myös katosi innostus lauluun, ainakin yhdistyksen kuorossa. Viimeisiä elonmerkkejä oli laulukunnan 20-vuotinen juhla, joka vietettiin marraskuussa 1908.

Pari vuotta sitte ovat jotkut laulajat taasen koettaneet saada laulukuntaa herätetyksi. Kerran tämä uusi kuoro antoi konsertinkin hyvällä menestyksellä, mutta nyttemmin on luultavasti sekin väsähtänyt.

Käsityöosasto. Vuodesta 1897 jatkoi käsityöosasto hyödyllistä toimintaansa, jota se jo usean vuoden oli harjoittanut. Aina kun arpajaiset tai myyjäiset olivat kysymyksessä, niin käsityöosasto sai suurimman tehtävän osakseen. V. 1901 joulukuussa osasto kokonaan hajaantui kymmenen vuotta toimittuaan. Syytä emme tiedä. Myöhemmin, joitakin vuosia tämän jälkeen, heräsi osasto taas uuteen toimintaan ja valmisti suuren joukon kauniita käsitöitä, jotka olivat voittoina lokakuulla 1909 pidetyissä arpajaisissa. Ne käsityöt, jotka arpajaisista jäivät jällelle, myytiin myyjäisissä joulukuussa 1911. — Käsityöosasto on siis toiminta-aikoinaan ollut suurena apuna yhdistyksen rahallisen puolen avustamisessa, joka on kiitoksella mainittava.

Urheiluklubi. Tämä osasto on yhdistyksen vanhin alaosasto. Sen toiminta on alusta saakka ollut innostavaa ja urheiluun herättävää. Tämä herätys onkin ollut suuresta merkityksestä sellaisen ammatin harjoittajille kuin kirjaltajain. Se on osaksi myös kasvattanut keskuuteemme muutamia eteviäkin urheilijoita. Lukemattomat ovat ne kilpailut melkein kaikissa urheilulajeissa, joita valpas urheiluosastomme on toiminut jäsentensä keskuudessa. Painojen välisiä kilpailuja on myös toimeenpantu ja onpa koko maata käsittäviäkin kilpailuja ollut. Myöskin ammattiosastojen välisiin kilpailuihin on otettu osaa ja niissäkin suoriuduttu verrattain hyvin. Osotuksena tämän osaston toiminnasta onkin yhdistyksen huoneistolla koko joukko kauniita ja kallisarvoisia maljakkoja sekä muita kiertopalkintoja.

Joitakin vuosia sitten laajensi osasto toimintaansa siten, että kaikki yhdistyksen jäsenet ovat myös urheiluosaston jäseniä ja että osaston toimikunta valitaan yhdistyksen vuosikokouksessa.

Painajaosasto. Jo pitemmän aikaa oli yhdistyksen jäsenten keskuudessa ollut kysymys alaosastojen perustamisesta eri ammattinhaaroja

varten. Kysymys oli toisinaan ollut esilläkin, mutta sellaisten perustaminen oli aina jäänyt sikseen innostuksen puutteessa, ilmenipä toisissa ammattinhaaroissa miltei vastenmielisyyttä näitä yrityksiä vastaan. Nimellisesti tosin löytyi Helsingissä n. k. konemestariklubi, mutta tämä oli asettunut poikkipuolin liiton suhteen ja niin ollen olivat sen jäsenetkin liiton ulkopuolella olevia.

25 p. syyskuuta 1901 kokoontui noin 30 liittoon kuuluvaa konepainajaa yhdistyksen huoneistolle siinä vakaassa tarkoituksessa että perustaa alaosasto. Kaikki olivat yksimielisiä yhdysiteen tarpeellisuudesta heidän keskuudessaan, mutta päättivät he kuitenkin miehissä pyrkiä konemestariklubin jäsenyyteen. Tämä kuitenkin epäonnistui ja 35 painajan allekirjoittama jäsenysshakemus tuli takaisin, kehoituksella ilmoitautua yksitellen. Tähän koukkuun eivät järjestyneet painajat kuitenkaan tarttuneet, vaan kokoontuivat uudelleen 11 p. lokakuuta ja perustivat osaston, johon ainoastaan liittoon kuuluvat painajat olisivat oikeutetut pääsemään jäseniksi. Säännöt saivat vahvistuksensa 8 p. joulukuuta ja toiminta aloitettiin 3 p. tammikuuta 1902. Painajat olivat siis ensimmäiset jotka perustivat ammatillisen alaosaston yhdistyksessä.

Se työ minkä tämä osasto on tehnyt alallaan, ei ole vähäksi arvosteltava. Monen monet ovat ne ammattialaa koskevat esitelmät ja työnäytteet y. m. joita osastossa on esitetty ja järjestetty. Menipä heidän kokoukseensa milloin tahansa, niin melkein aina oli joku ammatillinen kysymys esillä. Että erikoisesti esittää sitä tai tätä asiaa eli sitä tai tätä osaston jäsentä, veisi liian pitkälle. Olkoon tässä kuitenkin sanottu, että osasto koko olemassaolonsa aikana on tehnyt tunnollista ja tarmokasta työtä ammatinsa kehittämiseksi.

V. 1914 antoi osasto kaksi matkaraaha Leipzigin graafillisessa näyttelyssä käyntiä varten. Matkarahan saivat B. Blomqvist ja H. Hellström.

Eteenpäin-klubi. Tämän nimisen klubin perustivat noin 40 jäsentä v. 1903. Tarkoituksena oli saada aikaan virkeyttä ja osanottoa yhdistyksen pyrinnoissa. Toimittiin esitelmiä työväenasiasta, lähetettiin keskustelukysymyksiä yhdistykselle sekä muillekin liiton osastoille, asetettiin ehdokkaita yhdistyksessä toimitettaviin vaaleihin, samoin koko maata koskeviin liittovaaleihin. Yleensä harjoitettiin agitatsionia työväenlaulun tunnetuksi tekemisessä. Vuoden 1906 toimintakertomuksessa ei enää mainita klubista mitään, joten se lienee niihin aikoihin lopettanut toimintansa.

Aputyöläisosasto. Keskivaiheilla vuotta 1903 nousi kysymys aputyöläisosaston perustamisesta ja kehittyi asia pian päätökseen. Tämän

osaston toiminta ei kuitenkaan jatkunut pitempää aikaa, vaan nukahti se jo seuraavana vuotena.

Vuoden 1906 alkupuolella yritetään taas osastoa herättää henkiin ja onnistutaankin siinä, mutta vuosikertomuksessa valitetaan että harrastus jo loppupuolella vuotta on suuresti laimentunut.

Marraskuussa 1909 herätetään tämä osasto kolmannen kerran ja saatiin se taaskin vilkkaaseen toimintaan, mutta 1911 se on lakannut toimimasta, luultavasti siitä syystä, että osaston innokkaimmat toimitsijat silloin käydyn palkkataistelun jälkeen joutuivat muille aloille.

Litografinen osasto. Osaston nimenä oli aikaisemmin ollut Litografinen yhdistys. Kun koko maan kivipainotyöläiset ja kemigrafit v. 1906 päättivät yhtyä Kirjaltajaliittoon, yhtyi myöskin sanottu yhdistys Helsingin Kirjaltajayhdistykseen. Samana vuonna marraskuun 1 p:nä saivat he läpiajetuksi tariffin, jota olivat pitemmän aikaa kaivanneet.

Osaston toiminta pysyi kutakuinkin vilkkaana useita vuosia, mutta vuoden 1911 koko graafillista alaa käsittävän lakon jälkeen ei osastosta ole kuulunut minkäänlaista elonmerkkiä.

Oppilasosasto. Osasto perustettiin v. 1908. Se aloitti heti alusta toimintansa reippaalla vauhdilla. Toimeenpantiin latomakilpailu, perustettiin puhuja- ja keskusteluseura sekä kirjoitettu lehti »Toive», vieläpä ompeluseurakin. Jäsenmäärä oli ensimmäisenä vuotena 153.

Osasto toimi ilahduttavan ahkeraan vuoden 1910 loppuun. 1911 käyty työtaistelu lamautti tämänkin reippaan osaston innostuksen.

Kun toveri E. Happonen v. 1915 uhrautuvasti alkoi toimia oppikursseja yhdistyksellä, herätti hän samalla kysymyksen oppilasosaston toimintaan saattamisesta. Yhdessä yhdistyksen toimikunnan kanssa saatiinkin osasto hereille ja on se senjälkeen taas toiminut hyvällä menestyksellä. Nimensä on osasto vaihtanut ajanmukaisemmaksi, nimittäin Nuoriso-osastoksi.

Konelatojain osasto. Osasto perustettiin alkupuolella vuotta 1909. Heti alusta pitäen oli toiminta varsin ripeätä, kokouksiin hankittiin ammatillisia esitelmiä, toimeenpantiin hauskoja iltamia j. n. e. — Viimeisinä aikoina on toiminta ollut hiljaista, kuten ammattiosastojen yleensä.

V. 1909 perustettiin vielä seuraavia osastoja:

Sivililatojain osasto, joka jonkun aikaa toimi ammatin kehittämiseksi ja opettamiseksi. Jatkona tälle osastolle lienee vuoden 1914 toimintakertomuksessa mainittu

Käsinlatojaosasto, joka m.m. antoi kaksi matkarahaa käyntiä varten Leipzigin graaillisessa näyttelyssä v. 1914. Matkarahan saivat Ivar Renberg ja Hannes Koivunen.

Sanomalehtityöntekijäin osasto perustettiin myöskin 1909. Osasto on toiminut etupäässä tariffia laadittaessa vuoden 1910 kuluessa.

Kemigrafiklubi perustettiin 16 p. lokakuuta samana vuonna. Osasto toimi joitakin vuosia, pääasiassa tariffia laatiessa sekä toverihengen heittäjänä. Viime aikoina ei tästäkään osastosta ole kuulunut mitään.

Kirjansitojain osasto. Suomen Ammattijärjestön edustajakokous oli pariin eri kertaan käsitellyt erinäisten, sukulaisuussuhteissa olevien ammattiliittojen yhdistämistä, joka lopulta aiheutti sen, että kirjaltajain ja kirjansitojain kesken neuvoteltiin jälkimäisten mahdollisesta yhtymisestä edellisiin. Neuvottelut johtivat siihen, että yhtyminen tapahtui 1 p. tammikuuta 1914. Samasta päivästä yhtyi myöskin Helsingin Kirjansitojain yhdistys osastoksi Helsingin Kirjaltajayhdistykseen. Tämä yhtyminen aiheutti taas sen että jälkimäisen yhdistyksen nimi vuosikokouksessa 1918 muutettiin nykyiseksi, Helsingin Kirjatyöntekijäin yhdistys.

Kun osaston yhtyminen on tapahtunut näin läheisenä aikana, ei sen hiljaisesta toiminnasta ole mitään erikoisesti mainittavaa.

Terveysvoimistelijat. Tämän niminen osasto alkoi toimintansa 19 p:nä syyskuuta 1915. Tarkoituksena oli harjoitella voimistelua ilman kilpailuja, ainoastaan jokaisen jäsenen virkistykseksi ja terveydeksi. Jonkun ajan kuluttua seura kuitenkin lopetti toimintansa, joka varmaan on merkittävä ikävänä seikkana.

Naisosasto on myös saatu perustettua, mutta kun osaston jäsenet ovat jättäneet kaiken toiminnan parin kolmen jäsenen harteille, eivät nämä yksinään ole voineet pitää osastoa virkeänä. Ennen kapinaa oli osastolla kuitenkin oma kuoro ja toimeenpantiin muutamia iltamia valitulla ohjelmalla.

Hajotusyritys. Sellainenkin on tapahtunut yhdistyksen toimintaa vastaan. Tämä tapahtui v. 1906. Niin ikävää kuin se onkin, täytyy se kuitenkin tulla mainituksi, varsinkin kun asia oli jo niin pitkälle kehittynyt että oli lähetetty lista tyytymättömien nimenkeräystä varten. Nimiä oli saatu listalle 144, joukossa joitakin hyvin tunnettuja, mutta suurimmaksi osaksi yhdistykseen kuulumattomia. Nämä pitivät kokouksen 14 p. lokakuuta ja päätettiin siellä vaatia liittoa tai ainakin yhdistystä eroamaan sosialidemokraattisesta puolueesta. Kun tämä vaatimus sitten oli esillä yhdistyksen kokouksessa, niin äänesti vaatimuksen puolesta ainoastaan 11 henkilöä sekä 4 valtakirjaa, vaikka yhdistyksen huoneisto oli tulvillaan väkeä. Omaan nolouteensa kuoli siis tämä ruma yritys.

Uuden lipun (punaisen) sai yhdistys huhtikuun lopulla 1909. Entinen lippu (sininen) olikin jo aivan repaleissa, kun sitä säilytettiin laa-

tikossa käännettynä ja silkin ominaisuus on itsestään hajaantua käänteissä. Uusi lippu vihittiin tarkoitukseensa Vappuna ottamalla osaa työväen yleiseen mielenosotuskulueeseen. Vapunpäivän aamuna, ennen kulueeseen lähtöä, puhuivat yhdistyksellä puheenjohtaja K. F. Hellgren suomeksi ja varapuheenjohtaja W. Lundström ruotsiksi lipun uuden värin kuvaavasta merkityksestä. Lipun rahallinen arvo on 1,210 mk.

Työväen Vappu- y. m. mielenosotukset. Kaikkiin koko tällä ajanjaksolla toimeenpantuihin työväen yleisiin mielenosotuskulueisiin on yhdistys lippuineen ottanut osaa.

Virolaiset kirjaltajat olivat 1910 järjestäneet suuren huvimatkan Helsinkiin. Huvimatkaan osaaottajat olivat enimmäkseen Tallinnasta, mutta oli joukossa vieraita myöskin Tartosta, vieläpä aina Riigastakin. Heidän kunniaksaan toimeenpannuissa päivällisissä vallitsi innostunut ja toverillinen mieliala, sekä pidettiin puheita kummaltakin puolelta. He lupasivat, samalla kun sanoivat vievänsä mukanaan kauniin muiston, valvoa että heidän keskuudestaan ei tulisi ketään joka vahingoittaisi meidän asiaamme sitä seuraavana talvena. Tämän lupauksensa he pitivätkin kiitettävällä tavalla, sillä eipä sieltä sitten saapunutkaan yhtään työnhaluisia.

Latomiskilpailuja on yhdistys järjestänyt useampia, sekä aksidenssi- että pikalatouksessa. Aksidenssikilpailujen suhteen voidaan olla täysin tyytyväisiä tuloksiin, sillä yleensä ovat palkintotuomarit, sekä koti- että ulkomaiset, antaneet erittäin kiittäviä arvosteluja.

Matkarahan Leipziginissä 1897 pidettyyn Taide- ja Teollisuusnäytelyyn antoi yhdistys kemigrafi G. Wernerille. Matkarahan suuruus oli 150 mk.

Suomen Ammattijärjestön toimeenpanemiin luentokursseihin 1910 myönsi yhdistys stipendit S. Pietariselle ja V. Oksaselle.

Työselkkaukset. Pitkät aikaa oli maamme kirjaltajakunta kaivannut koko maata käsittävää palkkaustariffia. Helsingin Kirjaltajayhdistys sai 1899 valmiiksi sellaisen ja jätettiin se liittohallinnolle. Koska kuitenkin tämä tariffi ja sen yhteydessä olevat asiat ovat liiton aikaisemmissa julkaisuissa selostetut, eivät ne ole tarpeelliset tässä uudistaa.

Selostettakoon ainoastaan sitä osaa tässä työriidassa, jota Helsingissä oleva Suomen sivistynyt nuoris, »maan toivo», näytteli. Ensin porvarillinen sanomalehdistö leimasi koko tariffivaatimuksen suoranaiseksi »isänmaanpetämiseksi», kirjaltajat »maankavaltajiksi» j.n.e. Tuollaisella lokatulvalla saatiin »maan toivo» ryhtymään »isänmaan pelastajiksi». Tässä tarkoituksessa perustettiin Helsingin kirjapainoihin useita »rikkurikouluja», joissa satoihin nouseva nuoris ois in harjoitteli »am-

mattia». Suurin näistä »kouluista» oli Kauppakirjapainossa. Koulun johtajana oli eräs henkilö, joka pari vuotta aikaisemmin sai yhdistyksen siunauksen päästäkseen ammatissa ulosoppineeksi 4 vuoden oppijalla, koska oppiin tullessaan oli ylioppilas.

Näissä kouluissa he saivat aikaan erään kaikenkaltaisia virheitä täynnä olevan lehtipahasen »Student-Typografen». Joku suomenkielinenkin tekele, muistaakseni »Pelastusarmeijan Lehti», lienee päässyt päivänvaloon samoista tehtaista. Näiden sisältö oli niin ala-arvoista, että ei olisi uskonut itseään sivistyneeksi kutsuvan nuorison sellaista itsestään pusertavan. Eräs kirjoittaja arvostelee pariakymmentä kapakkaa sekä niiden juotavia ja syötäviä, sekä puhuu m.m. Kämpissä esiintyvistä »rumista, vanhoista ja niin paksussa maalissa olevista naisista, jotta 'spaklaus' ja väripanokset näkyvät pitkän matkan päähän». Toinen kirjoittaa naisylioppilas-kirjaltajasta runon, joka selvästi osoittaa runoilijan alhaista siveellisyyskäsitettä. Sellaisia aineita käsittelivät he isänmaallisuudessaan.

Kun lakko sitten kuitenkin yhdennellätoista hetkellä saatiin vältetyksi ja sovinto aikaan, niin lopetettiin myös ylioppilaskirjaltajain koulut. Suurilla juhlilla kestittiin näitä urhoja, annettiinpa oikein mitalitkin kaikille, johtajalle kultainen. Niin sitä pitää. Pahat kielet puhuivat että »promoveeraus» joka kesti aamunkoittoon, lopetettiin »vapailla liikkeellä» ja »sauvaharjoituksilla» joidenkin uusmaalaisten ja pohjalaisien kesken.

V. 1906, helmikuun 15 p:nä sanoutuivat kaikki kirjaltajat irti työpaikoistaan. Silloin oli kysymyksessä tariffin uusiminen. Tämä tariffi saatiin kuitenkin sovinnolla ratkaistua, ilman koulujen apua. Tariffi astui voimaan maaliskuun 1 p:nä.

Tammikuun 1 p:nä 1911 alkoi lakko joka käsitti kaikki kirjatyöläiset koko maassa, siihen kun joutuivat kirjaltajat, kirjansitojat, kivi-painotyöläiset ja kemigraafit, eli toisin sanoen koko graafillisen alan. Lakkoa jatkettiin yli 3 kuukautta ja allekirjoitettiin joukkotyösopimus liiton puolelta huhtikuun 4 p:nä. Lakkolaisten lukumäärä Helsingissä oli 1,146, joista 812 oli yhdistyksen jäseniä. Tässä lukumäärässä ei ole sitomotyöläisiä.

Kokouksia pidettiin joka päivä Työväentalon juhlasalissa Siltasaarella. Kokouksissa esitettiin vaihtelevaa ohjelmaa, jota hankki Lakkokomitea, jolla myöskin oli lakon paikallinen johto käsissään. Sitäpaitsi kokoontuivat eri kirjapainojen henkilökunnat niin usein kuin se katsottiin tarpeelliseksi. Näiden kokousten lisäksi järjestettiin yhteistoimin kirjansitojain lakkokomitean kanssa n.k. lakkoiltamia Työväentalolla,

joihin lakkolaisilla oli vapaa pääsy. Mielenosotuskulkueita järjestyneissä riveissä kaupungin kaduilla toimeenpantiin myöskin useita kertoja.

Paljon työtä aiheutti lakko poliisiviranomaisille, jotka vahtipalveluksillaan tekivät itselleen paljon turhaa vaivaa. Noin 60 lakkolaista vangittiin ja sakotettiin lakon aikana »yleisen järjestyksen sekä työnhaluisten häiritsemisestä».

Kokonaisuudessaan oli lakkolaisten keskuudessa mitä mallikelpoisin järjestys ja hyvä kuri, vaikkakin useimmilla oli taloudellisessa suhteessa jotenkin vaikeata. Yhdistys auttoi kovimmat tarpeet pienillä lainoilla, joita noin 350 lakkolaista, etupäässä perheen elättäjät, saivat yhdistyksen vara- ja rakennusrahastoista.

Lakkoavustusta maksettiin yhdistyksen välityksellä Smk. 176,835: 50. Myöskin järjestymättömät saivat avustusta takaisinmaksuvelvollisuudella tahi ehdolla että vähintään vuoden ajan kuuluvat liittoon.

Lakon jälkeinen aika oli graafillisella alalla kovin huono, joten työttömyyttä esiintyi suuremmassa määrässä kuin koskaan ennen. Niinpä maksettiin yhdistyksen kautta työttömyysavustusta Smk. 19,351: 50 120:lle jäsenelle. Yhdistyksen omista varoista annettiin myös 500 mk. työttömäin avustamiseksi.

Kun maailmansodan aiheuttama kallis aika teki elämisen tavallisilla palkoilla miltei mahdottomaksi, esitti liittohallinto 1917 työnantajain järjestölle kalliinajan palkankorotusvaatimuksen. Tämän hylkäsivät työnantajat ja joutui asia täten osastojen ratkaistavaksi. Meidän yhdistyksemme teki kyllä päätöksen että lakkoa ei julistettaisi, mutta siitä huolimatta ryhtyivät yksityiset työhuonekunnat työlakkoon 1 p:nä heinäkuuta. Muutaman päivän kuluttua olivat kaikki, ei ainoastaan Helsingin vaan koko maan kirjatyöläiset lopettaneet työnsä, joten täydellinen työnseisaus vallitsi. Työnantajat puolestaan julistivat sulun niihin liikkeisiin nähden, jotka vielä olivat taistelun ulkopuolella ja niin joutui koko riita järjestöjen väliseksi. Viiden viikon lakon jälkeen saavutettiin täydellinen voitto. Voittoon vaikutti etupäässä aivan suuremmin yksimielisyys, sillä ei ainoatakaan petturia lienee ilmestynyt, joka onkin aivan luonnollista vallankumousajan innostukseen nähden.

On vielä silloin tällöin sattunut pienempiä rettelöitä ja tariffin tulkintakysymyksiä, mutta niistä on aina selvitty sovittelemalla.

Muita lakkoja. Yhdistys on ottanut osaa niihin valtiollisiin suurlakkoihin, joihin työväki yleensä on suhtautunut osaaottavasti. Samoin oltiin kerran kunnallisessa lakossa pari päivää. Nämä jätetään kuitenkin selostamatta koska ne eivät lainkaan kuulu yhdistyksen varsinaiseen toimintapiiriin.

Yhdistyksen 40-vuotinen juhla. Juhlaa vietettiin syyskuun 4 ja 5 p:nä 1909. Ensimmäisenä päivänä pidettiin yhteiset illalliset M. Mien huoneistolla. Tänne oli saapunut edustajia useista muiden kaupunkien osastoista. Kun yhdistyksen puheenjohtaja K. F. Hellgren oli puhunut alkajaisiksi, esittivät vielä useat puhujat tervehdys- ja onnittelupuheita. Entisen laulukunnan jäsenistä muodostettu kuoro esitti lauluja ja lopuksi oli vielä tanssia.

Toisena päivänä oli varsinainen juhla Työväentalon juhlasalissa. Kun soittokunta oli soittanut pari kappaletta selosti K. F. Hellgren pitämässään puheessa yhdistyksen siihenastista toimintaa. Juhlapuheen suomeksi piti toimittaja Yrjö Sirola luokkataistelun heräämisestä ja edustaja W. Lundström ruotsiksi Englannin ammattijärjestön kehityksestä ja lujien järjestöjen välttämättömyydestä. Kaarlo Luukkosen seppittämän juhlarunon lausui V. Mikkola. Sähkösanomia oli saapunut juhlaan »Tallinan trükiteölised» sekä useimmista liiton toisista osastoista. Suullisia tervehdyksiä esittivät saapuvilla olevat liiton osastojen edustajat sekä noin nelisenkymmentä eri liittohallintojen ja ammattiosastojen edustajaa.

45-vuotista juhlaa vietettiin Uudella Ylioppilastalolla 1 p. maaliskuuta 1914, mutta oli tämä juhla järjestetty enemmän iltaman kuin varsinaisen juhlan muotoon.

Yhdistyksen toimihenkilöt vv. 1889—1919.

Puheenjohtajat:

Lindstedt, O. 1889, 90, 91, 92, 93.	Nyman, O. A. 1906.
Kosk, J. A. 1894.	Anttila, S. 1906, 07.
Snell (Railio), J. A. 1895.	Hellgren, K. F. 1908, 09, 10, 14, 15.
Jakobsson, A. J. 1896, 97.	Jormala, E. 1911.
Henriksson (Ilvesvaara), A. 1898, 99.	Aitio, A. L. 1912.
Kalenius (Salmela), K. 1900, 01, 02.	Salava, A. 1913.
Rosenberg, E. 1903.	Hurme, O. 1916.
Salmi, T. 1904.	Kiviaho, A. 1917.
Lindroos, A. A. 1905.	Mikkola, V. 1918, 19.
Eriksson, S. 1905.	

Toimikunnan muut jäsenet:

Lindholm, A. 1889.	Forsström, H. J. 1890, 91, 94, 95, 96, 97.
Malmström, K. F. 1889, 90.	Forsström, E. 1891, 92.
Nordling, E. 1889, 90.	Jakobsson, J. 1891.
Sallet, F. W. 1889, 90.	Kosk, J. A. 1891, 92.
Stjerlund, G. 1889, 90.	Lanér, L. 1891.
Söderlund, A. A. 1889, 90, 91.	

- Vikström, O. 1891.
 Liimatainen, G. 1891, 92, 94.
 Wallin, G. 1892.
 Wahlstein, E. 1892, 93, 94, 95.
 Karjalainen, A. 1892, 93, 94, 96,
 98, 99, 1900.
 Forsman, K. 1893.
 Lindell, Th. 1893.
 Skogster (Soidinsalo), K. 1893, 94.
 Cajander, G. H. 1893.
 Saastamoinen, F. 1894.
 Ehnberg, G. 1895, 96, 97, 98.
 Kalenius (Salmela), K. 1895.
 Roine, K. 1895.
 Bernström, C. A. 1895.
 Blomqvist, V. 1896.
 Kjellin, A. 1896, 97, 98.
 Mandelin, K. J. 1896.
 Stampell (Salava), A. 1897, 1903.
 Friman, G. 1897.
 Mustonen, K. E. 1897, 98.
 Mallenius (Maunola), V. 1898.
 Forsström, V. 1898, 99, 1900, 01.
 Nyman, O. A. 1898, 99.
 Bäckman (Puromies), K. F. 1899,
 1900.
 Bange, W. 1899.
 Lystinen, J. 1899.
 Frimodig, E. 1899, 1900, 01, 02.
 Holmberg, J. 1900.
 Drockila, R. 1900.
 Nyman (Aitio), A. L. 1900, 01,
 02, 03, 15.
 Pettersson (Kellosalmi), F. E. 1901.
 Haggren (Hirstiö), E. 1901, 02,
 03, 04.
 Tolvanen, A. J. 1901, 02, 03, 05.
 Luukkonen, K. 1902, 03, 07.
 Enqvist, G. A. 1902, 03, 06.
 Wallenius (Waltamo), E. 1902.
 Jansson (Jormala), E. 1903, 04.
 Sigell (Sinivaara), H. 1903.
 Rosenberg, E. 1904.
 Eriksson, S. 1904, 06, 07.
 Tikander (Tiiro), K. V. 1904, 05.
 Korhonen, O. 1904.
 Lindfors, A. A. 1904.
 Fröberg, G. 1904, 05.
 Granqvist, W. 1905.
 Rainio, L. 1905, 06.
 Piisinen, O. 1905.
 Wentus (Wentola), W. 1905.
 Laitinen, O. 1906, 07.
 Wiitanen, W. 1906.
 Holmström, L. 1906, 07.
 Eini, K. 1906, 07.
 Aulio, E. 1906.
 Latvala, E. 1907.
 Raumala, K. L. 1908.
 Penttinen, A. 1908.
 Louhe, P. 1908, 09.
 Nyman, Alb. 1908, 09.
 Örn, J. F. 1908, 10.
 Pietarinen, S. 1908.
 Koskinen, K. 1908.
 Pihl, E. 1908, 10.
 Ranta, S. 1908, 09, 10, 11, 12,
 13, 15.
 Lundström, W. 1909.
 Immonen, U. H. 1909, 18, 19.
 Vuorenmaa, A. 1909.
 Ahlroos, F. 1910, 11.
 Vuorio, V. 1910, 11, 12, 13.
 Renlund, V. 1910.
 Nordman, Hj. 1910, 11, 13, 15,
 16.
 Rosenström, V. 1910.
 Wacklin, T. 1910, 11, 12.
 Matisto, K. A. 1911, 12, 13, 14,
 15, 16, 17.
 Kuli, A. 1911.
 Kiviaho, A. 1912, 16, 18.
 Göransson, J. 1912, 13, 19.
 Lindgren, O. E. 1913.
 Rissanen, E. 1914, 17, 18, 19.
 Hurme, O. 1914, 15.
 Lehtinen, J. A. 1914.
 Mäkelä, E. 1914, 15.
 Martin, V. 1914, 15, 16, 17, 18.
 Blomberg, Hj. 1915.
 Pasanen, K. 1916, 17, 18, 19.
 Virtanen, Erl. 1916, 17, 18.
 Grönroos, A. 1917.
 Ilkka, K. 1917, 18.
 Domander, V. 1917, 18.
 Lahtinen, V. 1917.

Mikkola, V. 1917.
Nykänen, O. 1917, 18, 19.
Mattila, E. 1917.
Säätelä, E. 1917, 18.
Raunio, K. J. 1918.
Mattsson, H. 1918.

Puuperä, J. A. 1918.
Sirola, H. 1918, 19.
Blomqvist, B. 1919.
Pykäläinen, E. 1919.
Kaista, V. 1919.
Hyväri, Y. 1919.

Kun tämä 50-vuotisen toiminnan selostus päättyy tähän, on lopuksi tunnustettava, että yhdistys olemassaolonsa aikana on toiminut innostuksella ja harrastuksella kirjaltajain sekä viimeisinä vuosina kaikkien kirjatyöntekijäin etujen mukaisesti. Aikojen kuluessa on suuri joukko ahkeroita toimitsijoitakin muuttanut manan majoille. Heille, oikean uhrautuvaisuuden esikuville, olemme me, nykyinen polvi, suuressa kiittollisuuden velassa. Samalla kun me näille annamme täyden tunnustuksen ja kunnioituksella muistelemme heitä, on meidän myös mainittava että on joukko sellaisiakin, joita yhdistys aikanaan on pitänyt ensimmäisinä miehinään ja jotka innolla olivat ottavinaan osaa yhteisiin pyrintöihin ja yhteisten asiaimme perille viemiseen, vaan heti kun toisesta leiristä heijasti jonkunverran edullisempi asema, käänsivät yhdistykselle selkänsä, vieläpä muuttuivat pyrintöjemme suoranaiseksi vastustajiksi. Kun maailman meno kuitenkin on sellainen kuin se on, emme voi muuta kun sääliä heitä.

Lähtiessämme taivaltamaan toista puolivuosisataista on meillä jo kuluneessa toiminnassamme joitakin esimerkiksi kelpaavia kohtia, toisia taas korjattakoon, erehdyksiä vältettäköön.

Koska ammatimme on vapaan sanan palvelusta, taistelkaamme siis *vapauden* puolesta. Kun olemme oppineet tuntemaan sen tosiasian että olemme työläisiä, toisten palkkatyöläisten kanssa samassa asemassa olevia, niin taistelkaamme myös *tasa-arvoisuuden* puolesta. Ja vielä: yhdistäköön meitä *veljeyden* tunne.

Toivokaamme että yhdistys edelleenkin varttuu sekä voimissa että tiedoissa, että se edelleenkin taistelee ammattilaistemme aineellisen toimeentulon parantamiseksi ja henkisten tietojen kartuttamiseksi, että se edelleenkin on lujana renkaana siinä ketjussa, joka vie työväenlaajaa lopulliseen voittoonsa! Eläköön Helsingin Kirjatyöntekijäin yhdistys!

K. F. Hellgren.

L ä h t e i n ä kertomuksen alkuosaan (ennen 1888) olen käyttänyt faktori V. Petterssonin erästä esitelmää ja faktori R. Ahlstedt-vainajan jälkeenjääneitä papereita. Osan tietoja samalta ajalta olen hankkinut sanomalehdistä yliopiston kirjastossa.

Årstiderna.

Vår.

*Solen moder jorden smeker,
ystra ljusets alfer leker,
och en faun av vällust fnyser,
furans bark i guldbrons lyser,
barren gnistrar av smaragder —
fiskarn knyter sina bragder,
vårsnön tonar blå och lila —
livet vaknar ur sin vila!*

Sommar.

*Var hälsad du varma och ljusfagra dag
med barrbalsamdofter från skogen.
En sång vill jag ägna ditt ljusa behag,
en sång, där jag går bakom plogen.*

*Av azur sig välver en mäktig kupol
över land och skimrande sjöar,
som lampa där lyser den gyllene sol
och belyser fastland och öar.*

*Där uppe i höjden, i dallrande blå,
en lärka en jubelsång sjunger,
och sparvarna trippar bland träcken på tå
och stillar sin glupande hunger.*

*Och hästarna frustar, och plogbillen skär
och vänder den saftiga mulLEN,
och skrånande flaxar av kråkor en här
på den rykande gödselkullen.*

*Och därborta vid stenen drömmande står,
klädd i sommarns sjungande färger,
en flicka med sol i sitt lockiga hår
och i ögat, som ler och snärjer.*

Höst.

*Dagen klappar på nattens portar,
längtar till landet, där vila den får,
ugglan sjunger för sorken en dödssång,
himlen gråter en iskall tår.*

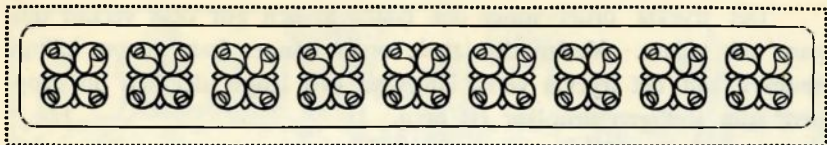
*Stormen piskar blygråa skyar,
klagar i höstkvällen disig och mörk,
och messingmantlarnas sista flikar
offrar aspar, alar och björk.*

Vinter.

*Dödens svepning stilla breder
sig så långt mitt öga når,
och i Tellus ögon fryser
till opaler varje tår,
och hans vida varma hjärta
stelnar till en iskristall,
under köldens fasta famntag,
under vita stjärnors fall,
under fina filigrammer,
smidda av en konstnärshand,
som från öde mörka rymder
sänkt sig över hav och land.*

April 1919.

Leo Hildén.

Det tryckta ordet.

Gutenberg skall i allan tid räknas bland mänsklighetens störste välgörare. Den tjänst han genom sin uppfinning gjort den mänskliga tanken kan icke överskattas.

Det *talade* ordet — det kan tända och hänföra, det kan framkalla ett oväder och det kan också lugna en storm, det verkar med det omedelbaras hela tjusning och kraft, men — det når blott en handfull av människosläktet, några tusental individer, tiotusental på sin höjd.

Det *tryckta* ordet — varför kan icke också det framkalla samma verkningar som det talade, varför kan inte också det göra ett omedelbart intryck, om det blott är värtaligt? Men det når vidare och längre än det talade ordet. Det når vidare i rummet, det når hela den civiliserade världen. Det når längre i tiden, det når generation efter generation, så länge mänsklig kultur ännu knoppas och blommar på vår jord.

Det tryckta ordet närmar nationer och raser till varandra. Det utför ett kraftigare arbete i fredens och utvecklingens tjänst än alla fredskonferenser. Det plånar ut de geografiska gränserna liksom de nationella. Det flyttar Europas andliga värld till Amerika och tvärtom. Det låter en Jack London vinna vänner och läsare även i den gamla världen, liksom det låter den nya världen bli förtrogen med det gamla Europas litteratur, med dess kultur i alla olika former.

Det tryckta ordet låter sena tiders barn känna de sorger och fröjder, som tryckt ned eller livat länge sedan hänfarna släkten. Det låter miljoner efter miljoner ånyo uppleva det judiska folkets jubel kring sin korade folkkonung, dess besvikelse och förbittring över hans förmenta bedrägeri och de trognas otröstliga smärta. Det låter oss följa den grekiska kulturen i dess uppgång, dess blomstring, dess fall och låter oss se det krigiska romarfolkets världsherravälde i dess utveckling och sammanstörtande.

Det tryckta ordet följer det talade åt och gör dess verkan djupare och vidare. Medan det talade ordet tränger fram genom häftiga chocker kan det tryckta verka långsamt och länge, det kan bli droppen, som slutligen urholkar ett berg.

Det tryckta ordet — det kan uppenbara höjder av saligt, men det kan också blotta helvetiska djup.

Ordet är tankens uttryck, men — har det sagts — det kan också dölja tankens obefintlighet. Och det kan dölja den låga och fula och eländiga tanken och ge den en prydlig och tilltalande dräkt. Och det kan förleda tanken in på oriktig stråt, och det kan till och med bedraga tanken. Rimskrivaren, som ej fullt behärskar ordet, kan låta ett nödrim driva honom in på en annan stråt än han ämnat. Frasers man kan låta de bålstora orden, vilkas vikt han icke förstår, föra bakom ljuset hans egna fattiga tankar.

Ordet är mäktigt, det tryckta ordet mest. Det är farligt, och det tryckta ordet naturligtvis farligast.

Men ordet, främst det tryckta ordet, åstadkommer också mäktiga ting i sanningens, i kulturens, i det rättas och det godas tjänst, när det blir på ett rätt sätt använt.

Leonard.

Ordet.

Av *Hjalmar Procopé.*

*Ordet skall vara gnistan, som tänder,
ordet skall vara facklan bland blå,
harmen, som väpnar tusende händer,
rensande världen, där fram den går.*

*Ordet skall spraka som löpeldar spraka —
allt, som är utdömt, plåne det ut!
Ordet skall icke rygga tillbaka,
om ock en våldsbrand det tände till slut.*

Kirjapainohistoriaa muinaisajoilta.

O. A. Nyman.

I.

Kirjapainotaidon kehto.

Sitä aikaa, josta nykyinen maailman oloja järjestävä kirjapainotaito on saanut aiheensa, ei tutkija voi määritellä. Siksi kaukana hämäryydessä on sanan monistamistaidon kehto. On tiedemiehiä, jotka väittävät sen lähteneen niiltä ajoilta, jolloin ihmisen kehitys oli siinä asteessa, ettei hän lausuttujen sanojen muodossa taitanut ilmaista ajatustaan, vaan olisi jo silloin välikappaleitten kautta, esim. piirrettyjen merkkien tahi kuvien avulla tehnyt itsensä ymmärretyksi. Vaikka tämä väite perustuukin hypoteeseihin, niin on sillä kuitenkin monet etevät kannattajansa. Tätä vastoin tahtovat toiset tutkijat saada todistetuksi, että tämä taito tuli silloin, kuin ihminen oli sillä kehitysasteella, että hän lausuttujen sanojen avulla saattoi tehdä itsensä ymmärretyksi, ja että hän älytyn muistinsa pettäväisyyden, olisi sitä välikappaleitten avulla yrittänyt vahvistaa.

Meidän tarkoituksemme ei ole asettua tässä väittelyssä puolelle tahi toiselle. Olettakaamme kuitenkin, että tämä jälkimäinen väite on oikea. Mitkä nämä välikappaleet tahi keinot alkuaan olivat, sitä ei historia tunne. Mutta niiltä ajoilta, useita tuhansia vuosia ennen Kristusta, joihin historian tutkimukset ulottuvat, on huomattu, että niin sanoaksemme »kirjoitustaitoinen» ihminen, silloin kuin hän tahtoi säilyttää muistissa itselleen tahi toisille jonkun esineen, niin teki hän siitä *kuvan*. Kun tiedämme, että vielä nykyäänkin on villiä kansanheimoja tahi sellaisia, jotka ovat sivistyksen alkuaasteilla ja omaavat verrattain kehittyneen puhekielen, mutta eivät enempää kuvien kuin muittenkaan välikappaleitten avulla ole päässeet »kirjoitustaidon» alkuun, ja koska edellämainitsemamme kuvakirjoitus jo silloin kuin historian tutkijat sen

huomasivat, oli yleistä useilla kansoilla, niin täytynee senkin lähtökohdan olla kaukaisemmassa tahi historiantakaisessa muinaisuudessa.

Tätä kuvakirjoitusta kutsutaan tieteellisesti *ideografiaksi*.

Jälestäpäin esiintyneeseen kehittyneempään kirjoitukseen verrattuna oli tällä kuvakirjoituksella, muihin puutteellisuuksiinsa nähden kuitenkin se etu, kun se ei ilmaissut minkään erikoisen kielen sanoja tahi äännteitä, vaan yleensä kaikille ihmisille yhteisiä asioita tahi käsitteitä, että se myöskin eri kielistä riippumatta oli kaikkien ihmisten ymmärrettävissä.

Ihminen, joka nykyajan kirjaimista muodostetuista sanoista ammentaa tietonsa, olettanee että noilla muinaisajan kuvamerkeillä ei ollut suuriakaan edellytyksiä tietojen levittämisessä. On myönnettävä, etteivät ne lähimainkaan vastanneet nykyajan kirjoitusta tahi painettua sanaa, mutta kuva, kun se silloin tällöin samaa tarkoitustaan tähtäävänä esiintyy ihmissilmälle, jää viimein katoamattomasti muistiin. Ja kun näitä tarkoitustaan vastaavia kuvia esiintyy tuhansittain, niin muodostavat ne kokonaisen lukemiston.

Myöskin nykyaikana huomaamme merkkejä tällaisesta kuvakielestä. Kädenkuva sanomalehdessä kehottaa kiinnittämään huomion siihen, mihin ojennettu sormi osottaa. Ihmisen sääriluut ristissä sekä pääkallo niitten yläpuolella kuvattuna pullon kyljessä kieltää nauttimasta pullossa olevaa ainetta, koska se sisältää myrkyä. Pöllönkuva ¹⁾ merkitsee kirjallista valistusta. Tällaisia kaikille aikaansa seuraaville ihmisille tunnettuja esimerkkejä on lukemattomia.

Tähän suuntaan tähtäävistä merkeistä muinaisajan ihmiset tietonsa ammensivat. Tämän kuvakirjoituksen sanotaan vieläkin olevan käytännössä muutamien alemmalla asteella olevien heimojen keskuudessa, kuten esim. Amerikan intianeilla.

Samoin kuin puhetaidon alkukehitys on johtunut äänneiden matkimisesta, joista sitten eri heimojen kieli on muodostunut, niin on myöskin kirjoitus saanut alkunsa esineitten matkimisesta. Tämän matkimistaidon huomasivat jo vanhat egyptiläiset piirtäessään kirjoitustaidon keksijän, Thot-jumalan kuvan päälle apinan, koska apinaa jo silloin pidettiin matkimistaidon symbolina.

Edeskinpäin kehittyneenä sai kirjoitus enemmän äänneiden mukaisen, *foneetisen* muodon, jonka kehitysjatkona taas oli *tavukirjoitus*, josta viimeainitusta lopullisesti kehittyivät nykyiset *aakkoset*.

¹⁾ Omituisuutena mainittakoon, että egyptiläisten hieroglyfissä käytetty pöllönkuva eri asteitten kautta aikojen kuluessa viimein on muodostunut meidänkin kielessä käytetyksi *M* kirjaimeksi.

Kun Kiina on tuon suuren Idän ikivanha kulttuuriahjo, josta m.m. sen laajat naapurimaat ovat saaneet alkuaiheensa kirjoitustaitoon, niin lienee syytä lähemmin tutustua tämän kansan kirjoitustaidon kehitykseen.

Omien tietojensa mukaan kiinalaiset alkuaan ovat käyttäneet kirjoituksen asemasta solmuja. Solmukirjoitus perustui nuorista sommiteltuun muistiinpano- ja tiedonantojärjestelmään, jossa nuorien erilaisen yhteenpunomisen ja solmiamisen sekä niiden eri värien avulla voitiin ilmaista määrättyjä käsitteitä. Solmu on ollut käytännössä m.m. tibetiläisten sekä Perun, Meksikon, Pienten Antillien ja Etelämeren saarien alkuasukasten keskuudessa. Solmun avulla m.m. suoritettiin väenlaskuja, merkittiin muistiin lakeja, historiallisia tapahtumia, sopimuksia ja liittoja. Kaupungeissa oli solmun solmijoita, selittäjiä ja solmukokoelmien hoitajia, harjoittaen sitä siis ammattinaan. Epäkäytännöllisenä ei tällä solmumerkinnällä kuitenkaan voinut olla jatkuvaa kehitysmahdollisuutta.

Tämän solmumerkinnän vaihtoivat kiinalaiset sittemmin kuvakirjoitukseen, joka muodostui heidän nykyisen kirjoituksensa pohjaksi.

Kuten muutkin kansat, niinpä kiinalaisetkin, pienempiä muodollisuuksia lukuunottamatta, käyttivät alkuperäisessä kirjoituksessa pelkkiä kuvia. Niinpä merkittiin aurinko ympyrällä, kuu kuun kuvalla; samaan tapaan piirrettiin puu, suu, ihminen, lintu j.n.e.

Alkuperäiset merkit ovat vuosituhansien kuluessa suuresti muuttuneet, ja asettamalla yhteen kaksi tahi useampia merkkejä on saatu uusia, esim. 2 puuta = metsä, lintu ja suu = laulu, puu ja ihminen = levätä, aurinko ja kuu = valoisa, rinta ja ihminen = nainen, nainen ja lapsi = rakkaus, kaksi naista = riita, aurinko metsän alla = yö j.n.e. Pienillä lisämerkeillä ja muutoksilla on saatu esim. puun merkinnästä latva, tyvi j.n.e. Näitten ideogrammien lisäksi on keksitty tuhansittain yhdistelmiä, joissa toinen n.s. foneetinen merkki osoittaa, mitä äänteitä toisella (ideogrammilla) tarkoitetussa sanassa pitää olla, esim. hevonen (mä) ja nainen = äiti (mä). Varsin kehittynyt oli tämä kirjoitus jo 16 vuosisataa e. Kr. ja nykyisen muotonsa sai se jo vähän ennen ajanlaskumme alkua, jolloin erään sanakirjan mukaan tunnettiin 10,416 merkkiä. Myöhemminkin on merkkejä lisätty, pääasiallisesti foneetisesti yhdistelemällä, ja kaikkien kirjoitusmerkkien eli kirjainten luku on eräässä 13:nnen vuosisadan alussa ilmestyneessä sanakirjassa 53,525. Nykyään lasketaan nämä merkit kaikkine yhdistelmineen n. 72,000:ksi. Tavalliselle ihmiselle riittää, jos hän osaa lukea 3—4,000 kirjainta. Kirjoituksessa kirjainten järjestys kulkee ylhäältä alas ja rivit seuraavat toisiansa oikealta vasemmalle.

Kiinalaiset kirjoitusmerkit voidaan järjestää kuuteen ryhmään.

Ensi ryhmässä ovat yksinkertaiset kuvat, jotka ornamenttiikan muuttuessa aikojen varrella ovat kadottaneet alkuperäisen muotonsa. Esitämme niistä tässä muutamia:

 山 *Chan* = Vuori.

 木 *Mou* = Puu.

 日 *Ji* = Aurinko.

 月 *Youei* = Kuu.

 魚 *Ju* = Kala.

 犬 *Khiouan* = Koira.

Neljännän ryhmän kuvioilla on päinvastainen merkitys, esim. vasemmalle osotettu käsi merkitsee oikeata ja päinvastoin.

Viides ryhmä sisältää päälle 2,000 kuviota ja on siis varsin tuntu-

 明 Aurinko ja kuu = Kiiltävä, *Ming*.

 泪 Silmä ja vesi = Kyyneleitä, *Loui*.

 仙 Mies ja vuori = Erakko, *Sian*.

 聞 Korva ovenraossa = Kuulla, *Wen*.

 婦 Nainen, luuta ja käsi = Vaimo, *Fou*.

 鳴 Suu ja lintu = Laulu, *Ming*.

Vaikka näitten kuvien alkuperäisestä asusta ei enään ole paljoakaan jälellä, niin on niistä opittaessa kuitenkin suuri hyöty silloin, kun olemme oppineet ne tuntemaan.

Toisessa ryhmässä on yksinkertaisia symboleja siirrettävällä merkityksellä, esim. käsi, joka merkitsee ottaa, auringon nousu = aamu, puolikuu = ilta, jotakin suussa = makea j.n.e.

Kolmannessa ryhmässä, jonka voisi helposti yhdistää edelliseen, esiintyy yhteensovittuja symboleja (katso alempana).

tuvasti toisia ryhmiä laajempi. Tämän ryhmän useimpien sanojen toinen osa tarkoittaa äännettä sekä toinen tarkoitusta. Niinpä *syressi* on *Pe*; mutta *Pe* mermitsee myöskin valkoista; kaikkien puulajien yhteisenä nimityksenä on *Mou*, (kts. edell.). Jos sitten asetamme *Pe* (valkoinen) mer-

kin puun rinnalle, niin muodostaa tämä yhdistetyn kuvan, jolloin *Mou* kadottaa äänteensä ja *Pe* merkityksensä.

Tässä ei siis voi tulla kysymykseen kuva-arvoituksen selitys, vaan on turvaututtava sanakirjaan.

Kuudennen ryhmän kuviot, jotka muodostuvat yhdistetyistä symboleista ja eroavat toisesta luokasta ainoastaan siten, että niitten alkuperä ei ole niin selvä, joten ne vielä tänäpäivänäkin ovat oppineitten arvelujen esineinä. Niinpä on joku merkistä asuinrakennus = sika katon alla, tullut siihen muinaistiedetten tärkeään johtopäätökseen, että sika oli kiinalaisten ensimmäinen kotieläin, ynnä muuta tämántapaista.

Näillä kuudella ryhmällä ei ole sellaisenaan käytännöllistä merkitystä kielen oppimisessa, vaan ovat kiinalaiset oppimisen helpottamiseksi ja sanakirjojaan varten järjestäneet kaikki merkkinsä 214 luokkaan, jokaisessa määrätty luokkamerkki eli luokan osoittaja. Tämä luokkajako antaa suurta helpotusta kielen oppimisessa, niinpä ranskalainen professori Stanislas Julien oppi tämän kielen kuudessa kuukaudessa.

Nämä 214 luokan osottajaa tahi »avainta», jotka ohjaavat meitä sanakirjan käytössä, ovat enemmän tahi vähemmän selviä symboleja ja merkitsevät ne ruumiinosia, esineitä kasvi- ja eläinkunnasta, huonekaluja y.m. Ainoastaan nämä palvelevat meitä myöskin niin ideografisesti kuin foneetisesti.

Uudemmassa kiinan kielessä merkityksellisiin eli »täysiin» sanoihin liitettävät »tyhjät» sanat eli merkit kutakuinkin vastaavat muiitten kielten taivutuspäätteitä, ja yksitavuisien sanojen sijasta, joilla voi olla kymmenenkin eri merkitystä, käytetään selventäviä sanayhdistyksiä.

Kiinan kielen oppiminen perustuu yksinomaan lauseoppiin sen johdosta, että sanoja ei voida taivuttaa kuten esim. suomenkielessä. Seuraava Schi-King'in sepittämä runo antanee meille jonkunlaisen käsityksen tästä oudosta kielestä:

攜	Hi, Taluttaa.	惠	Hoei, Rakas.	雨	Ju, Sadetta.	北	Pe, Pohjoinen.
手	Cheou, Käsi.	而	Eul, Ja.	雪	Siouei, Lunta.	風	Foung, Tuuli.
同	Thoung, Yhdessä.	好	Hao, Rakastaa.	其	Khi, —.	其	Khi, —.
行	Hang, Lähteä.	我	'O, Minä.	雲	Phang, (Iteratiivi).	涼	Liang, Pakkanen.

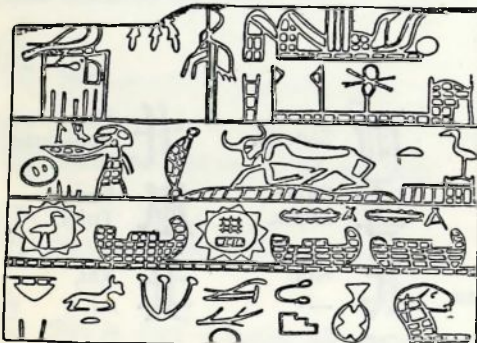
Silmäillessä tekstiä huomaamme Foung (tuuli) merkissä hyönteisen penkin alla, Liang-sanassa jääpuikon vasemmalla ylhäällä, Ju-sanassa sadetta, Siouei- ja Phang-sanoissa lumihuutaleita, Hoi-sanassa sydän (alla); Hao-sana, nainen ja lapsi, merkitsee läheistä suhdetta, Hi-sanassa käsi (vasemmalla), Cheou = käsi. Tästä ei paljoakaan viisastuta, mutta selvittää se meille kuitenkin sisällön perusteita; että Pe merkitsee pohjoista, Khi (selittävää laatua, jota ei voi kääntää), Eul ja-sanaa, 'O minä-sanaa, Thoung yhdessä-sanaa sekä Hang lähteä-sanaa, voi ainoastaan sanakirja selvitellä. Vapaasti käännettynä on runon sisältö seuraava:

Pohjoistuuli jäätää nurkissamme;
Lumi putoo huutaleina;
Kun sinä minua rakastat,
Niin asettakaamme käsi kätehen ja lähtekäämme täältä yhdessä pois.

Sen johdosta, että Kiinassa jo 900-luvulla käytettiin leikattuja puulaattoja painatusvälikappaleina, ovat kansan syvätkin rivit, jotka jo vuosisatoja ovat olleet lukutaitoiset, saaneet verrattain halvasta hinnasta tyydytettyä tämän lukuhaluja.

Kiinalainen kirjallisuus on sängen laaja ja monipuolinen ja on se läpi vuosituhansien monelle naapurikansalle ollut kaiken sivistyksen pohjana ja esikuvana, luoden siellä täällä omaperäistäkin kirjallisuutta ja sivistystä, kuten Japanissa, Koreassa kitaaneilla (900—1100), tanguteilla (1000—1240), mongoleilla, mantsulaisilla y.m. Vasta viime aikoina on eurooppalainen sivistys päässyt vaikuttamaan Kiinan kirjallisuuteen; käännöksinä on jo saatavana useita länsimaitten sekä tieteellisiä että kaunokirjallisia teoksia.

Se jakso, josta voimme seurata kirjoitustaidon kehitystä meidän

Hieroglyfejä vanhimpaa laatua.
Noin 3400 ennen Kr.

nykyiseen kirjoitukseemme, saa alkunsa *egyptiläisistä* hieroglyfeistä. Egyptiläisiltä saivat sen *foinikialaiset*, jotka vuorostaan antoivat sen *kreikkalais-roomalaisille*, jonka jatkuvana kehittäjänä viimein on *nykyinen länsimainen* kulttuuri.

Egyptiläinen hieroglyfikirjoitus on vanhinta, mitä tähän asti on onnistuttu keksimään. Sitä käy-

ettiin historiantakaiselta ajalta alkaen noin vuoteen 250 j. Kr. Sen ohessa käytettiin hieraattista kirjoitusta v. 1200—700 e. Kr. Demootinen kirjoitus oli käytännössä v. 800 e. Kr.—200 j. Kr. Koptilainen kirjoitus syntyi 3:nella vuosisadalla e. Kr. ja hävisi 1600 j. Kr.

Hieroglyfit olivat jaetut vähintään 10 ryhmään merkkeineen (jumalia, ihmisiä, aurinkoja, rakennuksia, eläimiä j.n.e.) Hieroglyfit esiintyvät enimmäkseen Egyptin kiinteissä muistomerkeissä, temppelien seinämällä j.n.e., ja ovat asetetut sekä pysty- että vaakasuoriin riveihin. Jälkimmäisessä tapauksessa ne ovat luettavat joko vasemmalta oikeaan tahi päinvastoin, mutta aina niin, että ihmis- ja eläinkuvat kääntyvät lukijaan päin. Koska hieroglyfeillä oli koristeellinenkin tehtävä, eivät samaan sanaan kuuluvat merkit aina seuraa toisiaan siinä järjestyksessä, jossa ne ovat luettavat, vaan usein ovat järjestetyt niin, että muodostaisivat sopusuhtaisen kokonaisuuden. Hieroglyfejä valmistettaissa »esi-piirtäjä» piirtokynällä ensin piirsi hieroglyfin ääriviivan, jonka perästä tehtävä hieroglyfi valmistettiin terävällä kaivertimella tahi maalattiin. Koska kaivertaminen oli vaivaloista työtä, tyydyttiin usein ainoastaan haahmoviivoihin; siten syntyi hätäinen kirjoitus, jota sanottiin hieraattiseksi. Kirjoitusneuvona käytettiin ruokoa.

Sittenkuin muinaisegyptiläisen kirjoituksen käyttö oli loppunut 4:nnellä vuosisadalla j. Kr., on sitä vasta meidän päivinämme opittu ymmärtämään. Tanskalainen arkeologi Zoëga teoksessaan obeliskeista 1797, nojaten Klemens Aleksandrialaisen tiedonantoon, ensimmäisenä väitti, että hieroglyfeillä osaksi oli äänteellinen merkitys ja selitti muistomerkeissä nähtävien puikeitten kehien (kartussien) sisältävän jonkun kuninkaan nimen, josta havainnosta oli suuri hyöty selittämislle. Kun ranskalainen armeija, jonka Bonaparte oli vienyt Egyptiin, kesällä 1799 toimitti linnoitustöitä Rosetten edustalla, löydettiin basalttilohkare, jossa havaittiin kolme kirjoituslajia. Alin kirjoitus on kreikkalainen ja siitä saatiin tietää että toiset tekstit — demootinen ja hieroglyfinen — sisälsivät samaa kuin kreikkalainen. Jäljennöksiä kirjoituksista toimitettiin heti useille orientalisteille m.m. ruotsalaiselle David Åkermanille (1763—1819), jonka onnistui selittää muutamia nimiä ja esittää melkein täydellinen demootinen kirjaimisto. Rosetten kiven varsinainen selittäjä oli kuitenkin ranskalainen tutkija J. F. Champollion, joka käyttäen hyväkseen Zoëgan havaintoa kartussista, v. 1822 pääsi hieroglyfikirjoituksen perille ja siten laski perustuksen egyptologiselle tieteelle.

Egyptin kieli luetaan tavallisesti n.s. haamilaiseen kieliryhmään kuuluvaksi. Mutta Brugsch jo v. 1867 arveli, että se oikeastaan on seemiläinen kieli, ja tätä arvelua viime vuosien tutkimus näkyy vah-

Äännearvo	Seemil. kirjaimist.			Muu. nais-seemil.	Kreikk. kirjaimistoja.				Lati-nal. kir-jai-ja-misto	Karo-lingil. minus-kelit
	Muu-nais-seemil.	Foini-kial.	Hep-real.		Piirtokir-joituksissa	Käsikirjoit.		Lati-nal. kir-jai-ja-misto		
						Unaj-aaleja	Minus-keleja			
α	Α	Α	Α	Α	A	a	Α	α	A	a
β	Β	Β	Β	Β	B	b	Β	β	B	b
γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	γ	Γ	γ	Γ	γ
δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	d	Δ	δ	D	d
ε	Ε	Ε	Ε	Ε	E	e	Ε	ε	E	e
Ϝ/ϝ	Υ	Υ	Υ	Υ	Ϝ	ϝ			F	f
ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Z	z	Ζ	ζ	G	g
η	Η	Η	Η	Η	H	h	Η	η	H	h
θ		Θ	Θ	Θ	Θ	th	Θ	θ		
ι	Ι	Ι	Ι	Ι	I	i	Ι	ι	I	i
κ	Κ	Κ	Κ	Κ	K	k	Κ	κ	K	k
λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	l	Λ	λ	L	l
μ	Μ	Μ	Μ	Μ	M	m	Μ	μ	M	m
ν	Ν	Ν	Ν	Ν	N	n	Ν	ν	N	n
ξ	Ξ	Ξ	Ξ	Ξ	Ξ	ks	Ξ	ξ		
ο	Ο	Ο	Ο	Ο	O	o	Ο	ο	O	o
ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	P	p	Ρ	ρ	P	p
σ	Σ	Σ	Σ	Σ						
τ	Τ	Τ	Τ	Τ	T	t	Τ	τ	T	t
ς, Ϸ	Ϛ	Ϛ	Ϛ	Ϛ	S	s	Ϛ	ς	S	s
Ϙ	Χ	Χ	Χ	Χ	X	x	Χ	Ϙ	X	x
					V	v	Υ	υ	Vu	υ
					Ϙ	ph	Φ	φ		
					X	hr	X	X	X	x
					ψ	ps	Ψ	ψ		
					Ω	ō	Ω	ω		

Kuva 1. Kirjainmerkien kehitystä valaiseva taulu.

vistavan. Egyptin kielen vanhimmat näytteet osoittavat kieltämätöntä sukulaisuutta seemiläisten kielten kanssa.

Vaikkapa egyptiläisten 5,000-vuotinen kulttuurikausi onkin varsin sisältörikas, niin eivät he kuitenkaan voineet kehittää kirjoitustaitoaan päämääräänsä, aakkosiin. Foinikialaiset ryhtyivät sitte jatkamaan siitä, mihin egyptiläiset lopettivat. Kun egyptiläiset eivät voineet vapautua ideogrammeista, tavumerkeistä j.n.e., niin osoittivat sitä foinikialaiset keksimillään *kirjaimilla*. Tämä keksintö ei kuitenkaan ole yksinomaan foinikialaistenkaan ansiota, sillä viimeiset luotettavat tutkimukset osoittavat, että nämä foinikialaisten järjestämät aakkoset ovat lähtöisin egyptiläisten hieraattisesta kurssiivista. Nämä aakkoset ovat sittemmin olleet kaiken eurooppalaisen kirjoituksen pohjana.

Miten monimutkaisen kehityksen alaisena tämä pelkistä yksinkertaisista kuvista alkujaan muodostunut kirjoitus aikojen kuluessa on ollut, julkaistakoon tässä ote professori Yrjö Vichmannin kirjoituksesta Tietosanakirjasta:

»Tunnetaan ainakin kuusi ehkä toisistaan riippumatonta kirjoitusjärjestelmää: 1) egyptiläisten hieroglyfit, joille heettiläiset ja kyprolaiset hieroglyfit näkyvät olevan sukua; 2) sumerilaisten nuolenpääkirjoitus, josta kehittyi babylonialainen tavukirjoitus ja muinaispersialaisten 34 merkkiä käsittävä kirjaimisto; 3) kiinalainen kirjoitus, josta japanilainen kirjoitus on lähtöisin; 4) etelä-ameriikkalainen kuvakirjoitus; 5) keski-ameriikkalaiset hieroglyfit (meksikkolaiset, majalaiset) ja 6) muinaisseemiläinen alkukirjaimisto. Onko tämä viimeksimainittu kirjoitus, jossa on 22 tavallisesti oikealta vasemmalle kirjoitettavaa kirjainta (keraketta) ja jota tavan mukaan sanotaan foinikialaiseksi, todella foinikialaisten keksimä, on epätietoista. Varmuudella voitaneen nyttemmin sanoa, ettei se ole kehittynyt egyptiläisten kirjoituksesta, kuten aikoinaan arveltiin.

Tästä *seemiläisestä alkukirjaimistosta* polveutuvat sitten muutkin seemiläiset kirjaimistot (aramealainen, syyrialainen, minalais-sabalainen, etiopialainen, arabialainen). Aramealaisesta kirjoituksesta johtuvat hebrealainen kvadraattikirjoitus, pehlevikirjoitus sekä eri intialaiset kirjoitukset. Intialaiseen kirjoitukseen taas perustuvat korealainen ja tibettiläinen kirjoitus sekä erinäiset taka-intialaiset kirjoitusjärjestelmät. Syyrialaisesta kirjoituksesta johtui mongolilainen, tästä vuorostaan mantsulainen kirjoitus.

Muinaisseemiläisestä kirjoituksesta kehittyi *kreikkalainen kirjoitus*. Foinikialaisilta kreikkalaiset lainasivat kirjaimiston (22 kirjainta), jota he

itse kehittivät ja lisäsivät. Kreikkalaiseen kirjaimistoon perustuu lyykialainen, fryygialainen, koptilainen, armeenialainen, grusialainen, Ulfilaan (4:nnellä vuosis. j. Kr.) muodostama goottilainen, slaav. glagolica, slaav. kyrillinen ja osaksi germaanilainen riimukirjoitus sekä kaikista tärkein, *italinen kirjaimisto*, joka vanhemmassa muodossaan enimmäkseen muistuttaa länsi-kreikkalaisten kirjaimistoa. Italiset kirjaimistot jakautuvat kahteen ryhmään: 1) etruskien, umbrien ja oskien, 2) latinalaisten ja faliskien kirjaimistot. Latinalainen kirjoitus on osaksi vaikuttanut myös germaanialaiseen riimukirjoitukseen, joka oli käytännössä kristillisen ajan alkuun asti (ks. kuvaa 1; kuvassa 2 esitetään näytteitä tunnetuimmista kirjoituksista).

Kreikkalaiset ja roomalaiset eivät alkuaan tehneet eroa piirtokirjoitusten (inskripsionien) ja käsikirjoitusten kirjainmuotojen välillä; niitä käsikirjoituskirjaimia, jotka ovat piirtokirjainten kaltaisia, nimitetään *kapitaalikirjaimiksi*, joiden (kirjoitusaineen laadun johdosta syntyneitä) pyöreämpiä muotoja sanotaan *unsiaalikirjaimiksi* (näiden pienempiä 6:nnen vuosis. loputtua syntyneitä muotoja sanotaan *puoliunsiaaleiksi*. Kapitaali- ja unsiaalikirjaimia nimitetään yhteisellä nimellä *majuskeleiksi* (isoiksi kirjaimiksi). Hankalasti piirrettävä majuskelikirjoitus sai kreikkalaisilla ja roomalaisilla pian jokapäiväisessä käytännössä mukavamman, nopeammin ja helpommin kirjoitettavan muodon, jota tavallisesti nimitetään *kursiiviksi*. Kursiivikirjoitus pian »rappeutui», jotavastoin kirjakirjoitus uskollisesti säilytti vanhat muodot. Muinaisroomalaisesta kursiiivista syntyi langobardilainen, länsigoottilainen, iiriläinen, anglosaksilainen ja merovingilainen kirjoitus. Jotenkin samoihin aikoihin (9:nnen vuosisadan alussa) syntyi sekä Bysantissa että latinalaisessa Länessä ajatus yhdistää kirjakirjoitus ja kursiivikirjoitus uudeksi kirjoitukseksi, joka olisi yhtä selvä kuin unsiaalinen kirjakirjoitus ja yhtä helposti juokseva kuin kursiivi. Näin päästiin *minuskeleihin* eli pieniin kirjaimiin, jotka oikeastaan pääasiallisesti ovat tyylyteltyjä kursiivikirjaimia. Niiden rinnalle jäivät vanhat isot kirjaimet otsikoissa, kappaleiden alkukirjoituksissa, lyhennyksissä ja erikoisesti tähdennetyissä sanoissa käytettäväksi. Minuskelikirjoitus säilyi kirjapainotaidon keksintöön saakka ja se on nykyisen »latinalaisen» kuin myös n.s. saksalaisen kirjoituksen kantaäiti. Saksalainen (fraktuura-)kirjoitus oli hyvän aikaa käytännössä Länsi-Euroopan kaikkien kansojen keskuudessa. Sitten italialaiset, ranskalaiset, englantilaiset y.m. palasivat yksinkertaisempiin vanhoihin (antiikva-)muotoihin saksalaisten yhä pitäen kiinni fraktuurastaan.»

II.

Kirjoitusvälineiden keksinnöt.

Vanhempina aikoina piirrettiin kirjoitusmerkit kallioseinämiin, kivi-laattoihin tahi metallitauluihin. Niinpä kerrotaan, että Hesiodoksen ¹⁾ teokset alkuaan ovat kirjoitetut lyijytauluille. Indiassa on vielä ikivanhoja asiakirjoja, jotka ovat kirjoitetut vaskitauluille. Kreikkalaiset ja roomalaiset käyttivät puutauluja ja helpottaakseen kirjoitusta, sivelivät he nämä taulut vahalla. Mutta kun kirjoituksen näistä tauluista sai helposti poistetuksi, käytettiin niitä vain tilapäistä tarkoitusta varten. Saattaakseen kirjoituksen näkyvämmäksi, siveltiin tämä vaha tummalla väriaineella.

Aikaisimpina aikoina käyttivät egyptiläiset ja osittain myöskin kreikkalaiset puitten lehtiä kirjoituksiinsa. Sama on laita myöskin Indian, jossa tavataan vielä tänapäivänäkin osittain puitten lehtiä paperin vastikkeena.

Useat Aasiassa kasvavat puitten lehdet ovat suuria ja sileitä, joten niille helposti saattoi kirjoittaa. Samoin puitten sisimmäistä kuorta käytettiin paperin vastikkeena ja oli sillä se käytännöllisyys, että sitä voitiin panna kääröön.

Myöskin käytettiin muinaisaikoina palttinaa paperin vastikkeena, jota m.m. todistaa egyptiläisistä muumioarkuista löydetyt palttinalla esiintyvät kirjoitukset. Ennen paperia kirjoittivat kiinalaiset silkki- ja puuvillakankaalle. Tuntuu selvältä, että kankaalle kirjoittaminen vaati toisellaista menettelytapaa kuin kirjoittaminen puuhun tahi metalliin.

Mitä viimeksimainittuihin tulee, tehtiin tämä kirjoitus kaivertamalla, mutta kankaalle kirjoittaminen vaati väriä, juoksevaa ainetta, joka kuivuttuaan jätti siihen pysyvän jäljen. Tämä johdatti *musteen* ja *kynän* keksintöön. Ensimmäinen muste valmistettiin luultavasti liiseistä ja kumi-liuvoksesta. Tämä ei tietenkään ollut niin juoksevaa kuin meidän musteemme, eikä siis myöskään niin joutuisaa kirjoittamisessa, mutta oli sillä etuisuutensa siinä, että väri jäi pysyväiseksi, joka johtui siitä, että tähän musteeseen sekoitettiin rautapitoista suolaa. Tämän musteen etuisuudet ovat todistautuneet useita vuosisatoja haudassa maanneista kirjoituksista, jotka ylöskaivettaessa ovat säilyneet aivan selvälukuisina. Myöskin persialaiset, babylonialaiset y.m. itämaan kansat ovat jo vuosi-

¹⁾ Hesiodos, muinaiskreikkalainen kuuluisa runoilija (luultavasti 700-luvulla ennen Kr.).

tuhansia sitten käyttäneet mustetta, joka oli valmistettu galluksesta, rautavihtrillistä ja kumista, joita aineksia m.m. vielä nytkin käytetään musteen valmistuksessa.

Mustekynänä itämailla käytettiin putkea, joka päästään oli leikatuna nykyisen kynän muotoon. Tämä kynä on vieläkin käytännössä arabialaisten keskuudessa. Kiinalaiset tätävästoin käyttävät kamelinkarvoista tehtyä pensseliä, joka kirjoitettaessa pidetään vaakasuorassa asennossa, ja vaikkapa luulisi, että tämän pensselin vaakasuora asento on omiaan hidastuttamaan kirjoitusta, niin saattavat he useinkin kestävä kilpailun eurooppalaisen hyvin harjaantuneen kirjoittajan kanssa. 600-luvulla pääsi käytäntöön »hanhenkynä», joka siis työnsi tieltään tuon vähemmän käytännöllisen putkikynän. Samoin sai nykyaikaisen *teräkynän* tieltä 1800-luvun alkupuolella väistyä hanhikynä.

Eläinten vuotien valmistus kirjoitustarkoitukseen perustuu kaukaiseen muinaisuuteen. Jo Herodotos (noin 450 e. Kr.) kertoo valmistetuille lampaan- ja vuohennahoille tehdyistä kirjoituksista. Zarathustran (noin 500 e. Kr.) pyhät teokset kertoo taru kirjoitetuksi 12,000:lle vasikannahalle. Tunnettu juutalainen historiankirjoittaja Flavius Josephus puhuu eräästä käsikirjoituksesta, joka oli kirjoitettu vuohennahalle v. 227 e. Kr. ja uskoaksemme Plinusta, on pergamentti keksitty Pergamon kaupungissa Vähä-Aasiassa. Tämän jälkeen valmistettiin parasta pergamenttia Roomassa ja kutsuttiin sitä »membranaksi».

Pergamentin valmistus on sangen hidasta työtä. Ensiksi asetetaan vuodat (karitsan-, lampaan-, vuohen- tahi vasikanvuodat) kalkilla täytettyyn kuoppaan karvojen ja liharisujen poistamista varten; tämän jälkeen pidetään niitä vaihdellen kalkissa ja vedessä, pingotetaan kehilöihin, raapitaan, hierotaan liidulla, värjätään ja lopullisesti puhdistetaan hohka(pimpsi)kivellä.

Pergamenttiä alettiin valmistaa kirjoitukseen vasta muutamia vuosisatoja ennen meidän ajanlaskuamme, kun sitävästoin eräs toinen kirjoitusväline on ollut käytännössä jo vuosituhansia tätä ennen, nimittäin *papyrus*-kasvista valmistettu paperin vastike. Meidän paperimme tekotapa perustuu vanutustyöhön, joka antaa sille kiinteän muodon ja valmistetaan sitä pääasiallisesti kasvikuiduista (säikeistä), kun taas egyptiläisten papyrus valmistettiin n.k. kasvikalvoista (niinistä). Tämä työ suoritettiin siten, että tuore papyrus-runko halkaistiin, joista sitten kiskottiin erilleen niinkalvot, joista sisimmät ja ulommat olivat huonompaa lajia, kun taas keskimmäisistä kalvoista saatiin parasta paperia. Näin saadut kaistat tasotettiin ja asetettiin rinnan reuna reunaan vastaan tiivistettyinä tasaselle pohjalle, jonka jälkeen näitten päälle asetettiin

samallaan kerros kaistoja poikittain, jota sitten kostutettiin vedellä. Seurauksena tästä kastamisesta oli se, että kuivatessa kasvissa oleva puuliima sitoi nämä kaistat toisiinsa kiinteäksi kokonaisuudeksi, jonka lopullinen valmistus enään vain kaipasi puristusta (prässäystä) ja kiillotusta. Täten valmistivat egyptiläiset paperinsa jo 3,500 e. Kr.

Ensimmäisen säikeistä eli kuiduista valmistetun paperin esittivät kiinalaiset 100 v. e. Kr. He asettivat bambu- eli silkkiäispuun-oksia kalkkiin ja veteen ja survoivat näitä lyömäaseilla siksi, kun nuo hienot kuidut erkanivat toisistaan. Nämä kuidut kerättiin sitten yhteen, puhdistettiin ja seulottiin, jonka jälkeen näin saatu paperimassa kuivatettiin ja asetettiin puristuslaitteeseen.

Kiinalaisista levisi paperin valmistustaito korealaisiin, japanilaisiin ja viimein arabialaisiin, jotka 1,100 jälkeen Kr. perustivat sen ajan oloihin nähden suuren paperitehtaan Espanjaan. Raaka-aineina käyttivät he puuvilla-säikeitä. Arabialaisista levisi paperinvalmistus myöskin muualle Eurooppaan.

III.

Kirjapainotaidon keksinnön teknilliset edellytykset.

Se suuri merkitys, mikä kirjapainotaidon keksinnöllä ihmiskunnan kehitystyössä on, on antanut tämän ammatin esihistorian tutkijoille mielenkiintoisempaa työtä kuin minkään muun yleissivistystä edistävän ammatin. Tästä huolimatta on kuitenkin vielä paljon kirjapainotaidon aikaisinta historiaa verhottuna hämäryyden vaippaan.

Tärkeimpänä kannustimena kirjapainotaidon keksintöön on ollut sanan monistaminen mahdollisimman käytännöllisillä keinoilla.

Jo ennen sitä aikaa, jolloin eivät vielä teknilliset edellytykset viitanneet niihin keksintöihin, joihin kirjapainotaito nykyään perustuu, alettiin käyttää monistuskirjoittajia. Niinpä jo roomalaisten loistokaudella vähää ennen Kristusta käytettiin kirjoitustaitoisia orjia tähän työhön, jolloin kirjantekijä saneli suunnittelemansa kirjan sisällön useammalle kirjoittajalle samalla kertaa. Tällä menettelytavalla oli kuitenkin suuret hankaluutensa, sillä nuo orjat usein kuulivat väärin sekä muutenkin tekivät kirjoituksissaan virheitä. Tuo vanha kirkkoisä Origines käytti raamatunkäännöstyössään 50 naista ja hankki itselleen täten suuren määrän näitä kappaleita. Oppikirjoja, erittäinkin vierailta kielillä, ei voitu tällä menettelytavalla kuitenkaan valmistaa, vaan täytyi kirjan laatijan, virheitä karttaakseen, ne itse kirjoittaa.

Kun painetuista töistä tarvitaan vain yksi vedos korjauslukua varten, niin olivat nämä kirjoitusjäljennökset kaikki erikseen tarkastettavat, joten työ täten aiheutti usein voittamattomia esteitä.

Työt, joita kirjanlaattijat itse jäljentelivät, kohosivat usein korkeisiin hintoihin. Muuten eivät kirjat roomalaisaikakaudella olleet niin kalliita, kuten saattoi otaksua. Noin 700 riviä käsittävä kirjoitusjäljennös saattoi maksaa noin 10 markkaa. Kerrotaan muutamien kirjojen jäljennösmäärän kohonneen tuhanteenkin kappaleeseen. Olipa siihen aikaan kirjakauppojakin ja muodostuivat nämä kirjakaupat usein oppineitten ja sivistyneitten kokouspaikoiksi. Italia oli silloin eurooppalaisen kirjakaupan tyyssijana aina 1400-luvun alkuun asti, missä oppineet toisensa tapasivat ja ajatuksiaan vaihtoivat.

Renesanssiajan heräämisaikoina, 1400-luvun alussa, jolloin sekä tiede että taide Euroopassa sai sangen suurta ponnahdusta, jolloin yliopistoja perustettiin ja tiedonjano oli sangen suuri, perusti eräs Gerhard Groot Hollannissa »Brüder vom gemeinen Leben» nimisen seuran. Tämän seuran jäsenet eivät olleet pappeja, vaan tahtoivat he vain esiintyä kansan opettajina. He omistivat elämänsä kirjojen jäljentämiselle sekä nuorison opetukselle ja saivatkin pian nähdä työnsä tuloksia. He pitivät pyhänä velvollisuutenaan hankkia itselleen muinaisajan kirjallisuutta sekä kirjoitetussa muodossa jäljentämällä näitä kirjoja tyydyttää toisten tiedonhalua. Tällaisten teosten menekki oli Saksassa varsin suuri, erittäinkin Kölnissä. Sekä luostareissa että muualla jäljennettiin täten suuret määrät kirjoja, joita sitten erikoiset kirjankustantajat levittelivät.

Vähitellen muodostui hyvin harjaantunut kirjoittajain ammatti, jonka jäsenet haaraantuivat erikoistehtäviinsä: kaunokirjoittajiksi, kuvien jäljentäjiksi, nimikköjen kirjoittajiksi j.n.e. Erikoisesti vaikutti tämän ammatin perustamiseen koulut, jotka tarvitsivat useampia kappaleita samansisältöisiä kirjoja. Työ järjestettiin siten, että lehdet kirjasta otettiin irti, josta sitten kukin jäljennöskirjoittaja sai osan ja joista he saivat sitte jäljentää jonkun määrän, esim. 10 tahi 15 kpl. Myöskin saivat he kirjoittaa esilukijan, »faktorin», sanelujen mukaan.

Kirjapainotaidon keksinnön varsinainen teknillinen puoli ja sen aikaisimmat menettelytavat ovat vasta viime vuosikymmeninä olleet enemmän järjestelmällisen ja tieteellisen tutkimuksen alaisina kuin ennen. Erikoisesti on silloin kiinnitetty huomio kirjapainotaidon varhaisimpiin menettelytapoihin, voidakseen täten täyttää entisten tutkimusten jättämät aukot sekä etsiäkseen uusia todisteita siihen, mistä kirjapainotaidon keksintö on saanut teknillisen alkuaiheensa. Kuitenkin on vielä paljon

selvittämättömiä asioita siitä, mitä menettelytapoja nämä entisajan kirjanpainajat kirjojensa valmistuksessa käyttivät.

Yhtenä kirjabainotaidon keksinnön edellytyksenä voimme pitää puupirrospainatusta. Kun pelikorttien ja pyhäinkuvien kysyntä Euroopassa 1400-luvun alussa lisääntyi siinä määrin, että käsin tehdyt piirustelutyöt eivät riittäneet tämän kysynnän tyydyttämiseksi, niin antoi se aihetta huokeampain ja nopeampain tekotapojen käytäntöön ottamiseksi. Kuvat leikattiin puulaatoille ja näistä kohokuvista otettiin sittemmin paperille jäljennöksiä mielin määrin. Aluksi tyydyttiin vain kuviin, mutta pian liitettiin pyhimyskuviin selityksiä ja vihdoinkin leikattiin puuhun pelkkä teksti. Puulattojen avulla monistettiin aluksi koulukirjoja, erittäin keskiajan kouluissa käytettyjä latinan kielioppeja (donaatteja). Näitä kiinteillä puulaatoilla painettuja kirjoja sanotaan blokki-kirjoiksi, joka nimitys johtui siitä, että kutakin sivua varten piirrettiin eri puulaatta, »blokki».

Näinä aikoina oli todennäköisesti jo eri aloilla useampia muitakin teknillisiä keksintöjä tehty, kuten esim. metalliseos-, värivalmistus- ja painatuslaitesuunnittelu- y.m. aloilla, jotka lopullisesti kohdistuivat siihen kirjabainotaidon keksintöön, joka vielä tänäpäivänäkin on tärkein pohja tämän ammatin alalla.

Sen jälkeen, kuin Johann Gutenbergia on pidetty kirjabainotaidon ainoana keksijänä, on viime aikoina päässyt valtaan se käsitys, ettei hän yksinään ole voinut keksiä sekä käytäntöön sovelluttaa kaikkia niitä menetelmiä, joita tämän laajan ja monipuolisen taidon toteuttaminen vaatii, vaan että suunnitelmat todellisuudessa miltei kokonaan jo olivat keksityt ja tie tähän suureen mullistukseen jokseenkin tarkalleen viitotettu.

Kaikki ei kuitenkaan ollut käytännöllisyydessä toteutettavissa; vielä puuttui jotain, joka nykyään kylläkin näyttää verrattain yksinkertaiselta asialta, mutta johon tämän keksinnön toteuttaminen kuitenkin perustui. Ei oltu päästy selville siitä, miten noita jo ennen suunniteltuja irtoneaisia kirjasimia voitaisiin valmistaa tarpeeksi käyttökelpoisiksi sekä valmistusaikaan nähden siinä määrin, että ne käytännössä vastaisivat tarkeitustaan. Tämä ajatus piili siihen aikaan todennäköisesti monen yrittelijän aivoissa. Tällöin ilmestyi mies, joka huomasi, että tätä ei voida toteuttaa muuten, kuin valmistamalla sellaiset kirjasinmatriisit, joitten avulla valamalla voitaisiin saada riittävä määrä kirjasimia. Tämä mies oli Johann Gutenberg.

Jo ennen Gutenbergia oli käytetty erilaisia menettelytapoja painatustyössä. Niinpä jo 581 j. Kr. kerrotaan Kiinassa leikatun laattoihin

lukumerkkejä ja 900-luvulla painettiin tämän menetelmän mukaan muutamia kiinalaisia teoksia. Kerrotaanhan erään kiinalaisen sepän keksineen irtonaiset kirjasimetkin, joita hän muovaili savesta sekä poltti ne sittemmin koviksi. Tätä keksintöä yritettiin kylläkin sovelluttaa käytäntöön, mutta jäaden edelleen kehittymättä, jäi se lopulta syrjään. Palattuaan takaisin puutauluihin, sai Kiina vasta uudella ajalla Euroopasta kirjapainotaidon.

Leimasimia oli jo pitkät ajat ennen Gutenbergia ja käytettiin niitä kullan ja hopean leimaamiseen sekä metallirahan lyöntiin y.m. Gutenbergille lienevät nämä leimasimet olleet hyvin tunnettuja, hän kun itse oli kultaseppä, ja voitanee hyvällä syyllä olettaa, että hän näillä työskennellessään on saanut aiheen irtonaisten metallikirjasinten valmistamiseen. Ei voida näin ollen pitää leimasinta Gutenbergin keksintönä eikä siis sitä menettelytapaa, että tällä leimasimella lyödessä metalliin saada siihen oikeinpäin käännetty syvennyskuva leimasimesta. Täten saatu syvennyskuva lähentelee sangen suuresti matriisia. Myöskin sinettiä, joka oli ennen Gutenbergia keksitty, voidaan pitää kirjainvalausmatriisin edelläkävijänä.

Julkaisussaan »De nyeste Undersøgelser om Bogtrykkerkunstens Opfindelse» kirjoittaa Chr. Bruun eräästä professori Georg Stephensin hallussa olevasta kirjasta, jonka kirjan kannessa on päällekirjoitus, jossa kirjan omistajana on Sisar Margarethe, abbedissa St. Katharina-Luostarissa Muurissa (Steiermarckissa), ja joka kirja on sidottu v. 1435, seuraavaa: »Tämä päällekirjoitus on tehty irtonaisilla kirjasinleimasimilla, jotka olivat kaiverretut siten, että kirjasimet kannessa esiintyvät korkokuvina alaspuristetulla pohjalla. Tässä voidaan myöskin nähdä kunkin kirjasinleimasimen saumat erikseen. Ne metallikappaleet, joilla tämä päällekirjoitus on leimattu, muodostavat täysin selviä kirjasinmatriiseja. Tällä kirjansitojalla oli siis jo täysin selvät *matriisit*, joilla hän leimasi päällekirjoituksen kirjojen kansiin, mutta ei kukaan ollut tullut vielä ajatelleeksi valaa näistä kirjasimia.» Voidaan siis tulla siihen käsitykseen, ettei metallimatriisikaan alkujaan ollut Gutenbergin keksimä, mutta että hän kuitenkin ennen muita huomasi sen tuottaman hyödyn ja taitavana ammattimiehenä osasi käyttää sitä tarkoituksiinsa.

Näihin aikoihin käyttivät jo useat kirjansitojat *irtonaisia kirjasimia* päällekirjoitusten leimaamista varten kirjojen kansiin, mutta eivät ne esiintyneet korkokuvina, vaan olivat painetut nahkaan sisään. Myöskin muita esimerkkejä irtonaisten tahi siirrettävien kirjasinten käyttämisestä on, joten voitane sanoa, että irtonaisten kirjasinten keksintö ei alkuaan ollut lähtenyt Gutenbergista.

Metallien sulatus- tahi valaustaito oli Gutenbergin aikana yleensä jo hyvin kehittynyt. Tehtiin valausmuotteja sanaan, saveen, kipsiin, puuhun j.n.e., ja luultavaa on, että edellämainitut kirjansitojain kirjasinleimasimet olivat täten valetut bronsista tahi muusta metalliseoksesta, joten Gutenberg siis tästäkin on voinut saada alkuaikheon jo ennen tehdyn keksinnön täydellistytämiseksi.

Kun ennen tehty väite, että Gutenberg huomattessaan sen hitauden, jonka irtonaisten kirjaintyoppien kaiverrustyö hänelle tuotti, olisi tästä saanut aiheen kirjasinmatriisiin sekä tästä johtuvaan valaukseen, perustuu pelkkään olettamukseen, niin ei voitane sille antaa painavampaa merkitystä.

Kirjasinten valaminen saveen, kipsiin tahi sentapaisiin aineisiin, voidaan kyllä pitää mahdollisena, kun on kysymyksessä jonkun pienemmän määrän sekä verrattain suurta kokoa olevien kirjasanten valaminen, kuten esim. kirjojen kansiin. Mutta kun on kysymyksenä kirjan sisällön painattaminen, johon tarvitaan suuret määrät kutakin kirjaisinta, niin ei tämä ole voinut käydä muuten päinsä kuin keksimällä täydellisempiä menettelytapoja valaustyössä.

Tämä ei kuitenkaan käynyt päinsä ennenkuin oli keksitty kestävämmästä ja hienommasta aineesta tehty valausmuotti; tämän keksi Gutenberg.

Vaikkapa olemmekin tahtoneet saada kumotuksi sen ennen tehdyn väitteen, että aate irtonaisten kirjasanten keksinnöstä olisi saanut alkunsa Gutenbergista, niin ei tämä kuitenkaan vähennä hänen mainettaan *kirjapainotaidon* keksijänä. Ilman Gutenbergin tapaista neroa olisi varmaan-kin irtonaisten kirjasanten käyttäminen kirjojen painatukseen työntäyty-nyt epämääräiseen vastaisuuteen. Kun teknillisesti tutkimme niitä monipuolisia vaikeuksia, mitä Gutenbergilla oli voitettavana, niin olemme pakotetut antamaan hänelle täyden tunnustuksen työstään. Ajatelkaamme miten paljon älyä on vaatinut jo esim. sellaisen valausmuotin teko, josta voidaan saada lukemattomia määriä täysin systemaattillisia kirjasi- mia, jotka tuhansin määrin koneeseen rinnakkain asetettuna kestävät painatuksen, samalla tuottaen paperille tasaisen värin. Seuraa sitte latous, purkaus, kastit, latoushaka, sivujen sidonta, kehilöön asettaminen ja suuditseminen y.m. Kaiken tämän on täytynt Gutenberg itse keksiä.

On väitetty, että Gutenberg ei olisi ollut kirjapainokoneen keksijä, vaan että painatustyötä olisi koneen avulla suoritettu jo leikattujen puu- laattojen käytäntöön tultua. Tälle väitteelle ei kuitenkaan ole löytynt minkäänlaista tukea. Tutkimuksista on selvinnyt, että kaikki ne työt, jotka ennen Gutenbergia tehtiin, olivat painetut vain paperin yhdelle

puolelle. Tämä todistaa sitä, että tämä työ silloin oli tehty siten, että sen jälkeen kuin paperi oli asetettu painatuslaatalle, joka sitä ennen oli siveltä värillä, niin täytyi tämän värin saattaminen paperille tapahtua napatusharjan tahi joittenkuitten muitten käsissä pidettyjen välikappalten avulla. Tämän menettelyn mukaan ei tietystikään voitu tehdä painatusta myöskin paperin toiselle puolelle, koska se silloin olisi täydellisesti turmellut edelliselle sivulle tehdyn painatuksen. Jos taas tähän työhön olisi käytetty konetta, niin olisi painatus silloin jo ehdottomasti tehty paperin molemmille puolille. Erittäinkin olisi aiheen tähän antanut se, kun siihen aikaan esiintyneet ammattikirjoittajatkin suorittivat monistustyönsä paperin molemmille puolille.

Josko Gutenberg olisi ollut painokoneen keksijä, sitä emme tosin voi täysin pätevällä tavalla todistaa, mutta kun tutkimuksista on selvinnyt, että ensimmäiset, irtonaisilla kirjasimilla tehdyt työt olivat painetut paperin *molemmille* puolille, ja koska tätä työtä täysin pätevistä syistä ei olisi voinut ilman sitä varten rakennettua konetta suorittaa, niin viittaavat nämä edellytykset verrattain varmasti siihen, että Gutenberg olisi ollut ensimmäisen painokoneen keksijä. Tätä edellytystä tukee myöskin se, että Gutenbergin jälkeen jääneitten tavarain joukossa on esiintynyt muutamia kappaleita, joita täydentämällä on saatu puusta kokoonpantua painokone.

IV.

Johann Gutenberg.

1400-luvun keskivaiheilla, jolloin Euroopassa kehittyneen uuden suunnan (humanismin) edustajat taistelivat keskiajan pimeyttä vastaan, jolloin henkisen elämän kaikille aloille ulottuva käänteentekevä virtaus yritti luoda uusia ajatusapoja ja elämän muotoja, työntäen syrjään nuo vanhemman ajan kirkon luomat askeettiset elämäntekemukset, istui vaatimaton mutta terävä-älyinen mies majassaan kaikessa yksinäisyydessään tuumien miten hän sanojen monistamisen muodossa voisi antaa parempaa vauhtia noille raikkaille uuden suunnan tuulahduksille.

Periaatteena hänellä oli suunnitella entistään parempia tuloksia kirjojen painatuksessa tahi, toisin sanoen, keksiä sellaisen käytännöllisen menettelytavan, jonka avulla voitaisiin valmistaa riittävän suuri määrä tarkoitukseensa sopivia irtonaisia (ladottavia) kirjasimia kirjojen painamiseen. Tämä mies oli silloin tuntematon, mutta nykyään kaikille kirjallista valistusta harrastaville tunnettu Johann Gutenberg.

Johann Gutenberg.

Tukholman kunink. kirjastossa säilytetyn kaiveruksen mukaan.

Ajatus irtonaisten kirjasinten avulla painattaa kirjoja ei tosin ollut alkuaan lähtenyt Gutenbergista. Valmistivathan jo kirjansitojat kirjojen kansiin sanoja irtonaisten kirjasinten (leimasimien tahi matriisien) avulla, mutta tällaisten kirjasinten silloinen valmistustapa oli siksi hidasta, ettei niitä mitenkään olisi käytäntöä vastaavalla tavalla voinut valmistaa kirjanpainatukseen tarvittavaa määrää, ne kun luultavasti olivat tehdyt käsinkaiveruksella. Mainitaanhan myös valamisenkin avulla tehdyistä kokeista, mutta raukenivat nekin mahdottomuuteensa.

Kun tunnemme ne hienot ja suurta taitoa todistavat kirjainpiir-

rokset, joita ennen kirjapainotaidon keksintöä painatuksessa käytettäviin puulaattoihin leikattiin, niin saattoihan jo silloin ajatus helposti johtua irtonaisten kirjasinten käyttötapaan. Käytännöllisen älyn puutteessa jäi tämä periaate kuitenkin toteuttamatta.

Kun ajatellemme tämän keksinnön monipuolisuutta, niin vaatii se suunnittelijaltaan sangen suurta teräväpäisyyttä myöskin tekniikan, etupäässä metallityöalalla.

Päättäen niistä tuimista riidoista, joita pitkät ajat käytiin siitä, ketä todellisesti voidaan pitää kirjapainotaidon keksijänä, on eri paikkakunnilla ollut koko joukko henkilöjä, jotka samoin aikoina ovat yrittäneet keksiä keinoja mekaanisten välikappaleitten avulla monistaa kirjoitusta. Siihen suureen taitoon nähden, jota käsinkirjoitetut kirjat silloin osoittivat, tuli uudistuksen, jolle tahdottiin saada käytännöllistä merkitystä, olla siksi täydellisen, että se kesti kilpailun. Siksipä pitivät kaikki, jotka yrittivät tämän arvoituksen selvittämistä, kokeensa mahdollisimman salassa.

Sen jälkeen, kuin kaikki enemmän tahi vähemmän kehittyneet yrittelijät saivat astua syrjään, on Johann Gutenberg tunnustettu kirjojen painamiseen sopivien valettujen irtonaisten kirjasinten sekä kirjapainokoneen keksijäksi.

Johann Gutenberg syntyi Mainzin kaupungissa Saksassa vuosien 1394 ja 1397 välisenä aikana. Vanhempansa olivat patriisi Friele Genfleisch ja Else zum Gutenberg, jonka sukunimen hän sittemmin otti. Hänen nuoruudestaan ei tiedetä paljoa, mutta että hän oli saanut parhaan kasvatuksen, mitä tämän ajan nuori, tiedonhaluinen mies saattoi saavuttaa, sitä todistaneen hänen yhteiskunnallinen asemansa. Hänen nuoruutensa innostus näyttää kuitenkin vetäneen häntä enemmän elämän puhtaasti käytännöllisille aloille.

Rohkea ja vapaa ajatuksiltaan, jonka hän oli perinyt isältään, tuolta uljaalta patriisilta ¹⁾, joka mielipiteittensä takia tuomittiin lähtemään pois Mainzista. Äidiltään saadun kärsivällisen luonteensa avulla oli hänellä taas voimaa kestää elämän koviakin kolahduksia.

Mainzista lähdettyään v. 1420 vaiheilla asettui hän Strassburgiin, jossa hän ryhtyi lasinhiojan ja kultasepän ammattiin.

1430-luvun alussa ryhtyi hän, ensin salaa sekä sittemmin julkiemmin kokeilemaan irtonaisilla kirjasimilla painatusta ja luultavaa on, että hän jo v. 1436 oli keksintönsä perillä.

¹⁾ Patriiseiksi kutsuttiin keskiajan myöhemmällä puolella ja uuden ajan alussa Saksassa ja Sveitsissä suurporvareja, jotka kuuluivat visseihin, kuuluiisiin sukuihin ja joilla oli yksinoikeus korkeampiin valtion virkoihin.

Että Gutenbergilla Strassburgissa oli eräs Andreas Dsitzehn niminen apulainen ja ehkäpä taloudellinen auttajakin, osottaa tämän apulaisen veljen Jürgen Dsitzehnin v. 1439 nostama oikeusjuttu Gutenbergia vastaan. Tässä oikeudenkäynnissä mainitaan ensi kerran keksijän teknillisestä työstä. Vaikkapa syytetty itse ei halunut puhua keksinnöstään, eivätkä todistajatkaan käsittäneet sen salassapidon tärkeyttä, niin ilmenee heidän lausunnoistaan kuitenkin, että Gutenberg, paitsi muita mekaanisia töitä, kuten kiven- ja lasinhiomista, käytti hyvin salassa pidettyä laitetta, nimittäin kirjasimilla painatusta. Useita kertoja puhutaan eräästä Andreas Dsitzehnin asunnossa olleesta koneesta ja neljästä »kappaleesta»¹⁾, jotka Gutenberg, saatuaan tiedon apulaisensa kuolemasta, tuotatti pois ja »antoi rikkoa, ettei kukaan saisi tietää, mitä ne olivat».

Dsitzehnin kuoleman ja oikeudenkäynnin kautta katkennutta toimintaansa jatkoi Gutenberg toisien apulaistensa avulla, mutta kun köyhyys ei myöntänyt hänen työnsä täydellistyttämistä, niin olivat myöskin tulot varsin riittämättömät.

Strassburgin veronkantokirjoista nähdään että Gutenberg oleskeli tässä kaupungissa maaliskuun 12 päivään 1444, mutta sen jälkeen ei ole hänestä mitään tietoja. Vasta 1448 näyttäytyy hän taas kotikaupungissa Mainzissa, jonne hänellä jo oli vapaa pääsy, rahallisesti köyhänä, mutta yritteliäisyydessään lannistumattomana.

Keksijän ensimmäisenä tietynä toimenpiteenään Mainziin saavuttuaan oli lokakuun 16 p. 1448 ottamansa 150 guldenin laina, josta summasta hänen sukulaisensa Arnold Gelthuss meni takaukseen.

Nähtävästi olivat nämä rahat tarkoitettut uusiin kokeiluihin, mutta olivat riittämättömät. Täten sai Gutenberg alituisen taistella puutetta ja nälkää vastaan siksi kun hän v. 1450 onnistui tekemään sopimuksen erään varakkaan porvarin Johann Fustin kanssa, joka lainasi hänelle tarvittavat varat kirjapainon pystyttämiseksi.

Tämän jälkeen kehitti Gutenberg taitoaan ihmeteltävällä nopeudella, joka todistaa, että suuria esitöitä oli tehty. Täten ilmestyi hänen kirjapainostaan latinankielisiä aapiskirjoja, pieniä rukouskirjoja ja »do-naatteja» (latinalaisia kielioppeja) sekä vuoden 1448 kalenteri, siis painettu 1447.

Hänen auttajansa, tuo ahne ja viekas rahamies Fust, huomattessaan sen suuren merkityksen, mikä Gutenbergin keksinnöllä oli, lyöttäytyi sittemmin hänen kumppanikseen. Ensimmäinen tulos tästä yhteistoimin-

1) Todennäköisesti neljästä ladotusta sivusta.

nasta oli 42-rivinen raamattu »Biblia latina vulgata», joka työ pantiin alulle 1452 ja suurilla ponnistuksilla saatiin valmiiksi 1455. Tämä raamattu käsittää kaksi suurta foliokokoista kirjaa. Raamatunpainatuksen jälkeen seurasi eräs liturginen psalttarikirja sekä esityöt suureen taiteelliseen mestariteokseen, vuoden 1457 psalttariteokseen, jonka loppuvalmistuksista Gutenberg työnnettiin pois. Tämä oli sangen raskas isku Gutenbergille.

Kun Fust huomasi, miten helppoa hänen oli työntää pois tuo hänen varallisuudestaan riippuva Gutenberg, niin yritti hän saada itselleen kaikki tämän uuden keksinnön etuisuudet ja maineen. Täten haastatti hän Gutenbergin lokakuussa 1455 oikeuteen, vaatien Gutenbergia suorittamaan takaisin hänelle lainaamansa rahat. Kaikki tämän viekkaan Fustin tekemät kauniit suulliset lupaukset korottomista lainoista y.m. hän kielsi. Seurauksena oli, että kirjapaino valmistuvine töineen jäi Fustin haltuun. Myöskin kalligraafi (kaunokirjoittaja) Peter Schöffer, joka oli Parisista kutsuttu apulaiseksi, asettui Fustin kannalle, ja jatkoivat nämä molemmat niitä töitä, joille Gutenberg oli luonut suunnitelman.

Erään tohtori Konrad Humeryn avulla onnistui Gutenbergin taas päästä kirjapainoon käsiksi, mutta hänen myöhemmästä toiminnastaan ovat mielipiteet erilaiset sen johdosta, että niitä tämän ajan jälkeen suoritettuja töitä, joita ennen on pidetty Gutenbergin tuotteina, eivät myöhemmin esiintyneet tutkijat tahdo tunnustaa hänen töikseen.

Vaikkapa Gutenbergin elämä olikin täynnä huolta ja puutetta, johonka hänen keksintönsä hänet saattoi, niin muodostui kuitenkin hänen elämänsä ilta puutteista vapaaksi. »Kiinnittäen huomion niihin palveluksiin, joita meidän rakas ja uskollinen Johann Gutenberg on meille ja meidän hiippakunnallemme osottanut», otettiin Gutenberg v:n 1465 alussa arkkipiispan ja Nassaun perintöruhtinaan hoviväkeen. V:n 1468 alussa sanotaan Gutenbergin päättäneen päivänsä. 370 vuotta jälkeen hänen kuolemansa pystytettiin Gutenbergin patsas Mainziin, jonka tanskalainen kuvanveistäjä Thorvaldsen oli muovaellut.

Kirjapainotaito levisi sittemmin suurella nopeudella Saksaan ja lähinnä oleviin maihin. Tähän vaikutti myöskin se, että Mainz 1462 joutui vihollisen hävityksen alaiseksi, joten kirjapainotyöntekijät joutuivat eri suunnille, levittäen uutta taitoaan. Erittäin suuren levenemisen sai kirjapainotaito jo aikaisin Italiassa, Ranskassa, Hollannissa ja Sveitsissä.

Niin suuresta merkityksestä kuin kirjapainotaidon keksintö ihmiskunnalle olikin, niin riisti se, kuten monet muutkin keksinnöt, monelta

ihmiseltä leivän. Nuo lukuisat kirjoitusten monistajat kiroivat tätä keksintöä, joka teki heistä kerjäläisiä, ja nuo »oppineet», joitten tehtävänä ennen oli tarkastaa kirjoitusjäljennöksiä, valittelivat sitä, kuinka yksinkertaiset käsityöläiset nyt asettuivat heidän tilalleen. Myöskin kirjojen kerääjät, jotka ennen suurilla rahasummilla olivat hankkineet itselleen kirjastoja, ja jotka nyt huomasivat kuinka mitättömän pieneen arvoon heidän omaisuutensa lankesi, eivät olleet tästä hyvillään. Ne harvat, jotka ylvästelivät oppineisuudestaan, jonka opin hankinta ennen oli maksanut heille rahaa ja vaivaa sekä tuottanut heille kunniapaikkoja, eivät tietenkään voineet iloita sellaisesta keksinnöstä, jonka avulla laajemmat piirit tulisivat osallisuuteen tästä opista. Kaikissa näissä ihmisissä esiintyi kirjapainotaidon keksinnön jyrkkiä vastustajia. He huomasivat tässä keksinnössä vaarallisen asean annettuna kansan käsiin; he näkivät tässä paholaisen juonia ja selittelivät, että täten levitetty tiedot ovat sangen vaarallisia, koska ne kehittävät kerettillisyyttä oppimattomien ihmisten mieliin. Niinpä syytettiin Ranskan ensimmäisiä kirjanpainajia noituudesta, ja olisivat he joutuneet polttoroviolle, jos ei kuningas Ludvig XI olisi ottanut heitä suojeluksensa alaiseksi. Myöskin joillakuilla muilla tahoilla olivat kirjanpainajat vainon alaisina. Kaikki vastukset raukesivat kuitenkin tehottomuuteensa ja kirjapainotaidon keksintö saavutti pian voittamattoman menestyksen.

Todistuksena siitä, miten täydelliseksi tämä kirjapainotaidon keksintö heti alussa oli suunniteltu, voitane mainita, että kului pitkät ajat ennenkuin huomattavampia parannuksia alkuaikaisiin työtapoihin tehtiin. Tuskinpa ennen vuoden 1800 alkua esiintyi ainoatakaan merkillepantavaa teknillistä parannusta. 350 vuoden ajan käytettiin samallaista konetta; kuin se, jonka Gutenberg itselleen puusta rakensi; yhtä kauan kesti, ennenkuin nuo pallonmuotoiset laitteet, joilla väriä siveltiin painokehilöön, vaihtuivat pyöriviin teloihin (valsseihin).

Vasta yhdeksännentoista vuosisadan alku toi mukanaan tarkoitustaan enemmän vastaavia keinoja, kun loordi Stanhope keksi rautaisen käsikoneen, sekä kipsimatriisin stereotyyperaamiseen. V. 1810 keksi König tiikelipainimen sekä kolme vuotta myöhemmin silinteripainimen. 1820-luvulla alettiin suunnitella latomakonetta.

Vaikkapa latomakoneella nykyiseen täydellisyyteensä nähden onkin sangen suuri merkityksensä latoustekniikassa, niin ei se ainakaan vielä ole voinut syrjäyttää Gutenbergin keksimiä irtonaisia kirjasimia ja käsinaladontaa. Ja vaikkapa emme mitenkään enään voi verrata Gutenbergin aikaista puukonetta nykyaikaiseen rotatsioonipainimeen, joka yhdessä

ainoassa tunnissa purkaa komeroistaan 150,000 valmiiksi taitettua 8-sivuista sanomalehteä, niin on tekniikka tahi periaate sittenkin sama kuin mitä oli Gutenbergilla.

Kehityksen ratas pyörii taukoomatta. Minkälaisia mullistuksia vastaisuus kirjapainoalallakin voi aikaansaada, sitä ei voida tällä hetkellä aavistaa. Mutta se pohja, jollensa Gutenberg lähes viisisataa vuotta takaperin kirjapainotaidon keksintönsä rakensi, on tänäpäivänäkin vielä horjumaton.

V.

Kirjaltajain yhteiskunnallisesta asemasta.

Vastoin useita muita ammatteja, lasketaan varsinainen kirjapainoammatti alkaneeksi vasta sen jälkeen, kuin kirjapainotaidon esi-isä Johann Gutenberg keksi käytäntöä vastaavat irtonaiset kirjasimet. Siihen aikaan oli useilla muilla ammanteilla jo monivuosisataiset perimätapansa. Niillä oli hyvin muodostuneet järjestönsä, ja oli näitten järjestöjen toiminnalla suuri yhteiskunnallinen merkitys erittäinkin keskiajan kaupunkikuntia koskevissa asioissa. Tosin aiheutti senaikainen ammattikuntajärjestelmä (skräväsendet) kummallisine säädöksineen jonkunlaista jäykkyyttä muodoissaan, mutta antoi se sensijaan ammatinharjoittajille vaikuttavan yhteiskunnallisen aseman.

Työn laatuun nähden asetti sen ajan kirjapainoammatti työntekijänsä erikoiseen luokka-asemaan. Olihan tämä työtä, joka tekijältään vaati laajempaa yleissivistyksellistä pohjaa. Siksipä pidettiin kirjainpajia ja heidän apulaisiaan korkeampaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvina kuin muitten ammattien harjoittajia.

Eräs seikka, joka enemmän kuin mikään muu kohotti kirjapainoammatin tähän säätyluokkaan, oli se, että silloin kuin kirjapainotaito ensin esiintyi, oli yleissivistys sangen matalalla kannalla. Ainoastaan kaikista korkeimmalla oppiasteella olevat, kuten professorit, korkeampien koulujen opettajat ja määrättyssä arvoasteessa olevat munkit tahi heidän vertaisensa omasivat siksi paljon tietoisuutta, että he pystyivät suorittamaan sen ajan kirjapainotyötä. Jopa kuuluisat mestaritkin useissa ammanteissa eivät tienneet kirjoitustaidosta enempää kuin että he kykenivät piirustamaan »puumerkkinsä» ja oli tietysti heidän lukutaitonsa samalla asteella.

Vaikka työn laatu tämän ajan jälkeen on yhä enemmän saanut tehdasteollisuuden muodon, niin on tämä paremmuudentunne useitten vuosisatojen halki kulkenut perintönä polvesta polveen, niin että vielä tänäpäivänäkin huomaamme sen jälkiä.

1500—1700-luvuilla sai kirjapainoja Saksassa, Itävallassa, Sveitsissä ja jossain määrin myöskin Skandinaviassa perustaa ainoastaan sellaisiin kaupunkeihin, joissa oli yliopisto tahi korkeakouluja. Niitä kirjapainoja, joita perustettiin muille paikkakunnille, pidettiin ala-arvoisina, joihin ei kukaan virallisesti sälliksi julistettu saanut mennä töihin. Kun vastaanotti työpaikan sellaisessa liikkeessä tahi kirjapainossa, joka ei kuulunut kirjanpainajain ammattikuntaan, teki itsensä syyppääksi rikokseen yhteishenkeä vastaan ja menetti maineensa ja oikeutensa. Häntä vieroivat kaikki kunnolliset sällit kuten taudinsaastuttamaa. Ainoastaan virallisesti opinsuorittaneiksi julistetut puhdasmaineiset kansalaiset saivat johtaa kirjapainoa. Heidän tuli antaa pyhä vala siitä, etteivät paina sellaisia kirjoituksia tahi kuvia, joissa häväistään valtakuntaa tahi uskontoa. Tähän valaan sisältyi Saksassa m.m. kuuliaisuus ja tottelevaisuus yliopistoa ja ruhtinaan asettamia yliopiston virkamiehiä kohtaan sekä että töihin ei saanut ottaa muita kuin yliopiston hyväksymiä sälliä ja oppilaita. Myöskin tuli kirjanpainajan pyhästi vanna, ettei hän keitä värnissää (painoväriä) kaupungin rajojen sisäpuolella.

Työpaikan pysyväisyys oli järjestetty siten, että sälli (= konstförvantti¹⁾), jonka mestari oli ottanut messusta messuun (pääsiäisestä Mikkoon tahi Mikosta pääsiäiseen), oli täksi ajaksi sidottu työhönsä. Ilman pätevää syytä tahi kuuden viikon irtisanontaa ennen messua ei työnantaja ollut oikeutettu erottamaan työntekijää. »Tilattua» sälliä, jonka isäntä oli hankkinut toiselta paikkakunnalta, voitiin ottaa työhön ainoastaan messusta messuun ja oli hän oikeutettu työnpuutteen aikana saamaan täyden palkan.

Sairauden tahi tapaturman sattuessa oli postuleeratulla²⁾ konstförvantilla oikeus nauttia avustusta sällikassasta. Kun kunnan sälli kävi vanhaksi ja sairaaksi, osittain tahi täysin työhön kykenemättömäksi, niin tuli työtoveriensa suojella häntä puutteesta ja kurjuudesta. Ensi sijassa

¹⁾ Konstförvantti (taituri) saksaksi: Kunstverwandte, merkitsee taiteen kanssaveli, ollen siis saksalaisten keksimä nimitys opinsuorittaneille latojille ja painajille. Suomeen saapui tämä arvonimitys 1700-luvulla, ja oli se käytännössä lähelle 1800-luvun loppua, jolloin se sai väistyä kirjaltaja-sanan tieltä.

²⁾ Postulaatti merkitsee juhlaa, jossa sälliksi päässyt otetaan veljeyspiiriin (»zunft•in) jäsenyyteen. Tästä tuonempana.

velvoitettiin työnantajaa avustamaan tätä sälliä, joka isäntänsä palveluksessa oli työvoimansa kuluttanut. Kun »kunnan konstförvantti» lähti matkalle — sillä kunkin sällin, joka halusi päästä mestariksi, tuli »vaeltaa» määrätyt vuodet —, olivat konstförvantit niillä paikkakunnilla, joissa oli kirjapaino, velvolliset tyydyttävällä tavalla auttamaan häntä. Kukin työssä oleva konstförvantti velvoitettiin panemaan osansa matka-apuun ja muutenkin tehokkaalla tavalla tukemaan tätä matkustavaa. Tätä vastoin kiellettiin heittiöiksi tunnetuilta »maantienritareilta» kaikkalainen apu ja pakotettiin heidät usein vastoin tahtoaan töihin.

Seurustelu huonomaineisten naisten kanssa sekä käynti alemman luokan kapakoissa oli jyrkästi kielletty, sillä se ei sopinut »konstförvantin» arvoon. Ken tähän rikokseen antautui, sai sen sakolla hyvittää. Konstförvanttien kesken tapahtuneet riidat ratkaisi sovinto-oikeus, jonka päätökset olivat vetoamattomia. Hävinnyt sai suorittaa sakkoja kassaan. Jos sällit omavaltaisesti heittivät työnsä kesken, s.t.s. viettivät »vapaa-aanantakia», tuottivat liikkeelle vaikeuksia, lörpöttelivät liikkeen salaisuuksia yleisölle tahi työskentelivät ala-arvoisissa, virallista hyväksymistä vailla olevissa kirjapainoissa, saivat he hyvittää tämän tuntuvilla sakoilla tahi suljettiin heidät pois veljeyspiiristä. Suoritettuaan sakkonsa sekä osotettuaan syvää katumusta, saattoivat he taas tulla armahdetuiksi.

Jos tuomittu taituri yritti vapautua rangaistuksestaan hiljalleen livistämällä pois paikkakunnalta, laati sälliseura siinä kaupungissa, josta hän karkasi, pannaanjulistuskirjeen, jota matkustavat toverit kuljettivat paikasta paikkaan siksi kun rikoksentekijä tavattiin. Kun hänen rikoksensa näin tuli tunnetuksi, ei hän saanut millään paikkakunnalla työtä, ja jos hän onnistuikin erehdyksestä saamaan työtä, niin täytyi hänen, asian tunnetuksi tultua, heti ilman armoa siitä luopua. Vasta sen jälkeen, kun hänet oli tarpeeksi nöyrytetty ja hän osotti syvällistä katumusta, julistettiin hän taas »kunnan taituriksi». Rankaisutoimenpiteet annettiin sen paikkakunnan toveriseuralle, jossa karkuri tavattiin, vaan tuli tämän toveriseuran kuitenkin hankkia tähän valtuudet ja ehdot sen paikkakunnan toveriseuralta, josta karkulainen alkuaan lähti. Rikokumukset tätä vastaan ratkaisi veljeysseura sääntöihinsä perustuvalla tavalla.

Vaikeasti ratkaistavat riita-asiat tahi kun eri paikkakuntien veljeysseurat joutuivat keskenään riitoihin, alistettiin yliopistosenaatin tahi muun korkean viraston käsiteltäväksi, jotka antoivat näissä lopullisesti ratkaisevan tuomionsa.

Sattuipa joskus, pienemmästä merkityksestä olevissa asioissa, että toisen paikkakunnan veljeysseura alisti asiansa toisen paikkakunnan veljeysseuran

käsiteltäväksi, oliko menetely oikein tahi väärin. Tätä valaisee eräs kohtaus Itävallassa. V. 1706 oli eräs faktori kirjapainossa Münchennissä nimittänyt painajaa »vanhaksi koiraksi». Painaja tunsii itsensä loukkaantuneeksi ja alisti asian yliopiston konsistoriumin ratkaistavaksi, joka tuomitsi faktorin kuuden taalarin sakkoon. Faktori piti sakkoa liian korkeana ja vetosi porvarilliseen tuomioistuimeen, joka alensi tämän sakon kahteen guldeniin. Tällävälän katsoivat myöskin painajan toverit tarpeelliseksi sekaantua asiaan. He antoivat faktorille tarpeelliseksi huomaamansa selkäsaunan sekä valelivat hänet tämän jälkeen lipeällä. Tämä aiheutti tuiman riidan müncheniläisten toverien keskuudessa siitä, oliko tämä menettely oikein tahi väärin. Riita päättyi siihen, että Münchenin veljysseura anoi Wienin taiturien lausuntoa asiassa. Tässä lausunnossaan oli Wienin veljysseura sitä mieltä, että painajat olivat täysin oikeassa faktorin lölyttämisessä. Omasta puolestaan taas anoi faktori nürnbergiläisten toverien lausuntoa. Nämä selittelivät wieniläistoverien tuomiopäätöksen vääräksi, joten faktoriin kohdistettu selkäsauna siis ei ollut paikallaan. Tämä aiheutti tuiman kirjevaihdon Nürnbergin ja Wienin veljysseurojen välillä ja kesti tätä kymmenen vuotta, eli vuoteen 1716, jolloin sopimus tehtiin ja ratkaistiin asia nähtävästi siten, että kumpikin veljysseura olivat oikeassa.

Kirjapainotaiturit eivät kuuluneet muitten ammattilaisten keskinäiseen ammattikuntalaitokseen, mutta ei tämä kuitenkaan ehkäissyt heitä noudattamasta täsmälleen samoja periaatteita silloin, kuin oli kysymys heidän oikeuksiensa valvomisesta. Kun kirjanpainaja saattoi itsensä epäsuosioon taiturien kanssa, niin julistettiin hänen liikkeensä saarrostilaan (blockad), jolloin kaikki taiturit heittivät työnsä kesken sekä kielsivät toisia taitureja kaupungissa ja muilla paikkakunnilla ryhtymästä töihin tässä saartoon julistetussa liikkeessä. Se taituri, joka ryhtyi töihin saartoon julistetussa kirjapainossa, joutui boikotteerauksen alaiseksi, ja hänen nimensä pantiin mustaan listaan, jota matkustavat toverit kulettivat paikkakunnalta paikkakunnalle. Usein onnistuivat taiturit täten saamaan vaatimuksensa hyväksytyiksi, mutta usein sekaantuivat myöskin kaupungin tahi valtion virastot asiaan, jotka sopivia keinoja käyttäen, pakottivat taiturit takaisin töihinsä.

Kuvaavana esimerkkinä siitä, miten virastot sekaantuivat taiturien asioihin silloin, kuin nämä valvoivat yhteisiä harrastuksiaan, esitettäköön tässä eräs kohta tohtori Anton Meyerin teoksesta »Wiens Buchdrucker-geschichte 1482—1882». V. 1672 lähettivät Münchenin taiturit tovereilleen Wienissä kirjeen, jossa he ilmoitavat, että perintöruhtinaallinen

kirjanpainaja Johann Jäcklin Münchenissä on kovin epähuumaninen mestari, jota kukaan »rehellinen taituri» ei voinut sietää. Tämän johdosta anoivat Münchenin taiturit, että heidän toverinsa Wienissä kuuluttaisivat tämän taitureille pääkaupungissa sekä antaisivat matkustavain toverien levittää tätä kuulutusta kautta maan, ettei kukaan itävaltalainen taituri ryhtyisi töihin Jäcklinin kirjapainossa Münchenissä. Kun seuraukset tästä näyttäytyivät heti, niin jätti Jäcklin yliopiston konsistoriolle valituskirjelmän Wienin kirjaltajain menettelystä. Asian johdosta kutsuttiin kaikki Wienin taiturit kokoukseen konsistorion huoneustoon sunnuntaina huhtikuun 1 p. 1672, jolloin rehtori, täydessä virkapuvussaan, piti taitureille tuiman rankaisupuheen, jossa taiturit veloitettiin julkisesti tunnustamaan, että he ajattelemattomuudessaan ovat ryhtyneet levittelemään Münchenin taiturien saartojuelistusta ja että he tämän lisäksi »eivät tiedä mainita muuta kuin hyvää Jäcklinistä ja niistä taitureista, jotka ovat hänen liikkeessään töissä», sekä että he tulevat pitämään »rehellisinä taitureina» kaikki ne, jotka nyt sekä vastaisuudessa ryhtyvät töihin Jäcklinin kirjapainossa. Samalla kertaa tuomittiin taiturit tästä huonosti harkitusta teostaan viidenkymmenen taalarin sakkoon, siihen aikaan suuri raha. Tämän rahan tuli heidän suorittaa kahdeksan päivän kuluessa. Samalla määräsi rehtori, että niitten puolesta, jotka paikkakunnalta siirtymisen avulla yrittävät vapautua tästä sakon suorituksesta, suorittavat jällelle jääneet taiturit. Viisas tuuma pakottaa toveriseura itse järjestämään asiat siten, että sakko kaikkien puolesta tuli suoritetuksi. Kun taiturien oli kovin vaikeata saada rahoja kokoon tämän sakon suorittamiseksi, kääntyivät he kahdeksan päivän kuluttua viranomaisten puoleen anoen sitä anteeksi. Tähän ei kuitenkaan rehtori suostunut, vaan myönsi ainoastaan kolmen päivän lykkäysajan. Ei siis ollut muuta keinoa kuin hankkia rahat sakon suoritukseen, ja saivat nämä Wienin kirjaltajat täten kalliisti maksaa sen, että olivat täytäneet toveruusvelvollisuutensa Baijerin pääkaupungin kirjaltajia kohtaan.

Kaikesta päättäen ei kirjapainosälleillä ollut virallisesti hyväksyttyä järjestöä. Toisin paikoin olivat he kielletyt pitämästä kokouksia jollei joku kirjapainon omistaja ollut läsnä valvomassa asioiden menoa. Tämä pakotti heidät salaiseen toimintaan. Täten oli heillä »zunft» (= veljysseura) niminen maanalainen järjestönsä, ja osottautui tämä usein mahdiksi, jota ei edes valtionkaan toimenpiteillä voitu kukistaa ja saivat he tämän varsin luotettuun yhteishenkeen nojautuvan seuransa avulla usein, vaikkapa vitkalleen, tahtonsa hyväksytyksi.

Sällin naimisiin menoa vastustettiin tuimasti. Tätä pidettiin epätoverillisena tekona. Oltiin sitä mieltä, että naineella sällillä ei ollut

sitä vastustusvoimaa mestaria kohden kuin naimattomalla. Olihan selvää, että kun ammattilaisyhtymä vaati, että sällin yhteisten asiain edistämiseksi tuli heittää työpaikkansa ja matkustaa toisille paikkakunnille, niin oli tämä helpompaa poikamiehelle kuin naineelle. On todistuksia siitä, että naimattomat sällit ovat ryhtyneet työlakkoon sen takia, kun he eivät ole tahtoneet työskennellä yhdessä naimisiin menneitten kanssa. Kun he eivät voineet ehkäistä toverinsa naimisiinmenoa, asettivat he tälle niin monia esteitä tahi katkeroittivat vasta naineen elämää siinä määrin, että ani harva uskalsi saattaa itseään tähän tilanteeseen. Eivätkä ainoastaan kirjapainosällit heittäneet karsaita katseitaan näihin naineihin toverihinsa, vaan oli se varsin yleistä, että sälli muissakin ammateissa otti itselleen akan vasta mestariksi päästyään. Jos hän tätä ennen meni naimisiin, joutui hän toveriensa yrmittäväksi sekä poikkeuksetta työnnettiin pois sälliseurasta.

Työaika oli tavattoman pitkä. Tämä ei kuitenkaan koskenut ainoastaan palkkatyöläisiä, vaan tehtiin sitä pitkiä työpäiviä muillakin aloilla. Niinpä virkamiesluokkakin alkoi siihen aikaan työnsä aamulla klo 6. Eräessä Frankfurtia koskevassa kirjapainojärjestyksessä määrätään että »kirjapainotupa» on talvella lämmitettävä klo 4 aamulla; samaan aikaan tahi puolta tuntia ennen on talon ovi avattava, jolloin painajain ja latojain on saavuttava työhön ja pysyttävä tässä klo 9:sään illalla, siinä tapauksessa että työnantajain kanssa ei ole tehty sopimusta lyhemmästä työajasta ja alemmasta palkasta.

Toiselta puolelta vaati luonto kuitenkin jo silloinkin veronsa. Tämä esiintyi sangen lukuisten sekä määrättyjen että mielivaltaisten vapaapäivien muodossa; samoin ei silloin myöskään tehty työtä sellaisella konemaisella vauhdilla kuin nykyään, joten työn keskimääräistä tulosta voitaneep pitää samana.

Nürnbergissä oli pyhätyö kielletty, koska sälleille tuli järjestää tilaisuus olla läsnä jumalanpalveluksessa. Frankfurtissa saivat sällit sunnuntaiamulla tehdä kirjasinten purkausta, vaan tuli sen päätyä viimeistään ennen puolipäiväsaarnaa.

Sälleillä oli tuskin mitään sanavaltaa senaikaisissa laillisesti hyväksytyissä järjestöissä. He valitsivat tosin edustajansa niitten hallintoihin, mutta rajoittui näitten edustajain toimi tavallisesti mestarien laatimien pöytäkirjojen tarkastukseen sekä toveriensa etujen valvomiseen sairaus- ja hautausapurahastoissa. Työoloja koskevissa asioissa oli heillä näissä mestariyhdistyksissä sangen vähän sanomista. Erikoiset sälliyhdistykset olivat ankarasti kielletyt, koska ne virastojen mielestä olivat pelkkiä paheiden pesiä. Laki ei voinut myöntää sälleille tällaisia vapauksia.

Ainoastaan silloin kuin sällistä tuli mestari sekä samalla myöskin kiinteistön omistaja, annettiin hänelle ihmisoikeudet.

Mutta sällit eivät kuitenkaan tähän alhaiseen asemaan niinkään auliisti alistuneet. Kaikista uhkauksista huolimatta ylläpitivät he salaista »zunft»-nimistä veljeyseuraa, joka suuresti muistuttaa nykyistä syndikalistista työväenliikettä. Tämä veljeyseura vaikutti sängen paljon parannuksia sällien palkkausoloissa sekä kohotti muutenkin heidän yhteiskunnallista asemaansa.

Palkkaan yhdistetystä ruoka- ja asunto-olosta eivät sen ajan sällit tahtoneet luopua, koska se antoi heille varmemman elämismahdollisuuden. Myöskin taistelivat he sitkeästi laillisten juhlapäivien sekä muiden vapaapäivien poistamista vastaan. Samoin eivät »kylässäkäynnit» johtuneet pelkistä mukavuussyistä, sillä oli tämä heidän ainoa keinonsa lyhentää tuota luonnottoman pitkää työpäivää. Vaikkapa lainlaatijat ja vallassa oleva luokka näinä aikoina kohdistikin kaiken voimansa näitten vapaapäivien supistamiseksi, niin olivat niitten usein sängen suuriin raakuuksiin menevät kuristuspykälät verrattain voimattomia sällien »zunfteissa» keksimiä vastalääkkeitä vastaan. Saattoipa esiintyä sellaisiakin esimerkkejä, että liikkeessä, jossa näitä työntekijäin luonnonvaatimuksia vähemmin vastustettiin, siinä liikkeessä myöskin työt paremmin edistyivät.

VI.

Palkkaus- ynnä muita säädöksiä.

Voimme olla vakuutetut siitä, että niin kauvan kuin on ollut ihmisiä, joitten toimeentulo on riippunut työnantajalle suoritetusta työstä, niin kauvan on myöskin esiintynyt taisteluja palkasta työnantajain ja työntekijäin välillä. On kuitenkin lisättävä, että mitä kehittyneemmän muodon työn tekniikka sekä yleensä ihmiskunnan kehitys on saanut, ovat myöskin nämä palkkaustaistelut sen mukaan saaneet käytännöllisemmän ja tehokkaamman muodon.

Kuten useat muutkin suuret nerot, ei myöskään varsinaisen kirjapainotaidon uranuurtaja Gutenberg saavuttanut rikkauksia tällä ihmiskuntaa hyödyttävällä keksinnöllään, vaan oli hänen jätettävä nämä neronsa tuotteet muitten nautittavaksi. Vieläpä yrittivät hänen aikalaisensa riistää häneltä maineensakin keksinnöstään, kun Gutenberg varattomuudessaan oli pakotettu turvautumaan rahakkaitten apuun keksintönsä käytännöllisessä toteuttamisessa.

Kirjapainoliikkeen harjoittaminen oli näinä aikoina sangen kiitollista tehtävää, joka tuotti omistajalleen sekä kultaa että kunniaa. Senaikaista asiakirjoista päättäen, eivät nämä kirjapainomistajat yleensä kuitenkaan välittäneet avustajiensa tahi »renkiensä» toimeentulosta. Nämä rengit («Knechte») valittelivat usein työnantajansa osottamasta huonosta kohtelusta sekä että palkkaan kuuluva ruoka ja asunto oli kovin keinoa. Että nämä valitukset eivät olleet aiheettomia, osottaa m.m. se, että Baselin valtioneuvos vuonna 1471, työntekijäin valituksen johdosta tutkittuaan asiaa, velvoitti työnantaja antamaan rengeilleen kunnollista ruokaa ja juomaa sekä muuten kohtelemaan heitä inhimillisesti. Olot Baselissa, jota silloin pidettiin maailman kuuluisimpana kirjapainokaupunkina, olivat käyneet niin huonoiksi, että kirjatyöntekijät olivat pakotetut joukkotyölakolla yrittämään parannuksia. Tämä työlakko liene ensimmäinen kirjaltajain historiassa.

Myöskin Lyonissa ja Pariisissa järjestivät kirjaltajat työlakon v. 1539. Syynä tähänkin oli huono kohtelu sekä että oppilaitten lukumäärää opinsuorittaneihin verrattuna kohotettiin siinä määrin, että se ulkasi opinsuorittaneitten vastaista toimeentuloa. Samoin oli ravinto laihaa ja puutteellista. Ranskan hallituksen »isällisen» sekaantumisen johdosta pakotettiin pariisilaiskirjaltajat takaisin töihinsä. He eivät kuitenkaan masentuneet, vaan jatkoivat taisteluaan siksi kun he v. 1571 saivat tuon kurjan ruoka- ja asuntojärjestelmän poistetuksi.

Saatavissa olevista lähteistä päättäen, eivät työnantajat vanhimpina aikoina jakaneet työntekijöilleen sääntöperäistä sairaus- ja työttömyysavustusta. Tätävästoin valittavat kirjapainojen omistajat usein hallitukselle ynnä muille virastoille siitä »pakanallisesta juopottelusta ja kylässäkäynnistä», joihin heidän »renkinsä» saattoivat itsensä syypääksi. Seurauksena tästä oli virastojen julistamat ankarat säännöt, jotka pienimpäänkin yksityisseikkaa myöten määrittelivät kirjaltajain elämän. Näissä sangen yksipuolisesti ja ainoastaan työnantajain etuja valvovissa säännöissä ei lainkaan kiinnitetty huomiota puutteessa oleviin kirjaltajiin, vaan saivat he jäädä mestariensa tilapäisen tahi oman keskinäisen avustuksen varaan. Nähtävästi passitettiin nämä avuttomat työntekijät niihin keskiajan Euroopan »hospitaaleihin», jotka suuresti muistuttavat nykyaikaista »vaivaistaloa» Suomessa. Sen sijaan olivat matkaavustukset paremmin järjestetyt. Tämä velvoitti m.m. kirjaltajain veljeyspiirin jäseniä luovuttamaan avustusta sellaiselle matkustavalle kirjatyöntekijälle, joka muassaan olevan asiakirjan avulla saattoi todistaa olevansa opinsoorittanut »konstförvantti».

Vanhin tähän asti tavattu »kirjapainojärjestys», jossa annetaan ver-

rattain täsmällisiä säädöksiä palkkaus- ja työoloista, on allekirjoitettu Frankfurt am Mainissa maaliskuun 5 p:nä 1573. Tästä saa kuitenkin sen käsityksen, ettei se ole ensimmäinen laatuaan. Leipzig ja Wittenberg saivat ensimmäisen »kirjapainojärjestyksensä» huhtikuun 1 p:nä 1606, Sachsenin perintöruhtinas Christian II:n julkaisemana asetuksena. Tässä laajassa asetuksessa määriteltiin sängen tarkkaan kaikki työnantajain ja työntekijäin väliset suhteet ammatissa ja jokapäiväisessä elämässä, niinkin tarkkaan, että kuolleittenkin hautauksesta oli säädöksensä.

Tämä »järjestys» otettiin tarkistuksen alaiseksi 1650-luvulla, jota sittemmin työntekijäin vakavista vaatimuksista edelleenkin korjailtiin.

Kuvauksena sen ajan oloista tahdomme esittää muutamia kohtia tuosta alkuperäisestä »kirjapainojärjestyksestä». »järjestys» on kirjoitettu sen ajan saksankielellä ja alkaa seuraavilla mahtipontisilla sanoilla:

»Me Christian Toinen, Jumalan armosta Sachsenin Herttua, pyhän Rooman valtakunnan Marsalkka ja Perintöruhtinas etc. etc., myönnämme ja teemme julkisesti täten kaikille tiettäväksi: Koska Meidän rakastetut ja uskolliset kirjanpainajamme Leipzigissä ja Wittenbergissä Alamaisuuksessa anoneet ovat» j.n.e.

Kuulutuksen ensi osassa kehoitetaan »kaikkia kirjanpainajia, niin herroja kuin sällejä uskollisesti täyttämään velvollisuutensa, koska tuo kiitettävä ja vapaa kirjapainotaito on senkaltaista, että se yli kaiken vaatii suurta ahkeruutta ja varovaisuutta, että työ tulee oikealla tavalla tehdyksi».

»Kirjapaino-Herran» (s.t.s. työnantajan) tulee olla varustettuna kaikella kirjapainolle tarpeellisella tavaralla, mutta »ennen kaikkea tulee hänellä olla oppinut ja ahkera korrehtuurinlukija ja ahkeria sällejä, jotka ovat jumalaa pelkääväisiä, kristillisiä ja rehellisiä, ja ovat hyvin perehtyneet taitoonsa, jota heidän tulee ahkeroiden ja huolellisesti suorittaa». Sällien tulee olla kirjanpainajia kohtaan »kunnioittavia ja tottelevaisia»; he eivät saa enempää sanoissa kuin teoissa käyttäytyä heitä kohtaan väkivaltaisesti, »joihin usein hävyttömät ja kevytmieliset sällit saattavat itsensä sypääksi». Sällin tulee säännöllisesti kirjanpainajaa kohtaan noudattaa Mooseksen lain 4:ttä käskyä: »Sinun tulee kunnioittaa isääsi ja äitiäsi — — —».

Toinen osa sisältää sellaisen »kirstun» järjestämisestä, jossa yhdistyksen rahavarat säilytetään, ja johon yhdistyksen valitsemalla yhdellä mestarilla ja yhdellä sällillä kullakin on avaimensa siten, että tätä kirstua ei voida avata ilman näitä kahta avainta.

Sällin elämänvaiheista mainitaan m.m.: »Kun on näyttäytynyt, että kevytmielinen ja huikenteleva elämäntaso käy yhä yleisemmäksi sällien

keskuudessa sekä yksi ja toinen ottaa itselleen vapaapäivän kiinnittämättä huomiotaan siihen, onko tämä vapaapäivä luvallinen tahi ei, ja tekevät he tätä ainoastaan antautuakseen epäkristilliseen juoppouteen, irstaisuuteen ja mielettömään elämään, niin — — —» j.n.e. Vielä painostetaan sitä, että useat sällit tämän huikentelevan elämänsä takia eivät voi suorittaa velkaansa messuun¹⁾ mennessä, vaan »saavuttavat siten huonon maineen». Lopuksi säädetään sakkoa hävitetyistä työajasta sekä yksi guldeni »kirstuun».

Liian suuren juopottelun ehkäisemiseksi kirjapainoissa veloitettiin sällit pitämään salassa »syntymäpäivänsä tahi muut etuisuutensa» messun lähenemiseen asti tahi »johonkin muuhun sopivaan aikaan». He eivät myöskään saaneet ilman herrojensa tietoa ja lupaa juopotella, »sillä tämä aiheuttaa sen, että työt siitä seuraavana päivänä kärsivät». Tätä paitsi kiellettiin »tarpeeton lörpöttely työaikana kirjapainossa; toinen ei saanut toistaan loukata niin, että se herätti vihaa; ei saanut valehdella eikä myöskään sadatella tahi moittia jumalaa» j.n.e. Tora ja tappelu »heidän herrainsa huoneessa tahi kirjapainossa» rangaistiin.

Kaikki tähänastiset salaiset sällikokoukset, »joista kaikkinaiset epäluulot, kiusaukset ja vastukset herrojen ja sällien keskuudessa aiheutuvat», ovat tästälähtien kielletyt.

Kaikki suuret kokoukset, joissa asioista päätetään, ovat kielletyt; jos sälleillä on jotakin esitettävänä, niin tulee heidän jättää asiansa komitean huostaan. Jos asialla on suurempi merkitys, niin voidaan valita sälli kustakin kirjapainosta esittämään se painojen omistajille, ja tulee näitten »puolueettomasti» tutkia asiaa ja tehdä päätöksensä, joka on sitova.

Kirjaltajain elämäntavoista on seuraava nurinkurinen säädös: »Koska kirjapainotyö on kunniallista, kiitettävää ja tarpeellista taidetta, niin tulee sen kaikkialla tapahtua kunniallisesti ja siististi, eikä sitä saa harjoittaa salaisesti sellainen henkilö, joka ei voi antaa luotettavaa ja todisteellista tietoa kunniallisesta syntymisestään ja kristillisistä tavoistaan. Sentähden säädetään, ettei kukaan tästälähtien saa antautua aviolliseen yhtymään sellaisten naisten kanssa, joilla ei ole hurskasta käytöstä, koska nämä vain ovat epärehellisten lasten siittäjiä — — —. Jos tämä sittenkin tapahtuu, ei heitä voida ottaa tähän rehelliseen seuraan.»

Ne sällit, jotka asuivat isäntiensä huoneissa, veloitettiin saapumaan »kotiinsa oikealla ajalla». Jos joku laiminlöi tämän, jyskytti

¹⁾ »Messun» aikana, jolloin Leipzigissä, sittemmin myöskin Frankfurt am Mainissa, pidettiin suuret kirjakauppamarkkinat, saivat sällit palkkansa, jolloin myöskin kertyneet velat olivat maksettavat.

ovea, tahi jos hän jälkeen makuullemenon piti sellaista elämää huoneessa, että hänen herransa, toiset sällit tahi naapurit siitä häiriintyivät, niin sakotettiin häntä tästä yhdellä guldenilla, jotapaitsi hän vielä saattoi joutua viranomaisten rangaistavaksi.

Kun joku liikkeestä kuoli, olipa hän sitten kirjanpainaja, sälli, vaimo tahi lapsi, oppilas tahi palvelustyttö, niin tuli kaikkien seurata surevaa asunnosta hautausmaalle sekä hautausmaalta taas takasin asuntoon. Laiminlyönti sakotettiin kolmella guldenilla.

Oppilaista määrättiin m.m. että heitä oli hyvin kehitettävä ammatin kaikissa erilaisissa töissä. Vasta opista päässeen palkasta pidätettiin viikottain määrätty summa siksi, kun ne katsottiin riittäviksi postulaattia varten. Vanhemmat sällit eivät saaneet houkutella tuota vasta opista päässyttä tarpeettomasti tuhlaamaan rahojaan, vaan päinvastoin tuli heidän kehoittaa häntä säästäväisyyteen, voidakseen pikemmin täyttää postulaattivelvollisuutensa.

Supistaakseen postulaatti-juhllisuuksissa esiintyvää »irstasta» elämää, on kirjapainojärjestyksessä tätä varten erikoiset säädöksensä. Nämä supistukset ovat tarpeelliset, kuten mainitaan, sen takia, että kirjaltajat täten osottaisivat hyvää esimerkkiä muille ammattilaisille, »koska kirjapainosälleiltä, jotka joka päivä ovat kirjojen kanssa tekemisissä, voidaan vaatia hyviä tapoja, itsensä hillitsemistä, siveellisyyttä ja kunniakasta esiintymistä edellä muun yksinkertaisen väestön ja käsityöläisten, jotka tarvitsevat hyvää esimerkkiä». Tämän lisäksi selitellään vielä, että tähän asti tavaksi tulleet »irstailut» ovat »siksi synnilliset ja jumalaa suuttavaa laatua, ettei niitä voi puolustaa».

Juhlista ja vapaapäivistä mainitaan: »Mitä Martinjuhlaan ja paastoon tulee, niin on kullakin herralla vapaus ystävällisesti tarjoilla sälleilleen ruokaa ja juomaa; herralla on oikeus antaa mitä hän tahtoo ja voi, tarvitsematta noudattaa sällien vaatimuksia.» Kuitenkaan eivät tarjoilut saaneet kestää enempää kuin yhden päivän, eikä postulaattia varten saanut pitää enempää kuin kaksi vapaapäivää, »sillä se aikaansaa suurta vahinkoa, kun ei tehdä työtä kolmantena tahi neljäntenä päivänä, vaan käytetään ne mässäilemiseen ja juopoteluun».

Vaikkapa tämäntapainen »Kirjapaino-Järjestys» ei paljoakaan tyydyttänyt enempää työnantajia kuin työntekijöitäkään, niin oli se tehdyillä pienemmillä muutoksilla käytännössä kuitenkin lähemmäs sadan vuoden ajan. Mutta sitte v. 1701 tapahtui purkaus. Työnantajat tahtoivat silloin tehdä useita korjauksia työoloihin. Erikoisesti kohdistivat he iskunsa ruoka- ja asunto-oloja sekä tämän yhteydessä olevaa vaki-

naista palkkaa vastaan. Samoin tahtoivat he postulaatin poistamista, jota sällit tahtoivat kunnioittaa vanhana perimätapana.

On selvää, että tämä ja muut kysymykset aiheuttivat erimielisyyttä »Leipziger Buchdrucker Innung»issa, joksi kirjanpainajain ammattikuntaliikettä muistuttavaa järjestöä kutsuttiin ¹⁾. Tällöin alkoivat luokkavastakohdat työnantajain ja työntekijäin välillä saada entistä selvemmän muodon.

Heinäkuun 9 p. 1701 jättivät Leipzigin 12 kirjapainon omistajaa kaupungin pormestarille ja neuvostolle uuden 39 pykälää sisältävän »Kirjapaino-järjestyksen», jonka sisällöstä mainittakoon seuraavaa:

Tärkeimpänä uudistuksena tässä »järjestyksessä» oli vakinaisen palkan, ruuan ja asunnon poistaminen, jonka sijalle mestarit olivat asettaneet eräänlaisen laskuperusteen, jonka mukaan palkat entisestään olisivat tosin näennäisesti hiukan kohonneet ²⁾, mutta toiselta puolen taas vaikeutti toimeentuloa se, että sen ajan monista juhla- ja vapaa-päivistä ei ollut minkäänlaista palkkaa. Laskuperuste oli seuraava:

Latojille:

Corpus 4	kehilöä ³⁾	à	10	groschenia	—	1	Taalari	16	groschenia
Cicero 7	»	à	6	»	—	1	»	18	»
Mittel 8	»	à	5	»	—	1	»	16	»

Painajille:

2 yhdessä koneessa 18,000:lta painetulta arkilta à 4 gr. 4 pfg. — 3 Taalaria 6 groschenia.

1 yhdessä koneessa 9,000:lta painetulta arkilta — 1 Taalari 15 groschenia.

Jo saman kuun 13 p:nä oli Leipzigin neuvosto käsitellyt ja hyväksynyt työnantajain laatiman järjestyksen pienempine muutoksineen. Miten sällit ottivat sen vastaan, siitä teemme tuonnempana selvää.

Järjestyksen 1 §:ssä mainitaan: »Tästälähtien ei kukaan saa harjoittaa kirjapainoliikettä, joka ei ole tätä kiitettävää taitoa oppinut ja rehellisesti suorittanut oppivuotensa».

¹⁾ Selvytyden vuoksi mainittakoon, että tämän järjestön jäsenyydessä olivat sekä työnantajat että työntekijät.

²⁾ Myöskin edellisessä »kirjapaino-järjestyksessä» oli vakinaisen palkan, ruuan ja asunnon rinnalle järjestetty säädöksiä laskulla suoritettavasta työstä, mutta tämä tuli vain harvassa tapauksessa käytäntöön.

³⁾ »Kehilöistä» puhuttaessa vastanee tämä latojille nykyään käytännössä olevaa sivua sekä painajia varten samaa kuin nykyäänkin.

2:ssa §:ssä määrätään, että kirjanpainaja, joka mainetodistuksensa avulla tulee kirjapainon omistajaksi, on velvollinen kutsumaan kaupungin kaikki kirjapainon omistajat kokoukseen, jossa hän ilmoittaa heille tarkoituksensa sekä järjestää juhlallisuuden, joka ei tarvitse maksaa enempää 12:sta taalaria.

4:ssä §:ssä mainitaan m.m. että faktorin tulee johtaa työt siten, »että kaikkinäkevä jumala ja isäntä ovat siihen tyytyväiset». Tästä sai faktori palkkaa 30 groschenia, eikä hän saanut enempää vaatia.

7:ssä §:ssä mainitaan: »Sällien ruoka- ja asuntorahoista on usein väitetty. Karttaaksemme tätä vastaisuudessa sekä voidaksemme täsmällisesti tietää mitä isännän tahi faktorin tulee sälleilleen tarjota, paitsi päiväpalkkaa tahi viikkopalkkaa, myöskin latojille laskun mukaan tahi suhteellisesti ladottujen kehilöiden mukaan, sekä painajille painettujen arkkien mukaan, pysyttämällä »trahtamentin» kaikille yhtäläisenä, tulee palkasta viikottain pidettäväksi 12 groschenia seuraavaan messuun asti.»

8 §:ssä määrätään latojaa »isännälleen hyödyksi ja jumalan avulla» latomaan vähintään 2 »kehilöä» korpusta ja petiittiä sekasin, 3 kehilöä korpusta, 5 kehilöä ciceroa ja 6 kehilöä mitteliä päivässä sekä suhteellisesti kokoon ja kirjasinlaatuun nähden työnantajan ja työntekijän välillä saavutetun sopimuksen mukaan. Silloin, kuin kaksi painajaa hoitaa yhtä konetta, tulee päivittäisen painoksen suuruuden olla vähintään 15,000 kpl. sekä yhden hoitaessa 7,500 kpl. »Jos ahkera latoja tahi painaja voi suorittaa päälle tämän määrän, niin tulee se heille itselleen eduksi.» Tämä yhteen laskettuna muodosti työntekijän viikkopalkan.

14 § supistaa tuntuvasti ylimääräisiä vapaapäiviä ja päättyy seuraavasti: »Ne, jotka ilman isännän tahi faktorin lupaa pitävät muita kuin tässä mainittuja vapaapäiviä, joutuvat esivallan nuhdeltaviksi, ja jos he ilman isännän tahi faktorin suostumusta jättävät työpaikkansa, ei kukaan muu kirjanpainaja Leipzigissä saa ottaa heitä töihinsä, vaan tulee heidän virastojen määräyksestä pakotettavaksi toisella paikkakunnalla täyttämään velvollisuutensa sekä korvaamaan laiminlyönnistään johtuneen vahingon.»

16 ja 17 §:ssä kielletään sällejä työajalla polttamasta tupakkaa, riitelemästä, juopottelemasta j.n.e., joista sakotetaan.

18 §:ssä kielletään sällejä yhtymästä huonoon seuraan, erittäinkin tulee heidän karttaa »huonomaineisia naisia» ehdolla että he muuten tulevat poissuljetuiksi tuosta »kiitosta ansaitsevasta» yhdistyksestä. Tämä tuomio on kuitenkin alistettava virastojen hyväksyttäväksi.

21 §:ssä on: »Jos oppilas karkaa kirjapainosta toiseen, tulee hänen uudessa työpaikassaan antaa sällille 12 groschenia pieneen juhlallisuuteen.»

27 ja 28 §:ssä on säädöksiä vasta oppiaikansa päättäneen suhteesta mestariin ja sälleihin, joissa hänet määrätään viikottain kornuuttiaikana (aika siihen mennessä, jolloin oppiaikansa suorittanut julistettiin sälliksi) suorittamaan 5 à 6 groschenia juomatarvikkeiden ostoja varten sälleille sekä tämän lisäksi viikottain 4 groschenia mestarinensa säilytetäväksi, jotka rahat käytetään sällien »nautinnoihin» messuna siinä tapauksessa, että niitä tätä ennen ei vielä ole käytetty postulaattia varten.

30 § määrää »kirstun» maksamaan 6 taalaria kirjanpainajan, sällin tai heidän vaimonsa hautauskustannuksiin.

31 §:ssä säädetään: Kaikkien kysymysten ratkaisua ja riitojen sovittamista varten pidetään kunakin vuonna kaksi pääkonventtia, toinen 14 päivää ennen Pääsiäismessua sekä toinen 14 päivää ennen Mikonmessua. Näihin konventteihin oli kirjapainoherroilla, faktoreilla sekä yhdellä vanhimmalla sällillä kustakin kirjapainosta oikeus ottaa osaa. Myöhästyneitä tahi poisjääneitä sakotettiin. Kussakin konventissa tuli kirjanpainajan suorittaa 6 groschenia sekä vaimojen, faktorin ja sällin kunkin 3 groschenia vakinaista jäsenveroa. Ennen kokousta tuli kirjanpainajan tahi faktorin kantaa jäsenverot sälleiltä ja suorittaa ne kirstuun.

34 §:ssä määrätään kirstuherrojen ja siihen kuuluvien muitten toimitsijain tehtävät. Kirstuherran, kolmen kirjanpainajan ja kahden sällin, jotka muodostivat konventin hallinnon, tuli kunkin konventin välillä kokoontua niin usein kuin asiat sitä vaativat järjestämään yhdistyksen asioita sekä sovitteluun riitaisuuksia kirjanpainajain ja sällien keskuudessa. Kaupungin valtuusto oli oikeutettu lähettämään edustajansa konventin kokouksiin.

Kun tämä kirjapainojärjestys oli saanut kaupunginneuvoston lopullisen hyväksymisen, koettivat työnantajat saada se käytäntöön ja tätä tarkoitusta varten luettiin se sälleille syyskuun 10 p. 1701.

Anottaessa sällien tunnustusta järjestykselle vastasivat he, että koska heitä ei lainkaan oltu kuultu asiassa, niin eivät he sitä myöskään voineet hyväksyä, vaan anoivat 8 päivän lykkäystä lausunnon antamista varten. Väliintulleen messun takia lykkääntyä asia kuitenkin tuonnemmaksi.

Joulukuun 21 p. 1701 jättivät muutamat kirjanpainajat neuvostolle selityksen sällien kanssa pidetyistä neuvotteluista sekä saavutetuista sopimuksista.

Faktorin viikkopalkka oli täten kohotettu 30 groschenista 1 1/2 taalariin. Sällien vaatimukseen, että olisi järjestettävä määrätty hinnat eri kirjasinkeille sekä miten paljon vakinaisella palkalla olevan sällin on suoritettava latousta, eivät työnantajat »vaihtelevien aikojen» takia

voineet suostua. Eivät he myöskään voineet hyväksyä hyvitystä uuden sopimuksen takia kadotetuille vapaapäiville. Vaikkapa keskinäisen sopimuksen saavuttaminen muutenkin näytti varsin hämärältä, niin pysyivät sällit kuitenkin yksimielisesti ja lujasti vaatimuksissaan.

Joulukuun 24 p. lähettivät kaupungin 6 kirjainpainajaa neuvostolle kirjelmän, jossa he ilmoittivat ei voivansa hyväksyä uutta järjestystä. He pitivät palkkoja siksi korkeina, etteivät he voineet niihin suostua. He vetosivat siihen, että koska heidän ainoa elämismahdollisuutensa perustui ainoastaan kirjainpainosta saamiinsa tuloihin — toiset harjoittivat myöskin kirjakauppaliikettä — niin tuottaisi sällien palkkoihin ennen sisältynyt ruoka- ja asunto-olojen poistaminen heille voittamattomia vaikeuksia ja anoivat siis, että vanha kirjainpainojärjestys olisi säilytettävä.

Asian johdosta velvoitti neuvosto kirjainpainajia uuteen kokoukseen, jossa »kunnollinen sopimus» tehdään. Tuloksena tästä oli uusi korjattu sopimus, joka vain muutamissa kohdin poikkesi ennen laaditusta sopimuksesta. Tämä jätettiin sittemmin helmik. 2 p. 1702 neuvoston käsiteltäväksi.

Tähän uuteen ehdotukseen sisällytettiin myöskin useita kurinpidollista laatua olevia määräyksiä. Niinpä kinailut, riidat, kiroamiset y.m. rankaisun uhalla kielletään. Samoin ovat korttipeli, »uksaus» ja muut pelit työpaikalla kielletyt, »koska ne antavat aihetta tappeluun, riitaan ja vihamielisyyteen». Tätäpaitsi ovat yölliset juopottelut erittäinkin pyhää vastaan kielletyt, koska ne vaikuttavat sen, »että sällit sunnuntaina jumalanpalveluksen aikana kirkossa torkkuvat». Tupakanpoltto työ- ja makuuhuoneessa on 12 groschenin sakon uhalla kielletty.

Neuvostossa hyväksyttiin muutokset sillä lisäyksellä, että riitaisuudet uudesta järjestyksestä ovat alistettavat viranomaisten ratkaistavaksi. Kuitenkin päätti neuvosto hylätä kirjainpainajain vaatimuksen saada vähentää hitaitten ja vanhuudenheikkojen työntekijäin palkkaa. Myöskään ei palkkaa saanut vähentää juhlapäiviltä.

Kun kirjainpainajat eivät ryhtyneet sällien kanssa neuvotteluihin tästä uudesta järjestyksestä, niin lähettivät he kirjelmän neuvostolle, jossa he valittivat sitä, että vaikka neuvottelut kirjainpainajain ja sällien välillä ovat olleet käynnissä ja niissä päätetty edelleenkin näitä neuvotteluja jatkaa, eivät he kuitenkaan ole saaneet kutsua saapua uusiin neuvotteluihin, eikä heille ole annettu tietoa edes siitäkään, että kirjainpainajat ovat jättäneet asian neuvoston ratkaistavaksi. Kun erimielisyydet ovat varsin suuret, niin anoivat sällit asian uuden käsittelyn alaiseksi, johon sittemmin myönnyttiinkin.

Miten sällit suhtautuivat tähän kirjanpainajain ja neuvoston esittämään kirjapainojärjestykseen, tehtäköön tässä pääkohdissaan selvää.

Järjestyksen 1:seen §:lään tehtiin se huomautus, että ainoastaan »kunnollisesti postuleeranut» henkilö saattaa tulla kirjapainon omistajaksi, koska muuten kukaan vanhempi sälli ei suostu työskentelemään hänen liikkessään.

2:ssa §:ssä mainituista »kollatsioneista» (juhlimisista) olivat sällit sitä mieltä, että olisi väärin, että kirjanpainajat vain omassa keskuudessaan juhlivat, vaan on näihin juhliin kutsuttava myöskin sällit.

4:n §:n määräämä palkka faktorille tulee olla 30 groschenista ($1\frac{1}{4}$ taalaria) $1\frac{1}{2}$ taalariin, koska se muuten tulisi olemaan alempi sällien palkkaa.

7:teen §:lään: Ei voitu hyväksyä sitä, että työnantajalla olisi oikeus vaihtaa ruoka- ja asunto-oloja 12 groscheniin viikossa.

8:ssa §:ssä mainittuja viikkotyömääriä pidettiin liian korkeina, koska ainoastaan näppärimmät työntekijät voivat saavuttaa siinä esitettyjä tuloksia; erittäinkin juhla- ja hautauspäivien sattuessa olisi aivan mahdotonta saavuttaa näitä tuloksia. Täten tulisivat sällit 8:ssa §:ssä määrätyn sakon takia kärsimään riittämättömästä tahi vaikeastiluettavasta käsi- kirjoituksesta, hitaasta oikaisuarkin luvusta, paperinpuutteesta j.n.e., jotka hidastuttavat sällin työtä. Jos taas ruoka- ja asunto-olot poistetaan, voi työnantaja ottaa työhönsä niin monta työntekijää kuin häntä haluttaa, vaikkapa hän ei voisi antaa näille kaikille työtä. He saisivat silloin maksun ainoastaan siitä, mitä he todellisesti tekevät.

14 §:ssä olivat kirjanpainajat rajoittaneet vapaapäivien lukumäärää. Sällit olivat sitä mieltä, että ainakin »koiranpäivinä» (mätäkuu) ja mesuna tarvitsisi olla joitakuuta ylimääräisiä vapaapäiviä.

16 §. Tupakanpolton voivat sällit heittää ainoastaan makuuhuoneessa. Työhuoneissa ovat he sen sijaan pakotetut polttamaan, kun nämä huoneet yleensä ovat sangen kosteita.

17 §. Niin kutsutusta »Aufreiben»-nimisestä haukkumisseremoniasta huonoja tovereja kohtaan eivät sällit tahtoneet luopua; myöskään eivät työnantajat saa antaa työtä huonossa huhussa oleville työntekijöille, koska rehelliset sällit tästä kärsivät.

18 §:lään tahtoivat sällit sen lisäyksen, ettei kukaan saa katsoa sormiensa lomitse sitä, jos sälli ottaa vaimokseen »epärehellisen» naisen.

21 §. Oppilaat ovat otettavat yleisessä kokouksessa, jolloin he suorittavat maksunsa. Tässä tilaisuudessa tulee oppilaalla olla syntymätodistus siitä ettei hän ole »sekasikiö» (avioliiton ulkopuolella syntynyt), jotta yhdistys ei saata itseään häpeään. Myöskään eivät kirjanpainajat

saa ottaa töihinsä »risasia ja onnettomuutta tuottavia poikia». Oppilaitten korkein luku on sama kuin painokoneitten sekä sällien.

27—28 §:iin halusivat sällit seuraavan lisäyksen: Kun sällien lukumäärä yhä lisääntyy ja ainoastaan pieni määrä muuttaa paikkakuntaa ja osa menee naimisiin, tulee viranomaisten valvoa etteivät sällit mene liian aikaseen naimisiin. Naimisiin menevän on annettava morsiamelleen 2 taalaria morsiuslahjana.

29—30 §. Sitä, joka seuraa ruumista, mutta pysähtyy kirkkotarhan portille, sakotetaan 18 pfennigillä, mutta kokonaan poisjääminen hautajaisista aiheuttaa 3 groschenin sakon.

31 §:ssä mainitaan: Kirjanpainajain suuren auktoriteetin ja mahtavuuden takia sekä että sällit pelosta, sokeasta tottelevaisuudesta tahi tietämättömyydessään eivät tarvitsisi tuntea itseään kaikissa pakotetuiksi tottelemaan isäntäänsä, on kunkin liikkeen henkilökunnalla oikeus lähettää 2 à 3 sälliä yleiseen kokoukseen.

Erikoisessa liitteessä todistavat sällit kirjanpainajain laatiman järjestyksen hataruuden siinä kun palkat näennäisesti osottavat kohoamista, mutta vapaapäivien poissiirtämisen ynnä muissa muodoissa on niitä todellisesti alennettu.

Senaikaisista asiapapereista päättäen, vallitsi sällien keskuudessa sangen hyvä yhteishenki, jota kirjapainon omistajain keskuudessa ei ollut.

Kaupungin neuvostolle lähettämässään valituskirjelmässä maaliskuun 2 p. 1703 panivat sällit vastalauseensa kirjanpainajain yksipuolista päätöstä vastaan.

Sen jälkeen kuin neuvosto seuraavan huhtikuun 3 p. oli lähettänyt kirjanpainajille kirjelmän, johon se vaati pikaista vastausta, lähettivät sällit saman kuun 21 p:nä neuvostolle kirjelmän, jossa he ilmoittivat että kaikki kirjanpainajat olivat päättäneet sulkea pois työstään ne sällit, jotka omasta ja toveriensa puolesta olivat allekirjoittaneet neuvostolle lähetetyn valituskirjelmän. Näitä allekirjoittajia oli yksi jokaisesta kirjapainosta. Huhtikuun 15 päivästä lähtien eivät kirjanpainajat — yhtä tahi kahta poikkeusta lukuunottamatta — *puhuneet* sällien kanssa.

Seuraukset tästä kirjanpainajain menettelystä näyttäytyivät seuraavana maanantaina, messun ensimmäisellä viikolla. Sällit selittivät, että he ovat yksimielisesti päättäneet ryhtyä toimenpiteisiin kirjanpainajia vastaan heidän menettelystään kirjoituksen allekirjoittajia kohtaan, jotka kaikki olivat vanhoja sällejä.

Neuvosto lähetti kirjanpainajille ankaran kirjeen, jossa heitä kehoitettiin lopettamaan riitaisuudet. Vastauksessaan panivat kirjanpainajat

puolestaan vastalauseensa sällien menettelyä vastaan. Sälleillä ei heidän mielestään ollut minkäänlaista oikeutta sekaantua kirjanpainajain asioihin ja päätöksiin. Jos he eivät ole tyytyväisiä näihin päätöksiin, niin voivat he jättää kaupungin. Vielä valittivat kirjanpainajat kuinka sällit lähtivät kokouksesta — johon heillä ei olisi ollut oikeutta saapuakaan — meluavalla tavalla, sekä myöskin, kirjanpainajain vahingoksi, on heillä salaisia sopimuksia, salaisia sääntöjä sekä langettivat he salaisia tuomioita. Kirjanpainajain mielestä tuli neuvoston vain yksinkertaisesti hyväksyä kirjanpainajain esittämän uuden järjestyksen, enempää kysymättä tätä sälleiltä. Muussa tapauksessa aikovat kirjanpainajat kääntyä maan hallituksen puoleen anomalla sen toimenpiteitä.

Vielä lähettivät sällit kesän kuluessa kirjeen neuvostolle, jossa kirjanpainajain perustelut kumottiin. Tämän allekirjoittajina oli 65 sälliä.

Kumpikin puolue pysyi lujasti kannassaan siksi, kuin sattui eräs tapaus, joka lopetti riidat. Tämä tapaus antaa muuten selvän kuvan senaikaisista oloista.

Joulukuun 17 p. 1703 lähettivät kirjanpainaja Fleischer sekä hänen 11 sälliään — joitten joukossa sällien oikeudenvälvoja Zutzel — valituskirjelmän neuvostolle, jossa ilmoitetaan, että kirjanpainajain yhdistyksen vanhin Krüger on julistanut Fleischerin luona pidetyn yksityisen postulaatin merkityksettömäksi siitä syystä, että muut kirjanpainajat tahtoivat järjestää useammalle sällille yhteisen postulaatin kolmanneksi joulupäiväksi uuden kirjapainojärjestyksen säädöksiens mukaisesti, joka järjestys valittajain mielestä ei kuitenkaan ollut saanut asianmukaista vahvistusta ja jota siis ei ollut pakko noudattaa.

Tämän kirjeen ohella lähetti Zutzel omasta puolestaan kirjeen, jossa hän valitteli kirjanpainajain edustajain häväisseen hänen mainettaan sekä kohdelleen häntä ylenkatseellisesti. Hänelle oli nimittäin sanottu vasten naamaa, että »jos hän ei luovuta hallussaan olevaa avainta yhdistyksen kirstuun — jota hän sällien oikeudenvälvojana säilytti — niin saattoi hän sen pitää elämänsä loppuun asti sekä asettaa sen sapelina ruumiskirstunsa kannelle, että kukin voisi nähdä, että hän, Zutzel, oli viaton asessori.» Valittaja anoi neuvoston turvaa ollessaan virallisesti nimitetty sällien oikeudenvälvoja sekä samalla hyvitystä haukkumanimitykselle »viaton asessori».

Jo joulukuun 15 p. samana vuonna jättivät neljä kirjankustantajaa neuvostolle valituskirjelmän, jossa m.m. esitettiin seuraavaa:

»Ei ole enempää kymmentä vuotta siitä, kun Leipzigin kirjanpainajain keskuudessa otettiin käytäntöön sellainen tapa, että kun oppi-

laasta tuli sälli, niin tuli tämän tapahtua n.k. postulaatin kautta, jonka se kirjanpainaja toimeenpani, jonka kirjapainossa kornuutti pääsi opista. Tämä kirjanpainaja määräsi sitte jonkun päivän viikossa, jolloin sällien tuli kokoontua; toimeenpantiin lyhyt esittely ja puheita pidettiin, jonka jälkeen kornuutti julistettiin sälliksi. Tämän jälkeen pidettiin painon sälleille pidot, jotka eivät saaneet käydä kalliiksi. Kaikki muut seremoniat olivat tarpeettomina poistetut.

Vastoin tätä kerrotaan nykyään, että kirjanpainajain yhdistys — useitten eriskummallisesta päänäpistosta — ei ajattele ainoastaan noitten vanhojen seremonioiden uudelleen käytäntöön saattamista, vaan tuumii tätä paitsi ensitulevaksi kolmanneksi joulupäiväksi kutsua kokoon tavattoman suuren konventin, postulaatin nimellä, jossa kaikki herrat ja sällit — siis päälle 100 henkeä — kahtena päivänä peräkkäin tuhlaavat aikaansa syömisellä ja juomisella.

Kirjanpainajat ja sällit voivat kernaasti syödä ja juoda niin paljon kuin heitä haluttaa — kunhan vain kirjainkustantajat siitä eivät kärsisi. Nyt on meillä kuitenkin kovin tärkeitä töitä kirjapainoissa, joitten tulee valmistua ensitulevaan messuun, sillä niihin on kiinnitetty useita satoja taalareja. Tiedämme kokemuksesta, etteivät edes nämä kaksi juhlapäivää tule riittämään, vaan tulevat siihen osanottajat tämänkin jälkeen olemaan päivän pari työhön pystymättömiä, joka aiheuttaa meille vahinkoa.»

Kirjankustantajat anovat lopulla, että neuvosto »sopivalla tavalla» ehkäisisi nämä aijotut juhlat.

Nämä valituskirjelmät antoivat puhtia neuvostolle. Jo joulukuun 19 päivänä antoi se päätöksensä asiassa, jonka mukaan Fleischer ja hänen 11 sälliänsä julistettiin syyttömiksi, joten kannetta kirjanpainajain yhdistyksen puolesta ei voitu heitä vastaan nostaa. Samalla annettiin määräys kirjanpainajain yhdistykselle, että tuo suunniteltu suuri joulujuhla on siirrettävä siksi kuin kaikki riitaisuudet ovat lopetettut.

Nyt panivat sekä kirjanpainajain yhdistys että sällit — paitsi Fleischerin henkilökuntaa — kaikki valttinsa alttiiksi saadakseen tämän kiellon peruutetuksi. Kahdessa pitkässä kirjelmässä, toinen sälleiltä ja toinen kirjanpainajain yhdistykseltä, koetettiin selvitellä asiaa. Tässä tilaisuudessa ilmoitettiin neuvostolle ensi kerran, *että kumpikin riitapuolue oli tehnyt rauhan*. He olivat nimittäin saavuttaneet sellaisen sopimuksen, että kukin puolue luopuu esittämistään vaatimuksista sekä suostuivat hyväksymään entisen kirjapainojärjestyksen sellaisenaan. Selitettiin vielä, että aiottu konventti tulisi olemaan hyödyksi eikä vahingoksi. Tämä tulisi perustumaan vain ystävällisiin puheihin ja yksinkertaiseen pitoon, joten työt seuraavana päivänä taas voisivat alkaa.

Fleischer ja hänen sällinsä olivat postulaatillaan tätävästoin rikkoneet yhteistä päätöstä, kun olivat viettäneet juhlanga 1:nä adventtisunnuntaina, joka oli kielletty aika. Eivät olleet antaneet edes yhdistyksen kirjanpitäjälle tietoa juhlasta. Jos neuvosto edelleenkin kieltää juhlangan viettämisen kolmantena joulupäivänä, niin tulevat ne, jotka jo ovat antaneet rahavaroja sitä varten, kärsimään tappiota. Myöskin nuo 3 postuleeraavaa kornuuttia kaikessa alamaisuudessaan anoivat neuvostoa kumoamaan päätöksensä.

Tästä huolimatta pysyi neuvosto päätöksessään ja ilmoitti tätäpaitsi, että kirjanpainajain ja sällien on saavuttava raatihuoneelle joulukuun 31 p:nä esittämään tekemänsä sopimuksen saadakseen sille virallisen vahvistuksen.

Tällävälän oli yhdistyksen vanhin Krüger lähettänyt kirjelmän neuvostolle, jossa hän ilmoitti noilta ennen mainituilta kolmelta kornuutilta vastaanottaneensa 40 taalaria postulaattimenoja varten. Joulukuun 19 p. oli kaksi näistä kuitenkin tullut vaatimaan rahojaan takaisin. Krüger oli silloin lähettänyt rahat oikeudenvälvojalleen Tietzelle, mutta oli tämä ne taas palauttanut. Saman päivän illalla klo 6 vaiheilla oli sälli Fuhrmann ja yksi kornuutti salaa tulleet hänen asuntoonsa ja hänen porstuastaan »suurella riemulla» vieneet siinä olevan yhdistyksen kirstun. Anoi että neuvosto auttaisi häntä oikeuksiinsa sekä rankaisisi ilkiyöntekijöitä.

Kaikki riitakohdat tulivat kuitenkin sovinnossa ratkaistuksi neuvoston määräämässä kokouksessa joulukuun 31 p. 1703. Riitaa oli siis kestänyt 2 1/2 vuotta.

Sovintoa tehtäessä kaupunginneuvoston johdolla joulukuun 31 p. määrättiin että kirjanpainajain ja sällien keskinäinen sopimus astuu voimaan uudenvuodenmessusta, jolloin nuo jo 70 vuotta käytännössä olleet pykälät hyväksyttiin uudestaan. Vapaapäivät olivat säilytetyt ja niistä maksetaan palkka kuten ennenkin. Mutta ne, jotka »laiminlöivät työvelvollisuutensa ilman pakottavia syitä», eivät olleet oikeutetut vaatimaan näitä vapaapäiviä. Että sopimus kirjanpainajain ja sällien välillä oli jo tehty neuvostoa kuulustelematta selitti neuvosto nuhteenalaiseksi.

Zutzeleihin kohdistettu loukkaus järjestyi siten, että loukkaajat velvoitettiin anomaan sitä häneltä anteeksi. Fuhrmannia, joka erään kornuutin kanssa oli vienyt pois yhdistyksen »kirstun» Krügerin porstuasta, ja jota muutenkin pidettiin sällien itseoikeutettuna johtajana, kehoitettiin »rauhallisuuteen ja ettei hän enään anna aihetta epäjärjestyksiin». Kirjanpainaja Fleischer selitettiin »rehelliseksi mieheksi» ja hyväksyttiin hänen järjestämänsä yksityinen postulaatti. Neuvosto katsoi

kuitenkin tarpeelliseksi huomauttaa häntä horjuvaisuudestaan siinä, että ensin hyväksyy toisten kirjanpainajain kanssa tehty sopimus, jonka hän sittemmin oli valmis rikkomaan.

Kuten edellisestä selviää, oli sen ajan kirjaltajain toiminta työolojensa järjestämiseksi verrattain puutteellista. He eivät silloin vielä käsitäneet vakinaisen työajan asteettaista rajoittamista, vaan tapahtui tämä ennen tavaksi tulleitten vapaapäivien säilyttämisellä, jotka vapaapäivät käytettiin miltei yksinomaan juopotteluja varten. Samoin olivat palkkojen järjestelyt varsin heikkoja. Sen sijaan kiinnitettiin suurempi huomio kaikellaisiin muihin, usein hyvin nurinpuolisiinkin säädöksiin, kuten »postulaatteihin» ja sen tapaisiin. Mutta kun kirjaltajain aineellinen toimeentulo siihen aikaan ehdottomasti oli turvatumpi kuin nykyajan suurteollisuuden jaloissa, niin emme saata tätä suuresti kummeksia.

Mutta niin alkeellista kuin tämä kirjaltajain toiminta silloin olikin, niin täytyy ihmetellä sitä yksimielisyyttä ja sitkeätä tarmoa, jolla he ajoivat tahtonsa perille. Kun sananvalta noissa virallisiksi tunnustetuissa kirjanpainajain yhdistyksissä sälleillä oli varsin pieni, niin pakottautuivat he perustamaan salaisia tahi niin sanottuja maanalaisia veljeyseuroja, »zunfteja», joilla he pelottavaisuutensa ja nykyaikaisillekin järjestöille esimerkiksi kelpaavan keskinäisen kurinpitonsa avulla pakottivat työnantajansa ja usein hallitusviranomaisetkin alistumaan tahtonsa alaisiksi.

VII.

Oppilas — kornuutti — sälli (konstförvantti).

Oppilaan tuli ennen vanhaan olla »aviovuoteessa, nuuhteettomista vanhemmista syntynyt». Oppilaslukumäärä oli tarkalleen määrätty, eikä oppiaika saanut olla alle neljän vuoden. Oli kielletty rahalla ostamasta itselleen lyhempää oppiaikaa. Oppiaikansa tuli oppilaan olla kunnollisen sällin silmälläpidon alaisena, joka tästä sai määrätyn rahapalkkion.

Oppivuosien päätyttyä joutui oppilas kovien kokeilujen alaiseksi, jonka jälkeen hänet julistettiin »kypsäksi» tahi myöskin tuomittiin määrättyksi ajaksi jatkamaan oppiaikaansa. Ken huomattiin kypsäksi, hänet »laskettiin vapaaksi», s.t.s. hänet julistettiin sälliksi, mutta ilman sälli-oikeuksia — hänestä tuli kornuutti¹⁾. Tämä merkitsi sitä, että hän sai kes-

¹⁾ Latinalainen sana cornu = sarvi. Tämä johtuu sarvilla koristetusta päähineestä, jota oppilaan opistapääsöjuhlamenojen aikana ja joskus jo sitä ennenkin tulee kantaa. Tämä tapa lienee peritty ylioppilailta Saksassa, jotka osakunnan jäsenyyteen hyväksyttäessä olivat pakotet kantamaan mainittua päähinettä.

tää vielä jonkunlaisen koe- tai uusiutumisaajan, jolloinka hänen siveelliset ominaisuutensa tuli kehittyä. Kornuutilla ei ollut oikeutta sekaantua »konstförvanttien» asioihin, hän ei saanut asettua tuttavuussuhteisiin toisten taiturien kanssa, hän ei saanut matkustaa ja oli hänen palkkansa pienempi kuin postuleerattujen sällien.

Vaikka ammattikunta-aikana kirjapainon sällien keskuudessa vallinneella ammattikurilla erilaisine kirjoitettuiine säädöksineen oli hyvätkin puolensa, m.m. oppilaitten ammattiopetuksessa, niin oli sillä myöskin nurjat puolensa. Täten kiintyy huomio niin kutsuttuun pennalismiin¹⁾.

Kirjapainotaidon alkuvuosisatoina rehotti tämä pennalismi kirjapainoissa varsin hirveässä määrässä. Tuolla nuorella kirjapainooppilaalla ei ollut suojelusta missään. Asianomaiset katsoivat näitä pahoinpitelyjä sormiensa lomitse, sillä kansan käsittinä silloin oli että ainoastaan ankaralla kurilla ja selkäsaunalla voidaan kasvattaa kunnollisia työntekijöitä ammattiin. Siksipä tällä oppilaalla ei saanut olla minäkäänlaista arvostelua omasta asemastaan. Hänen tuli aivan kuin kuritus-huonevangin sokeasti alistua mestarinsa määräyksien alaiseksi. Pieninkin tottelemattomuus aiheutti vähintään korvapuustin. Sattuipa niinkin, että tuo oppilas sai koko elinikänsä potea tästä pahoinpitelystä saamistään vammoista.

Erikoisesti mieltäjärryttävät tapaukset pakottivat tuon kuuluisan kirjanpainajan Breitkopfin Leipzigissä vasta 1800-luvun alussa panemaan koko auktoriteettinsa alttiiksi saadakseen paikkakunnan »konstförvanttien» kurittamisintoa edes hiukan laimenemaan. Ruotsissa oli lainlaadinta jo aikaisemmin kiinnittänyt huomionsa näihin epäkohtiin. Niinpä ammattikunta-asetus v. 1669 sisältää säädöksen, jossa mestareja ja sällejä kielletään humalapäissään tahi vihassa aiheettomasti pahoinpitelemästä oppilaita. Ammattikuntaan kuulumattomana ei tämä asetus kuitenkaan koskenut kirjapainoja. Tosin oli jo vuodelta 1752 asetus myöskin kirjapainoja varten, jossa m.m. sakon uhalla sällejä kielletään vihassa tahi nurjalla mielellä ollessaan lyömään tahi pahoinpitelemään oppilaita, mutta tämän määräyksen sanotaan kuitenkin pitkiksi ajoiksi jääneen

¹⁾ Pennalismi lienee saanut alkunsa Saksan evankelisissa yliopistoissa muodostuneesta tavasta, jonka mukaan uusien ylioppilaiden, pennaalien täytyi alistua vanhempien ylioppilaiden ehdottoman ja usein erittäin omavaltaisen ja raa'an käskyvallan alaisiksi ennenkuin he saivat »absoluttionin» (synninpäästön). Vanhemmat ottivat tulokkailta paremmat vaatteet, antoivat heidät puolestaan maksaa juomavelkansa. Tämä toveriensorto siirtyi sittemmin kouluihin sekä ammattityöntekijöihin.

pelkäksi »paperipykäläksi». Onpa vielä elossa olevia kirjaltajia, joilla tuosta »vanhasta hyvästä ajasta» on kerrottavana pöyristyttäviä juttuja, joita he konstförvanttien puolesta saivat kokea.

Kuten monet muut hullunkuriset kujeet olivat saaneet alkunsa ylioppilaitten orgioista, niinpä tuli myöskin kirjapaino-oppilaan oppiaikansa päätyttyä postuleerata. Postulaatti eli depositsioni (lat. depositio cornuum = sarvenheittäjäiset) merkitsee juhlallista seremoniaa, jonka kautta oppilas, oppiaikansa päätyttyä sekä suoritettuaan määrätyn rahausuman, sällien kokouksen päätöksen mukaan julistettiin opinsuorittaneeksi ja otettiin veljeyspiirin jäseneksi. Vasta sen jälkeen kuin kornuutti — tällä nimityksellä kutsuttiin kirjapainotyöntekijää oppiajan päättymisestä siihen mennessä kun hän julkisesti oli julistettu täysin oppineeksi — oli kestänyt sille asetetun kiirastulen sekä suorittanut sisäänkirjoitusmaksunsa, sai hän täydellisen sälliarvon kaikkine vapauksineen ja etuineen. Ainoastaan postulaatin kautta kulkenut sälli saattoi esiintyä kirjanpainajana.

Postulaatti oli käytännössä Saksassa kolmen vuosisadan ajan ja ulotti se vaikutustaan myöskin Itävaltaan, Sveitsiin ja jossain määrin Skandinaavian maihin, joka johtui siitä, että kirjapainojen johdossa viimeksi mainituissa maissa siihen aikaan oli miltei kaikkialla saksalaisia. Muissa Euroopan maissa ei postulaatti ainakaan huomattavassa määrässä ole saanut jalansijaa.

Kun oppilaan tahi kornuutin tuli suorittaa kaikki ne menot, jota tämä postulaatti nieli sekä sen lisäksi sisäänpääsymaksun, niin tuntui näitten varojen kerääminen tuolle pienipalkkaiselle oppilalle useimmassa tapauksessa sangen raskaalta. Kun muutamissa kaupungeissa ei ainoastaan kirjanpainajat ja konstförvantit, vaan myöskin heidän naisyttävansa olivat kutsuttavat tähän juhlaan, niin voidaan päästä käsitykseen siitä, miten kalliiksi se tuli. Siksipä sattuikin usein, että kornuuttiaikaa kesti varsin pitkältä, kun hänen tällä ajalla tuli kerätä kustannukset postulaattiin. Miten kalliiksi nämä seremoniat tulivat, osotanee eräs Upsalan kirjastossa säilytetty, dosentti J. S. Alnanderin kirjoitus, jossa mainitaan: »Saksalaisen tavan mukaan on oppilalle asetettu kovin vaikeita ehtoja, hänen tulee mitä orjamaisimmin noudattaa kaikkia sällien määräyksiä sekä suorittaa heidän toimiaan. Vaikkapa hän on suorittanut oppiaikansa sekä omaa täysin tyydyttävän työtäidon, niin ei häntä sittenkään tunnusteta sälliksi asianmukaisine oikeuksineen, vaan saa hän kornuuttinimityksen, joka merkitsee sitä, että hän ei ole enempää oppilas kuin sällikään, vaan sellainen, jonka kuukausittain tulee sälleille suorittaa määrätty raha nautintoja varten, tahi saa hän

sarvilakin päähänsä, jonkalaisena kummituksena hänet pakotetaan esiintymään siksi, kun hän on kerännyt tarpeelliset rahat postulaattia varten, jotka menot tavallisesti nousevat 600 taalariin kuparirahassa. Kun hän siten noitten omituisten seremonioiden kautta on sälliksi julistettu, niin on hän voinut saattaa itsensä sellaiseen velkaan, jota hän ei enään elinpäivinänsä jaksa maksaa.»

Jos tässä Alnanderin laskelmassa on perää, jota rohkemme epäillä, niin on tämä summa, 600 kuparitaalaria, joka Suomen rahassa teki noin 185 markkaa, katsottava tavattoman suureksi summaksi sen ajan oloihin verrattuna.

Tämän räikeän epäkohdan poistamiseksi katsoivat viimein viranomaiset itsensä pakoitetuiksi ryhtymään toimenpiteisiin. Niinpä Ruotsissa julkaistuissa säädöksissä elokuun 12 p. 1752 määrätään, että postuleerattujen konstförvanttien tulee vastustamatta työskennellä sellaisten sällien kanssa, jotka eivät ole kulkeneet mainittujen seremonioitten kautta. 50 hopeataalarin sakon uhalla kiellettiin vastaisuudessa kaikki postulaatit tahi sentapaiset seremoniat.

Myöskin Saksassa ja Itävallassa yrittivät viranomaiset hillitä näitä kalliita postuleerauksia. Niinpä Itävallan keisarin julkaisemassa asetuksessa heinäk. 20 p. 1771 säädetään, että oppilaan »vapaaksi päästyään tulee suorittaa 3 floriinia avustukseksi sairaille ja köyhille konstförvanteille». Samalla kiellettiin kaikki ne juhlallisuudet ja kalliit vierasvaraisuuden osotukset, jotka olivat yhdistetyt postuleeraukseen. Saksissa kesti aina vuoteen 1815, ennenkuin postulaatti kuninkaallisella asetuksella poistettiin.

Myöskin huomattiin kornuuttien taholla vastenmielisyyttä postulaattia vastaan, jota osottaa eräs valituskirjelmä, jonka Köpenhaminan kornuutit elokuun 17 p. 1794 jättivät sille suurelle komissionille, jonka hallitus oli asettanut muutamissa ammateissa puhjenneen laajan lakon johdosta. Tässä valituskirjelmässä mainitaan m.m.: »Kun kirjapaino-oppilas on suorittanut sovitun oppiaikansa, 6 tahi 7 vuotta, niin tulee hänestä, työaidostaan huolimatta, ainoastaan kornuutti, toisin sanoen, hänestä tulee tosin sälli ja saa hän sällin palkan, mutta tulee hänen tästä palkastaan puolivuositain luovuttaa 2 riikintaalaria sekä sitä paitsi kussakin neljänneksessä 3 mk. n.k. kurkun kostukerahoja, jotka vuosittain tekevät 6 riikintaalaria, erälle ylemmän luokan sälleille, joita kutsutaan postulaateiksi. Nämä rahat käytetään osaksi juomakekkereihin tahi jaetaan ne tasan postulaattien kesken. Onhan selvää, että kukin mahdollisimman pian yrittää vapautua tästä raskaasta taakasta, mutta siihen eivät pysty kaikki, kun tällaiset postulaattimenot kohoavat 30—50

riikintaalariin ja ovat ne yhdellä kertaa suoritettavat, ja eikä näitä rahoja kuitenkaan käytetä muuhun kuin juopotteluun ja huikenteluun. Tosin on tämä saksalaisten tuoma tapa lainvastainen, mutta ei sitä ole tähän päivään mennessä voitu lopettaa, koska kukin, joka uskaltaa tätä epäkohtaa vastustaa, saattaa kadottaa leipäänsionsa sekä joutua vihatuksi ja huonosti kohdelluksi postuleerattujen sällien puolelta.»

Valittajat anoivat näitten epäkohtien poistamista. Heidän valituksenensa otettiin myöskin huomioon siinä muodossa, että ero postuleera-
tun ja postuleeraamattoman sällin välillä selitettiin poistetuksi.

Sangen juhlallinen oli se seremonia, jolloin kornuutti kohotettiin konstförvantin arvoon. Niitä erikoisia ohjeita, joita postulaattia eli depositionsia varten oli laadittu, noudatettiin tarkalleen kautta vuosisatojen. Poikkeukset näistä kaavoista kohdistuivat ainoastaan paikallisiin oloihin, ja saivat silloin erikoisen muotonsa proloogissa (juhlan alkajaispuheessa), jolloin tämän osan esittäjä näissä tilaisuuksissa ylisteli niitä kunnioitettuja kirjanpainajia, jotka harjoittivat liikettä siinä kaupungissa, jossa postulaattijuhlaa vietettiin. Kun postuleeraus pidettiin kaupungissa, jolla ei ollut suurempaa kirjapainohistoriallista merkitystä, turvautui Prologus yleisempään esittelyyn.

Että näihin postulaattiseremonioiden valmisteluihin kiinnitettiin suurta huomiota, osottaa se, että tätä varten painettuihin kaavoihin pantiin suurta kirjapainollista taitoa. Nämä ohjevihot, jotka m.m. sisälsivät yksinäytöksisen postulaattinäytelmän, olivat todellisia kirjapainotaidon koruteoksia 1600- ja 1700-luvuilla.

Sisällön siihen seremoniaan teatterinäytelmän muodossa, jota 1500-luvun alusta aina 1700-luvun loppupuolelle asti Saksassa ja suurimmaksi osaksi tätä aikaa myöskin Skandinavian maissa esitettiin, oli eräs Paulus Viisas Leipzigissä laatinut, jota sittemmin eräs holsteinilainen pastori Johann Rist 1654 paranteli.

Postuleeraus pidettiin tavallisesti kirjapainosällien kiltta(gille)tuvassa, jossa »postulaatti-isä», kiltatuvan hoitaja, oli postuleerattavan kustannuksella järjestänyt komeat pidot, jossa ruokaa ja juomaa piti olla riittä-
mään asti. Itseoikeutettuja jäseniä tähän juhlaan olivat kaikki kirjapainosällit naisineen ja oli niissä useimmassa tapauksessa läsnä myöskin kaupungin kirjanpainajat. Kiltasali oli juhlallisesti koristettu ja kaikki läsnäolijat juhlapuvuissa.

Näytelmässä on pääpaino pantu deposiittorin rengin (pieksäjän) osalle, joka esittää komiikkaa, ja jonka puheet usein ovat kaikkea siivoutta vailla. Saattaakseen tämän esityksensä mahdollisimman koomilliseksi, esitti hän puheessaan yleensä jonkun paikkakunnan murretta,

etupäässä alasaksalaista. Deposiiitorin osa oli tavallisesti annettu jollekin kirjanpainajalle tahi enemmän etualalla olevalle sällille. Kykyjen puutteessa annettiin rengin osan näytteleminen usein ammattinäyttelijälle.

Kornuutti, seremonian keskus, esiintyi omituisessa puvussa. Päässä hänellä oli korkea nahkahattu, johon oli maalattu erilaisia symbolistisia kuvia. Hatun etupuolelta pistäytyi pari suurta pukinsarvea ja päättyi se takaalta pitkään ketunhantään, jossa riippui heliseviä kulkusia¹⁾. Puku esitti keskiaikaisen mielikuvituksen luomaa pirunkuvaa, sillä erotuksella vain, että kornuutti oli saanut häntänsä niskaan sekä oli ilman pukinjalkaa. Tätäpaitsi oli kornuutin kasvot maalattu mustaksi sekä rasvattu jollain pahanhajuisella aineella.

Näytelmässä esiintyvät seuraavat kahdeksan henkilöä: Monsieur Tuulispää, Prologus, Deposiiitori ja hänen renkinsä, Kornuutti (Sarvipää), kaksi todistajaa, oppimestari ja Epilogus.

Ennen varsinaisen näytelmän alkamista pitää Monsieur Tuulispää seuraavan puheen:

»Hyvää päivää herrani, rouvani ja neitoseni! Antakaahan kun katselen teitä lähemmältä — nojaa, ettepähän näytä hassummilta. Puhuessani itseltäni, myönnän kernaasti jumaloitsevani Bakkus juoppoa. Istuskelen mielelläni siellä missä on hauskaa ja rakastan viinitynnyriä — silloin kuin siellä on juotavaa. Kuten jumaloitava Bakkus en minäkään voi olla jumaloimatta naisia. Kun näen naisen, niin sykkii sydämeni ja suuni vastoin tahtoaani menee suipoon. Saan rehellisesti tunnustaa, että minä mieluimmin syleilisin naista tänä iltana, kuin jättää se huomiseksi. Kerskumatta olen sitä mielipidettä, että olen hyvinkasvanut nuorukainen, vaikkapa minussa onkin hiukan painoväriä siellä ja täällä.

Jos Bakkus on jumala, niin olen minä hänen lapsensa tahi ainakin hänen veljensä. Suuni ympäryys ei koskaan pääse kuivamaan ja jos olenkin joskus laiska, niin ei se esiinny koskaan silloin kuin on kysymys ruuasta ja

¹⁾ Kuvaannollisesti esitti tämä kornuutin hattu vapautta sekä mihinkä paheisiin tämä vapaus johtaa silloin kuin se esiintyy villinä ja hallitsemattomana. Kuviot hatussa esittivät sitä korskeutta ja ylpeyttä, jota nuorena mieheissä huomataan silloin, kun hän luulee olevansa täysin kypsytynyt astumaan yhteiskunnan näyttämölle. Pukinsarvet esittivät niitä himoja ja haluja, jotka eroottisessa ja muissa suhteissa ovat ominaisia nuorukaiselle. Ketunhantä taas kuvasi sitä viekkautta, johon nuori mies yritti kehittyä, päästäkseen halujensa perille. Kulkuset osottivat typeryyttä, joka saattaa kunnian varjoon, kun tuo nuorukainen vielä julkisesti ylvästelee näistä paheistaan. Kun näytelmässä deposiiitori kirveellä lyö hatun pois kornuutin pästä, niin merkitsee se sitä, että hän täten on vapautettu kaikista näistä paheistaan, alkaakseen uutta ja parempaa elämää. Myöskin se korvapuusti, jonka deposiiitori lopuksi kornuutille antaa, merkitsee sitä, että hän täten on täydellisesti vapautettu kaikista alamaisuuksistaan vanhempia tovereitaan kohtaan.

juomasta eli silloin kuin mielistelen tyttöjä. Että näytän näinkin siistiltä tänään, johtuu siitä, että olen ensin ollut kylpemässä. Muussa tapauksessa olisin muistuttanut nokikolaria.

Olen iloinen tänään, sillä nyt sitä juhlietaan! Ajatukseni tästä panee jo kieleni nuolaisuvalmiiksi. Muistelen että vatsallani, samoin kuin teidänkin, on kaksi päätä, samoin kurkullani. Virittääkää musikantit hauskan minuetin.»

Monsieur Tuulispään tanssiessa soittavat musikantit minuettia. Uutta musiikkikappaletta esitettäessä astuu Prologus näyttämölle, jonka jälkeen hän pitää seuraavan juhlapuheen:

Jalot kunnioitetut herrat, jalot siveät rouvat ja neitokset, samoin kuin herrat spektaattorit (näyttelijät), toivotan teidät sydämellisesti tervetulleiksi!

Tässä salissa, jossa me nyt olemme, tulee teidän hyväntahtoisen katseenne alaisuudessa esiteltäväksi näytelmä, mutta se ei ole sellainen näytelmä, joka teille toistaa päivän tapahtumia. Ei, jotain sellaista ette saa odottaa. Aiheena tänne kokoontumisellemme on se, että täällä tänään, tuon korkeampaisen kirjapainotaitteen harrastajain veljeyspiiriin tulee otettavaksi sälli, uusi jäsen, ja tulee tässä sen johdosta noudatettavaksi vanhoja taiteen perimätapoja. Sentähden pyydämme kunnioittavasti teitä kärsivällisyydellä katselemaan ja kuuntelemaan tätä vastaanottoimitusta loppuun asti.

Meidän rakkaat, vanhat saksalaiset esi-isämme, joille ennen kaikkia muita kansoja lahjoitettiin kirjapainotaito, ovat kuvanneet tätä ihanaa lahjaa, tätä hyödyn ja tiedon levittäjää, siivekkään jumalattaren muodossa, kantaen laakeriseppelettä päässään ja joka käsissään pitelee kelloa ja kirjaa. Seisoessaan toisella jalallaan pallolla, hän toisen jalkansa voitonriemuisasti asettaa kuoleman niskalle.

Tämä allegoria (vertauskuva) on yhtä kaunis kuin onnistunut ja sisältää se taiteen koko runouden. Kirja merkitsee vaivaa ja työtä sekä kello kirjapainotaidon valtaa halki aikojen. Kuoleman polkeminen merkitsee, ettei hän säily kuolemaa ja toinen jalka maan ympyriäisellä pallolla osottaa, että hän huolimatta kaikista vastuksista hallitsee koko maailmaa. Siipiensä avulla halkoilee hän pilvet ja lentää kautta avaruuksien, eikä mikään voi himmentää hänen kunniaansa. Vuossadat ovat hänen alamaisuudessaan ja on hän se palkitsematon hyväntekijätär, jota ilman ihmiskunta ei menesty.»

Tämän jälkeen lausuu hän juhlarunon sekä lopettaa puheensa seuraavin sanoin:

»Kirjapainotaidon, tuon meidän kaikkien hyväntekijättären kunniaksi pyydän teitä seuraamaan tätä depositionsia, joka esitetään vanhojen keisarien ja kuninkaitten armossa hyväksytyjen taidetapojen mukaan. Tässä tahdomme näyttää, miten kornuutti heittää hyvästit raakuuksille ja paheille ja miten häntä johdetaan hyveiden ja kunnioitettavien tapojen teille sen jälkeen kun hänet on hyväksytty tuohon kunniaakkaaseen sällisäätyyn.»

Seuraa sitte näytelmä, jossa tuo onneton kornuutti asetetaan mitä hullunkurisimpien kujeilujen esineeksi. Sitä vedetään nenästä, tanssite-

taan ruoskan avulla, höylätään, keritään j.n.e. Kun tätä komediaa on jatkunut jonkun aikaa, niin lyö Deposiiitori kirveellä hatun kornuutin päästä. Voimakas korvapuusti tämän lisäksi merkitsee että kaikki oppilas- ja kornuuttiaikaan kohdistuneet kurinpidot ovat päättyneet. Näytelmän loppukohta on seuraava:

Desposiittori (yleisölle): Jaa, nyt olemme poistaneet hänestä paheet ja esitämme teille kunnollisen sällin, jota tarvitsemme. Toivokaamme että hän vastaisuudessa sellaisena pysyy. Jos hän on saanut vammoja muokkailustamme, niin saa hän asettua vuoteeseen. (Poistuu).

(Tämän jälkeen astuvat kutsutut todistajat esiin, kääntyvät mestarin puoleen, joka heiltä kysyy):

Arvoisat ystävät, olen käskystänne täällä ja haluan tietää miten voin teitä palvella:

Todistajat: Herrani! Meillä on tässä nuori mies, joka halukkaasti on kestänyt kaiken sen, mitä aika ja tavat vaativat. Toivomme siis, että te hänet vapauttaisitte ja antaisitte hänelle neuvoja ja kehoituksia vastaisuuden varalle.

Oppimestari: Tapahtukoon sen jälkeen, kun hän on tehnyt tunnustuksensa.

Kornuutti: Olen pakotettu tunnustamaan, että jo nuoresta iästä lähtien olen ollut harhateillä. Olin huonojen ihmisten seurassa ja annoin paheilleni vapaan vallan. En tehnyt mitään hyvää silloin kuin voin sitä karttaa, mutta sitävastoin olin kovin ilkivaltainen, raaka, röyhkeä ja laiska. Nauroin sydämeni sisimmästä toisten onnettomuuksille, mutta heidän menestymistään minä riippahuilin kadehdin. Oppivuoteni päätyttyä luulin olevani sankari, eikä kukaan ollut minua röyhkeämpi. Olin kauniitten Magdaleenojen luona miltei joka päivä. Hävitin rahani niin että velkaannuin. Kun minua kutsuttiin herraksi tai monsieuriksi, niin olin niin ylemmäärin ylpeä, että luulin itseäni suureksi mieheksi. En kunnioittanut enempää taidetta kuin siveyttäkiän, ja saan minä koko elinaikani kiittää teitä, mestari, siitä että olette minut näistä paheista pelastanut. Nyt toivon tulevani kunnan sälliksi ja hyväksytyksi veljeyspiiriin, sekä lupaan vastaisuudessa käyttäytyä niin, että voin siitä vastata sekä jumalalle että ihmisille

Oppimestari: On hauskaa kuulla että tavoittelet kuria ja kunniaa. Olet minulle tunnustanut huonot tapasi ja haluat nyt vapaaksi pääsyä. Olkoon menneeksi, nyt tulee sinun tästälähtien vaeltaa siveyden tiellä ja saan täten julistaa sinut *sälliksi*.

Sitten toivon minä, että sinä pian saat hyvän herran, ja silloin kuin sinä olet sellaisen saanut, niin tulee sinun varoa itseäsi ylpeydestä. Jos olet saanutkin paremman takin kuin on kanssaveljelläsi, niin älä kerskaile siitä. Älä myöskään noudata monen suurkerskaajan esimerkkiä, jotka ylvästelevät työtäidollaan, vaan jotka itse asiassa eivät ole muuta kuin taitamattomia narreja. Valhetta tulee sinun vihata sekä karttaa peliä, sillä se on vienyt monen nuoren miehen puutteeseen ja turmioon. Ole kohtelias seurapiirissä ja kehitä ystävyyttä, kun tapaat todellisen ystävän. Harrasta puhtautta kaikessa ja älä

anna viinilasin painaa itseäsi alas juoppouden pimeyteen. Älä juokse liian paljon naisten hännässä, sillä sekin saattaa tulla sinun onnettomuudeksesi.

Tee työsi ahkeruudella kuten mehiläiset ja pane visusti talteen ansiosi. Raskaasti kerätyt rahat saattavat joskus helposti hävitä, erittäinkin viiniin ja naisten seuraan. Et saa mulkoilla, kuten rakastunut apina, herrasi rouvaa tahi hänen tyttärtään. Et saa lörpöttelyllä ja kavalalla kielimisellä kiihoittaa herrasväkeä ja sällejä toisiaan vastaan, eikä myöskään sällejä toisiaan vastaan sisällisesti. Sinun täytyy sentähden hallita kieleäsi, sillä ajattelematon sana saattaa olla syynä moneen onnettomuuteen.

Ahkeroitse työssäsi, mutta kunniallisella tavalla, ettei sinusta saada sitä käsitystä, että valheella, matelemisella ja silmänkääntämisellä yrität päästä herrasi suosioon. Seuraa etsiessäsi tulee sinun pyrkiä kunniallisten ja rehellisten ihmisten tuttavuuteen, eikä siihen huonoon joukkoon, joka helposti houkuttelee nuoren miehen huonoille teille.

Älä unohda kirkossakäyntiä ja kuulla mitä herran palvelijalla on sinulle sanottavaa. Pidä jumala alituisen mielessäsi ja älä unohda, että hänen poikansa on ristinpuulla kärsinyt meidän synteimme takia.

Pysy aina oikeassa ja puolusta totuutta. Lupauksesi tulee sinun aina täyttää, mutta karta takauksen menoa, sillä se saattaa tuottaa sinulle surua.

Matkustaessasi kaupungista toiseen, tulee sinun aina olla siististi puettuna, sillä mies, joka saapuu rääsyissä, on alhaisessa arvossa ja saattaa käydä niin, ettei kukaan ota häntä palvelukseensa.

Mitä minä nyt olen sinulle sanonut, paina se uskollisesti mieleesi ja seuraa sitä. Vielä tahdon minä toivoa, että korkeimman siunaus on seuraava sinua kaikilla sinun teilläsi, nyt ja kaikessa vastaisuudessa.

(Tämän jälkeen tahtoo oppimestari todistajilta tietää, minkä mietelauseen he aikovat antaa tälle uudelle sällille. Saatuaan tästä tiedon, asettaa hän laakeriseppeleen sällin päähän lausussaan seuraavaa):

Täten julistan ja vihin minä sinut N. N. korkeaooppisen Kirjapainoseuran nimessä rehelliseksi sälliksi. Sinun symbolisi tahi mietelausemasi on etc.

Tämän jälkeen astuvat todistajat esille, ojentavat lahjansa uudelle sällille, jonka jälkeen kaikki läsnäolevat käyvät onnittelemassa sälliä hänen uudessa säädysään. Lopuksi astuu näyttämölle

Epilogus: Korkea-arvoiset taidetietoiset herrat! Siveät rouvat ja neitokset! Korkeasti kunnioitetut katselijat!

Siitä tarkkuudesta ja hyväntahtoisuudesta, jolla te olette seuranneet meidän vaatimatonta näytelmäämme alusta loppuun asti, pyydän minä lausua kiitoksemme. Kuten näytelmästä selvästi on esillekäynyt, on näitten seremonioiden, jotka meidän taiteessamme jo vanhoilta ajoilta ovat olleet käytännössä, tarkoituksena esittää, miten kornuutti vapautettiin kaikesta siitä paheesta, raakuudesta ja ylpeydestä, jonka hän omasi, sekä että häntä, sällisäätyyn päästyään, kehoitetaan ahkeroitsemaan siveydessä, taidossa, kunniaassa ja rehellisyydessä, siten alkaakseen uuden elämän.

Tarkoituksemme on rehellinen ja vilpitön ja jos meidän depositionsimme mahdollisesti muutamien silmissä on epäonnistunut, niin pyydämme anteeksi. Eihän kaikkia voi tyydyttää ja ehkäpä toiste voimme tehdä sen paremmin.

Kaikessa tapauksessa voikaa hyvin ja kuulenhan minä teidän suosionoso-

tuksistanne, ettemme ole pettyneet toiveissamme. Pysymme säännöllisesti palveluksessanne sekä aina, niin kauvan kuin kirjaa luetaan.

Ei ollut tämän sällikokelaan ennen vanhaan helppo ehjinnahoin suoriutua näistä kokeistaan, päästäkseen »kunniallisen sällisäädyn» jäseneksi. Jos deposiittori ja hänen renkinsä näytelmäosiensa suorituksessa olivat tavallista kovakätisempiä, niin sai tuo uusi sälli ehdottomasti vielä pitkät ajat jälkeenpäin sitä ruumiissaan kokea. 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alulla lievennettiin postulaattitapoja ja vaihdettiin vähitellen sällien keskinäiseen kokoukseen, jossa oppimestari juhmallisen kehoituspuheen jälkeen julisti oppilaan sälliksi kaikkine sällioikeuksineen.

VIII.

Kun kirjaltajat kadottivat oikeutensa miekankantoon.

Sitä aikaa, jolloin miekankanto siviiliväestön keskuudessa Euroopassa muodostui yleiseksi, emme voi lähemmin määritellä. Varmat merkit viittaavat kuitenkin siihen, että keskiajan rauhattomat olot pakottivat ihmisiä n.k. »maarauhan» takia varustamaan itseään miekalla. Kun käytännöllisten kulkuneuvojen puutteen takia maantiematkat olivat yleisiä, niin tuli matkailijoitten näinä aikoina tiheästi esiintyvien maantierosvouksien takia henkensä ja omaisuutensa pelastamiseksi olla aseella varustettuna.

Miten yleistä tämä miekankanto oli, todistaa osaltaan sekin, että kirkkojen luo oli rakennettu erikoisia asehuoneita, joihin kirkossakävijät saivat jättää miekkansa astuessaan tähän pyhään paikkaan.

Kun paremmin järjestetyt olot sittemmin tekivät tuon miekankannon tarpeettomaksi, niin säilyttivät sitä kuitenkin yhteiskunnan korkeammalla asteella olevat »kunniamerkkinä». Näin ilmestyi porvarimiekka, ylioppilasmiekka, hovimiekka j.n.e. Erilainen kahva miekassa osotti arvoastetta.

Mutta 1600-luvun sotaisat ajat antoivat vauhtia vanhalle tavalle, joten miekankanto taas sai yleisemmän luonteen, joten se joutui myöskin ammattiyöläisen kupeelle. Miltei kaikki käsityöläissällit kantoivat miekkaa, vaikka heillä siihen ei ollut virallista lupaa. Kun käsityöläisillä ammattikuntiansa kautta siihen aikaan oli korkeampi yhteiskunnallinen arvo kuin esim. pikkukauppiaille y.m., niin ei tämä kielto kohdistunut heihin vallan jyrkästi. Tätä arvoa todistaa m.m. sekin,

että kuningatar Kristina vieläpä aateloitsikin palveluksessaan olevat käsi-työläiset.

Kaarle XII aikaiset pitkälliset sodat kehittivät kuitenkin sellaista mielten villiintymistä, että hallitus antamallaan julistuksella kielsi säleiltä oikeuden miekankantoon, koska erittäinkin juopottelupaikoissa usein tapahtui tappeluja näillä aseilla, jolloin murhat eivät olleet harvinaisia.

Julkaisemassaan asetuksessa lokakuun 19 p. 1719 kielsi siis kuningatar Eleonora m.m. sällejä kantamasta miekkaa. Asetuksen rikkomisesta määrättiin 50 hopeataalarin sakko tahti varojen puutteessa 10 paria raippoja. Ettei tämä julistus joutuisi unohduksiin, velvoitettiin papit määrättyinä vuoden päivinä sitä saarnastuolista seurakunnalle lukemaan.

Niitten joukossa, jotka eivät tahtoneet alistua tämän kuninkaallisen määräyksen alaiseksi, olivat välskäri- ja kirjapainosällit. Ensinmainitut saivat kuitenkin pian luopua vastusteleemisistaan, mutta näin ei ollut kirjaltajain laita. Kun he mielestään olivat vapaan taiteen harrastajia ja heidän työtään siis ei voitu verrata muitten ammattilaisten töihin, niin katsoivat he olevansa etuoikeutettuja miekankantoon.¹⁾

Huolimatta virastojen sekaantumisesta asiaan, vastustelivat kirjapainosällit tätä kuninkaallista määräystä kymmenkunnan vuoden ajan, mutta lopulta katkesi korkeitten viranomaisten kärsivällisyys, jonka seurauksena oli, että vuoden 1728 alussa joitakuita kirjaltajia pistettiin vankilaan sen johdosta, että he ilmeisesti asettuivat kuninkaallisen majesteetin armollista tahtoa vastaan.

Tämä aiheutti suurta hälinää Tukholman kirjaltajistossa. Pidettiin kokous, jossa päätettiin lähettää valituskirjelmä kuninkaalle.

Kirjelmässään esiintyvät kirjaltajat komealta kuuluvalla latinalaisella »Typographia Studiosorum»-nimellä ja anoovat he »kaikkeinarmollisimmasti» saada edelleenkin oikeuden miekankantoon sekä vankien vapauttamista tyrmästä. Perusteluissa mainitaan m.m. »että koska emme kuulu ammattikuntaan (skrå) tahti palvelijoihin, vaan on meillä armo kuulua Teidän Kuninkaallisen Majesteettinne ja Valtakunnan Concellie

¹⁾ Eräessä teoksessa »Spiegel der Ehren des Ertzhauses Oesterreich», joka on painettu Nürnbergissä 1668, mainitaan, että keisari Fredrik III, jonka valtaastuminen tapahtui samoihin aikoihin, kuin Gutenberg keksi kirjapainotaidon, myönsi kirjapainotaidon harjoittajille aatellisia etuoikeuksia, joihin m.m. kuului oikeus kantaa miekkaa sekä sineteissään käyttämään meille suomalaisillekin tunnettua saksalaista kirjaltajain vaakunaa. Tämän armonosotuksen kautta kohotti keisari kirjapainotaidon »vapaitten taiteitten» luokkaan.

Collegioon, niin ei meitä tästäkään syystä voida rinnastaa käsityöläis-sällien kanssa; jonka lisäksi vielä tulee, että koska kirjapainoa ikivanhoista ajoista on pidetty jalojen ja vapaitten taiteitten pesäpaikkana sekä että niihin otettujen henkilöitten tulee ennen oppiin tuloaan olla lukeneita, josta johtuu, että meitä voidaan rinnastaa ylioppilaitten kanssa, joilla aina on ollut Teidän Kuninkaallisen Majesteettinne kaikkeinarmollisimmasti myöntämällä privilegiolla oikeus kantaa miekkaa; siis anomme me alamaisimmasti, että tämä myöskin meille kaikkeinarmollisimmasti suotaisiin sekä että ne, joitten kimppuun on käyty ja arestissa istuvat, kaikkein armollisimmasti tästä vapautettaisiin».

Kuninkaallisesta neuvoshuoneesta alistettiin tämä kirjoitus sittemmin kansliakollegiumiin, jota velvoitettiin hetimiten antamaan lausuntansa asiasta. Jo neljä päivää sen jälkeen, kun kansliakollegiumi oli vastaanottanut hallituksen kirjelmän, oli tämä lausunto valmis, ja puolustettiin siinä kirjaltajain anomusta.

Anomus sisälsi m.m. seuraavaa:

»Teidän Kuninkaallinen Majesteettinne on armossa suvainnut alistaa Valtion Kansliakollegiumin lausunnon antamista varten alamaisesti esitetyn anomuskirjan, jossa kirjapainosällit mainitsevat kuinka yksi ja toinen heidän tovereistaan on joutunut viranomaisten pidätyksen alaiseksi ja arestiin asetetuksi siksi kun he maksavat sen sakon, jonka Hänen Kuninkaallisen Majesteettinsa antamassa julistuksessa on määrätty niille, joilla ei ole lupaa kantaa miekkaa, ollen sitä mieltä, että heille armossa on myönnetty oikeus miekan kantoon, koska heitä ei voida verrata toisiin käsityöläissälleihin, joilta sellainen on kielletty, sekä, tähän vedoten anoen, että ne, jotka miekankannosta pidätetyt ovat, tästä arestista kaikkein armollisimmasti vapautettaisiin.

Alamaisesti ottaen varteen tämän Teidän Kuninkaallisen Majesteettinne armollisimman määräyksen, on Kollegiumi tämän asian punnitavakseen esitellyttänyt, ja koska Kollegiumi on huomannut, että Teidän Kuninkaallinen Majesteettinne helmik. 16 p. 1722 Collegii Medicin alamaisesta esittelystä armossa on suvainnut myöntää apteekkarisälleille oikeuden täällä sekä ulkomailla kantaa miekkoja. Siis ja koska Kollegium omasta puolestaan loukkaamattomuustunteissaan on sitä mieltä, että tämä kirjapainosällien anomus on samanlaatuinen kuin Apteekkari Societeetinkin, koska kirjapainot aina ovat lasketut vapaitten taiteitten joukkoon, ja ne henkilöt, joita tähän otetaan ja taiteessa koettavat toimeen tulla, yleensä ovat Oppineita, eikä siis mielellään voitane rinnastaa toisien käsityöläissällien kanssa, sentähden alistaa Teidän Kunink. Majesteettinne omaan armolliseen mielisuosiioon Kollegiumi alamaisesti, että eikö heillä

samoinkuin Apteekkarisälleilläkin voi olla myönnytys kantaa miekkoja, erittäinkin kun heille tämä myöskin ulkomailla on suvaittu, sekä siinä tapauksessa, että Teidän Kunink. Majesteettinne tämän armossa voisi ajatella hyväksytyksi ja myönnetyksi, eikä silloin tämän johdosta asianomaisia voitaisi velvoittaa asettamaan taas vapaalle jalalle niitä Kirjapainosällejä, jotka tämän syyn takia pidätetyiksi tulivat — —.»

Kansliakollegiumin lausunto, joka kuitenkin ei ollut ratkaiseva, meni suoraan neuvoshuoneeseen, eikä siten tullut yleisön tietoon julkisesti, mutta onnistui kirjaltajain kuitenkin saada varmat ja täydelliset tiedot sen puoltavasta sisällöstä. Tämä antoi kirjaltajille erinomaisen aiheen juhlimiseen, jolloin ei suinkaan juomatavaroita säästetty.

Kansliakollegiumin esitys vangittujen kirjaltajain vapauttamisesta pantiin tosin heti täytäntöön, mutta lykättiin päätöksen julkaisu muissa kohdin tuonnemmaksi.

Tämä päätös sekä hallituksen vastaus kysymykseen, josko kirjaltajat edelleenkin saavat kantaa miekkaa, julkaistiin vasta lokakuun 7 p. 1728 ja on syytä luulla, että kirjaltajat mieluummin olisivat toivoneet ettei sitä koskaan olisi julkaistu, sillä hovioikeuden päätös oli seuraava:

»Hänen Kunink. Majesteetilleen ovat alamaisesti muuttamat Kirjapainosälit tässä kaupungissa kaikkien puolesta jättäneet anomuksen armollisesta luvasta saada kantaa miekkoja, koska heitä tieteensä puolesta, joka vapaisiin taiteisiin on laskettava, ei voida Käsityöläissälleihin verrata, eivätkä siis ole lokak. 19 p. 1719 julkaistun Kuninkaallisen Majesteetin kiellon alaisia. Mutta kun hänen Majesteettinsa Valtion Säätyjen alamaisesta anomuksesta armossa jo määrännyt on, että tämä sama kielto on ulotettava Välskärinsälleihin maassa: Sen tähden on Kunink. Majesteetti armossa selittänyt, ettei myöskään Kirjapainosälleille myönnytystä annettaisi että tästälähtien vastoin mainittua Kuninkaallista Kieltoa ja Asetusta lokakuun 19 p. 1719 kantaa miekkoja, vaan että ne, jotka tätä vastaan rikkovat, asetetaan siinä määrättyjen sakkojen alaisiksi, ja jos he eivät jaksu sakkoja maksaa, on se ruumiillinen rangaistus, jota Asetus sisältää, heille tätä vastoin suhteelliseen vankeuteen muutettava. Mutta mitä niihin Kirjapainosälleihin tulee, joita jo on syytteeseen pantu ja sakkoihin tuomittu, on Hänen Kunink. Majesteettinsa armossa suvainnut vapauttaa heille tuomitusta rangaistuksesta.»

Täten oli kirjaltajain oikeus miekankantoon poistettu.

Punnitsematta tätä asiaa nykyaikaiselta näkökannalta, olemme pakotetut antamaan täyden tunnustuksen sille innostukselle, jolla sen ajan kirjaltajat yrittivät puolustaa ammattikuntansa ennen saavuttamaa mai-

netta. He olivat valmiit »ritarillisesti» puolustamaan sitä asemaa, jota heidän »taiteensa» ammatin alkuaikoina oli saavuttanut. Ja onhan pantava merkille myöskin se varovaisuus ja hoippuvaisuus, jota Ruotsin kuningas ja viranomaiset osottivat ennenkuin he tämän miekan »muskaltakaartilta» riistivät. Tuosta häpeällisestä raipparangaistuksesta heidät kuitenkin »korkeampiluokkalaisina» vapautettiin.

Lähteitä: Dr O. E. Lindberg: Skrivkonstens ursprung. — August Strindberg: Något om kinesiska språket. — Nils Wessel: Svenska typografernas historia. — L. Chr. Nielsen: Boktryckerikonstens uppfinning och dess utveckling i Tyskland. En lönestrid i Leipzigs Boktryckerier för öfver 200 år sedan. — Boktryckerikalender. — Nordisk Boktryckarekonst. — Tietosanakirja. — Correspondent, j.n.e.

.....

Konstförvant — typograf — bokarbetare.

Några reflexioner vid Helsingfors Bokarbetarförenings 50-års jubileum.

Vad allt inrymmer icke de gångna 50 åren av utveckling på olika områden? Inom tekniken till exempel? Inom typografin? Sättmaskinen, rotationspressen, stereotyperingen m.m. beteckna en utveckling av typografin, som man för ett 50-tal år sedan knappast annat än i drömmen kunde ana.

Vad allt inrymmer icke de gångna åren av utveckling inom tänkandets värld, vad rymmer det icke av utveckling på samhällslivets område?

Vad var den internationella arbetarrörelsen för 50 år sedan. Då hade visserligen den första arbetarinternationalen redan verkat några år, men dess betydelse gav ännu blott en aning om, vilken världsfamnande rörelse som den några årtionden senare skulle komma att bli. Till vårt land skulle visserligen denna rörelse komma att nå först ett kvartsekel senare, och då ännu trevande och konturlös. Då Typografernas Läseförening¹⁾ bildades i Helsingfors 1869 var den nästan ensam i sitt slag och förblev det under ett par tiotal år. En maskinist- och mekanikerförening delade med Typografernas Läseförening äran av att utgöra de enda arbetarsammanslutningarna i vårt land.

Dessa voro således de enda fackföreningarna hos oss för 50 år sedan. »Fackföreningar» voro de dock icke i den betydelse vi nu för tiden vant oss att inlägga uti detta begrepp. De voro snarare att betrakta såsom ett slags klubbar till nytta och nöje, mest till nöje. Och de yrkesutöware, som bildade dem, ansågos stå ett trappsteg högre på den sociala rangskalan än lönarbetarna i allmänhet.

Också i detta avseende har en avsevärd utveckling och omvärde-

¹⁾ Från 1883 kallades densamma Typografernas Musik- och Läseförening samt från 1885 Typografernas förening i Helsingfors. Då bokbindarne 1914 anslöto sig till Typografförbundet, antog denna namnet Finska Bokarbetarförbundet och 1918 blev också föreningens namn Helsingfors Bokarbetarförening.

ring inträffat. Den forna »konstförvanten» har blivit en lönarbetare rätt och slätt, han också, och för honom liksom för andra lönarbetare har fackföreningen blivit ett värn, ett vapen, och är ej längre en förströelseklubb.

Det kunde tyckas som om denna omvärdering innebure något nedsättande för typografkåren, som om typografen skulle sjunkit från en i viss mån högre plats på den sociala rangskalan, då man började räkna honom till lönarbetarnas stora klass. Så är dock ingalunda fallet.

Må vi komma ihåg, att de mest beklagliga, de som man mest måste tycka synd om, äro de stackars människor, som genom sina inkomster ovevkligt äro hänvisade till arbetarnas umbäranden men dock av fåfänga och okunnighet ej vilja räkna sig till denna klass och göra sig solidarisk med den.

Bengt Lidforss, den kände svenske vetenskapsmannen och socialisten, den bitande skarpa kritikern av alla osunda företeelser i samhällslivet, karaktäriserar förträffligt denna grupp samhällsmedlemmar, då han kallar den »en ömkansvärd hop människor, vilkas inkomster obetydligt höja dem över proletariatet, men vilkas själsadel är släkt med herrgårdslakejens, som ser ned på gårdens stutare och drängar, men ser upp till nådig herrns hästar och hundar».

Till denna »ömkansvärda hop» höra vanligen handelsbiträden, kontorister, folkskollärare, artister och en mängd andra. Till den hörde också forna tiders »konstförvanter».

De räkna sig själva till medelklassen, därför att det bjuder dem emot att räkna sig till samma klass som det enkla kroppsarbetets män.

I själva verket är det dock dit de höra. Alla äro de arbetare. Alla intaga de en tjänande ställning gentemot kapitalet. Därför äro också deras intressen gemensamma. De höra hemma på samma sida om den stora klyfta, som skilja kapitalets behärskare och dess trälar.

Det var sålunda ingen avundsvärd ställning de intogo, de forna konstförvanterna. Och det finns väl knappast många av nutidens klassmedvetna typografer, som skulle önska sig tillbaka till den halvheter och rotlöshet, den sociala omedvetenhet, ja okunnighet, som vanligen karaktäriserar småborgarnas, källborgarnas »ömkansvärda hop».

Den småningom timade utveckling, för vilken namnförändringen konstförvant — typograf, eller ännu bättre: *bokarbetare*, är ett uttryck, innebär således ingalunda ett baksteg i socialt avseende utan tvärtom ett framsteg mot klarhet och samhällelig värdighet.

Bokarbetare är ett härligt ord, mycket bättre än ordet typograf. Det är därför sorgligt att dessa sistnämnda ännu skola nödgas bibe-

hålla den främmande yrkesbenämningen för att betona sin särskilnad från bokbindare o. a. bokarbetare. Erkännas bör dock att »typograf», på grund av sin internationella giltighet, har betydelse för sambandet med utlandet.

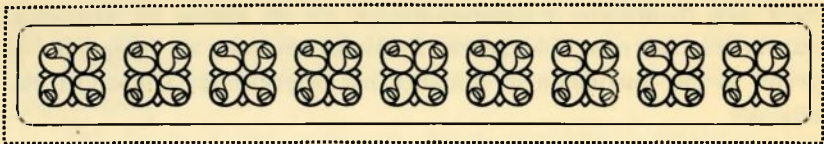
Bokarbetare är ett ur språklig synpunkt gott ord, därför att det är så kort, så välljudande och så *riktigt*. Speciellt den omständigheten må här bli framhållen, att ordet så bestämt, så oförtydligt och så stolt mejslar in, att dess man är arbetare. Därigenom blir ordet samtidigt en paroll, en samlings- och en kampsignal. Ty namnet arbetare anvisar sin man hans bestämda plats i samhällskampen och tillåter honom icke att tvekande ställa sig utanför. »Konstförvant» är en lite elak benämning på en person, som ägnar sig åt något slags kvasi-konst. Och konstnärerna höra ju till de socialt rotlösa, »stå över partierna», som de själva älska att uttrycka saken.

I böckerna finnes uttryckt det högsta och ädlaste människotanken kunnat frambringa. Böckerna, de *goda* böckerna, äro därför en åter spegling, ja mera än så, de äro ett uttryck för mänsklighetens andliga utveckling vid den tid, då boken uppstått. Tydligare och klarare än andra uttryck för mänsklig kultur, vittna de för kommande släkten om den andliga beskaiffenheten hos den generation, som skapat dem. De dåliga böckerna bli tidevarvets anklagelseskrifter och de goda böckerna bli dess försvarsskrifter inför framtidens noggrannt prövande domstol.

Därför ligger det en ära i att medarbeta i skapandet av dessa kulturdokument, också vid deras tekniska frambringande. Därför har man velat i bokarbetarkåren se representanter för eliten, för det bästa av landets arbetarklass. Därför är det också alldeles i sin ordning, att bokarbetarnas organisation hör till de äldsta i landet och att den under en lång tid för alla andra fackliga sammanslutningar utgjorde ett mönster av enig sammanhållning och organisatorisk styrka. Att denna dock blev i någon mån bruten genom den olyckliga utgången av strejken 1911 borde endast vara ägnat att nu åter egga bokarbetarkårens medlemmar till nya kraftiga tag. De böra ådagalägga sanningen i den gamla regeln, att motgången endast ökar trotset och ger den starke ökad styrka. De böra slå vakt om kårens anseende såsom företrädande arbetarklassens elit, de böra ge världen ett nytt vittnesbörd om, att deras organisation står högst.

Därtill förpliktar dem deras yrke, *bokarbetarnas*.

L. J.

Sanomalehtimiehen terveiset kirjaltajalle.

Kirj. Sasu Punanen.

Hyvää päivää, herra kirjaltaja, tänä teidän 50-vuotisena juhlapäivänänne! Onnittelemme päiväsankaria, joka on kaikista kapinoista ja krapinoista huolimatta, onnistunut taivaltamaan, ketunrautoihin pois-pääsemättömästi sotkeutumatta, näin kunnioitettavan pitkän taipaleen.

Paljon on maailma muuttunut viidessäkymmenessä vuodessa, paljon myös kirjaltaja ja kirjapainoräntti ja aapelukset. Tuskin enää virsikirjan puustaimia tapaa ollenkaan. Tällä nuorella polvella on omat ränttinsä, latinapuustaimet, joita ei vanhan kansan ihminen osaa lukeakaan. Esimerkiksi sanomalehden luvusta, joka on tullut virsikirjaluvun tilalle, ei vanhalta tule mitään kun vain latinapuustain tulee eteen. Täytyy kuskata poika lukemaan niitä rompatuksia. No kyllä niitä on niitäkin rompatuksia eli lukuja sanomalehtiin lisääntynyt. Ei niitä ollut silloin, kun viisikymmentä vuotta sitten Juhana Vilhelmi Snellmanni eli ja vaikutti, sanomalehtilöissä näin viljalti kuin nyt. Silloin luki koko viikon lehdet vajaassa ruokatunnissa, nyt, jos oikein valistunut tahtoisi olla ja lukea lehtensä niinkuin ennen katkismuksen kannesta kanteen, nyt pitäisi ihmisellä olla palvelija ja vielä hyväsilmäinen, siihenkin virkaan. Lukematta jäävät ne latikat. Kun häntä osankin kerkiää, niin jopa saa tarpeekseen.

Mutta ovatpa lukijakunnatkin muuttuneet. Ennen ei ollut porvaria, ei sosialistia. Oli vain parempia ihmisiä ja sitten yhteistä kansaa. Yhteinen kansa ei tehnyt voi- eikä kunnallislakkoja. Eli ja oli vain sekä luki sikäli kuin osasi lukea »Maamiehen ystävää» tai jotakin muuta yhteiselle kansalle eroituksetta laitettua lehteä. Mutta sitten tulivat separaattorit ja kohta sen jälkeen puima- ja niittokoneet sekä särkivät sovun Suomen kansassa, joka jakaantui kahtia: porvarin puoleen ja sosialistin puoleen, jotka eivät juuri osaa muuta kuin kalvaa toisiaan ensiksi leh-

dissään, joita nyt on jo siunaantunut niin että kummallakin puolella on omansa, ja tarpeeksi kalvettuaan sulkevat toistensa kirjavainot, eivätkä anna toiselleen suunvuoroa vaan nostavat rytkän eli kapinan.

Kirjaltaja on, kuten alussa jo huomautimme, myös muuttunut 50 vuodessa. Silloin, ajan alussa, ja vielä kauvan sen jälkeenkin, meillä ei ollutkaan kirjaltajia, oli vain taitureita, kirjavainotaitureita, mutta se kehityksen laki, joka ilmeni separaattoreissa ja niittokoneissa se muutti kirjavainoissakin taiturit latomakoneiden ja rotatsionien avulla kirjaltajiksi ja nyt aivan viime aikoina on, renkaiden ja trustien synnyttyä, kirjaltajainkin täytyntä lyöttäytyä yksiin leipiin läheisten sukulaistensa, kirjansitojain kanssa, sekä ottaa yhteiseksi sukunimekseen kirjatyöntekijä ja näin lähestyä ehkä entistä näkyvämmällä tavalla sosialistia, kaikkein köyhäin ystävätä ja hyväntekijätä, joka kuitenkin, kuten me Suomen uudemman ajan historiasta tiedämme, riesaantui toista vuotta sitten kapinaan, lähtien pistin ojossa porvaria vastaan, sekä vei mukaan paljon kaikista ammattikunnista, kirjaltajistakin, mutta kun sitten hävisi, niin päättyi sotaretki vankileiriin, jossa mekin allekirjoittanut tapasimme m.m. kirjaltajia, joiden kanssa tapoimme kilpaa syöpäläisiä sekä otimme aurinkokylpyjä. Siinä lomassa fundeeraili kirjaltaja, että vieläköhän sitä pääsee kastin ääreen ja allekirjoittanut, että vieläköhän sitä saa valaa porvarista myrkyä lehteen ja kiihoittaa kansaa parlamenttaariseen taisteluun terveen temokratian pohjalla sekä varoittaa tämän koposen koommin ryhtymästä kapinaan.

Vaikka olemmekin kirjaltajalle, jota enää vain silloin kun hän on syyppää »törkeään painovirheeseen» sanomme taituriksi, monasti sanoneet suorat sanat jo mainituista painovirheistä ja hän meidät haukkunut tottuneella hävittömyydellään huonon näköisten käsikirjoitustemme tähden, emme tahdo herra kirjaltajan 50-vuotisen juhlapäivän iloa ja riemua samentaa, vaan toivomme hänelle ja koko hänen suvulleen vilpittömimmin menestystä alkavalla uudella 50-vuotisella taipaleella. Samalla on meidän kuitenkin merkittävä, että voimaanastunut kieltolaki on hävittävä viimeisenkin romanttisuuden kirjaltajaelämästä ja entinen, niin kirjaltajien kuin toimittajienkin livakkapuheinen ystävä, jota luffariksi kutsuttiin ja joka nykyään on jo yhtä harvinainen kuin majava Suomessa, on sukupuuttoon häviävä. Rauha hänen muistolleen!

Yleensä on meillä, joka emme ole kirjaltajan mukana kulkenut viittäkymmentä vuotta, suhteellisesti valoisat muistot hänestä. Riskaapeliahhan sitä on sattunut, sitä ei voi kieltää, mutta ei erikoisen vakavaa laatua. Vain kerran, kymmenisen vuotta sitten, olimme lihallisessa sodassa kirjaltajan kanssa. Se tapahtui erään pienen kaupungin pienessä

kirjapainossa, jossa oli suuri ja lihava mies sanomalehtitaittajana. Kuten Gutenbergin ajoilta saakka polveutuva kokemus osoittaa, ei juuri löydy taittajaa, joka ei olisi suuttunut toimittajaan, eikä myöskään toimittajaa, joka ei olisi edes joskus sadatellut taittajaa. Meillä sattui puheena olevassa tapauksessa sanat loppumaan ja kun riitaa piti jatkaa, ei siinä ollut muuta neuvoa kuin käydä kraivärkkeihin kiinni, mistä oli seurauksena, että iso ja lihava taittaja työnsi meidät ensiksi painon porstuaan, josta tuli seuralaiseksemme jalkoihimme sotkeutunut täysinäinen vesiämpäri, minkä kanssa me vierimme pihalle ja tunnustimme häviömme, tosin merkiten pöytäkirjaan, että meitä, höyhen sarjan miestä, vastassa oli raskaan sarjan mies, johtuen hänen helppo voittonsa tästä »rankierosta».

Tämä nyt oli tämäkin vain pikku juttu, mutta kerroimme sen näytteeksi siitä, kuinka vaihtelevata on elämä ollut nyt kuluneena ajanjaksona.

Samalla kun pidämme velvollisuutenamme kiittää kirjaltajaa suurin piirtein katsoen hyvästä yhteistyöstä, onnittelemme päivän sankaria ja toivotamme hänelle yhä edeskin päin menestystä ja korkeita palkkoja, parempia kuin tähän saakka.

